

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (kolmas koda)

27. september 2006*

Kohtuasjas T-329/01,

Archer Daniels Midland Co., asukoht Decatur, Illinois (Ameerika Ühendriigid),
esindajad: advokaat C. O. Lenz, *solicitor* S. L. Martin Alegi, *solicitor* M. Garcia ja
solicitor E. Batchelor,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A. Whelan, A. Bouquet ja W. Wils,

kostja,

mille esemeks on esimese võimalusena nõue tühistada komisjoni 2. oktoobri 2001. aasta otsuse K(2001) 2931 (lõplik), mis on tehtud EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluses (juhtum COMP/E-

* Kohtumenetluse keel: inglise.

1/36.756 — Naatriumglükonaat), artikkel 1 hagejat puudutavas osas või vähemalt osas, milles märgitakse, et ta osales rikkumises pärast 4. oktoobrit 1994, ja artikkel 3 hagejat puudutavas osas, ning teise võimalusena nõue tühistada või vähendada hagejale selle otsusega määratud trahvi,

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees J. Azizi, kohtunikud M. Jaeger ja F. Dehousse,

kohtusekretär: ametnik I. Natsinas,

arvestades kirjalikus menetluses ja 18. veebruari 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Menetluse aluseks olevad asjaolud

- ¹ Äriühing Archer Daniels Midland Co. (edaspidi „ADM”) on emaettevõtja ettevõtjate kontsernis, mis tegutseb teravilja ja õliseemnete töötlemise sektoris. Ta alustas tegevust naatriumglükonaadi turul 1990. aastal.

- 2 Naatriumglükonaat kuulub kelaativate ainete hulka, mis on tööstusprotsessi käigus metalliioone siduvad tooted. Nende protsesside hulka kuuluvad näiteks tööstuslik puhastamine (pudelite või tööriistade puhastamine), pindade töötlus (roostetõrje, rasvade eemaldamine, alumiiniumi graveerimine) ja vee töötlemine. Kelaativateid aineid kasutatakse toiduainete-, kosmeetika-, ravimi-, paberi- ja betoonitööstuses ning muudes tööstustes. Naatriumglükonaati müüakse kogu maailmas ja maailma turgudel on konkureerivad ettevõtjad olemas.
- 3 1995. aastal müüdi naatriumglükonaati maailmas kokku umbes 58,7 miljoni euro eest, sellest umbes 19,6 miljoni euro eest Euroopa Majandusühenduses (EMÜ). Vaidluse asjaolude asetleidmise ajal oli peaaegu kogu ülemaailmne naatriumglükonaadi tootmine viie ettevõtja käes, kellest esimene oli Fujisawa Pharmaceutical Co. Ltd (edaspidi „Fujisawa”), teine Jungbunzlauer AG (edaspidi „Jungbunzlauer”), kolmas Roquette Frères SA (edaspidi „Roquette”), neljas Glucona vof (edaspidi „Glucona ”), mida kuni detsembrini 1995 kontrollisid ühiselt Akzo Nobel NV (edaspidi „Akzo”) 100% osalusega tütaretevõtja Akzo Chemie BV ja Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA (edaspidi „Avebe”), ning viies oli ADM.
- 4 Ameerika Ühendriikide Justiitsministeerium teavitas 1997. aasta märtsis komisjoni sellest, et lüsiini ja sidrunhappe turul korraldatud uurimise tulemusena oli algatatud uurimine ka seoses naatriumglükonaadi turuga. Oktoobris ja detsembris 1997 ning veebruaris 1998 teatati komisjonile, et Akzo, Avebe, Glucona, Roquette ja Fujisawa olid möönnud endi osalust kartellikokkuleppes, mis seisnes naatriumglükonaadi hindade kindlaksmääramises ja nimetatud toote müügikoguste jagamises Ameerika Ühendriikide turul ja mujal. Pärast seda, kui ettevõtjad jõudsid Ameerika Ühendriikide Justiitsministeeriumiga kokkuleppele, määrasid Ühendriikide ametivõimud neile ning ADM-ile trahvid. Naatriumglükonaadi turul esinenud kartellikokkuleppe eest ADM-ile määratud trahv oli hõlmatud 100 miljoni Ameerika dollari (dollar) suuruse kogutrahviga, mis maksti lüsiini ja sidrunhappe juhtumite raames.

- 5 18. veebruaril 1998 saatis komisjon nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204, ELT eriväljaanne 08/01, lk 3), artikli 11 alusel informatsiooninõuded peamistele naatriumglükonaadi tootjatele, importijatele, eksportijatele ja ostjatele Euroopas. ADM-ile seda nõuet ei saadetud.
- 6 Pärast informatsiooninõude saamist võttis Fujisawa komisjoniga ühendust ja teatas, et on eespool kirjeldatud uurimise käigus Ühendriikide ametiasutustega koostööd teinud ja soovib seda teha ka komisjoniga vastavalt komisjoni 18. juuli 1996. aasta teatisele, mis käsitleb trahvide määramata jätmist või vähendamist kartellide puhul (C 207, lk 4; edaspidi „koostööteatis“). Pärast 1. aprillil 1998 koos komisjoniga peetud nõupidamist esitas Fujisawa 12. mail 1998 kirjaliku avalduse ja toimiku, mis sisaldas kokkuvõtet kartelliga seonduvast ja mitmeid dokumente.
- 7 16. ja 17. septembril 1998 viis komisjon määruse nr 17 artikli 14 lõike 3 alusel Avebe, Glucona, Jungbunzlauer ja Roquette'i ruumides läbi uurimise.
- 8 10. novembril 1998 saatis komisjon ADM-ile informatsiooninõude. ADM teatas 26. novembril 1998 oma kavatsusest komisjoniga koostööd teha. 11. detsembril 1998 toimunud nõupidamisel esitas ADM „koostöö raames oma esimese panuse“. Seejärel esitati 21. jaanuaril 1999 ettevõtja avaldus ja asjakohased dokumendid.
- 9 Komisjon saatis 2. märtsil 1999 üksikasjalikud informatsiooninõuded Gluconale, Roquette'ile ja Jungbunzlauerile. Nimetatud ettevõtjad andsid 14., 19. ja 20. aprilli 1999. aasta kirjades teada oma soovist komisjoniga koostööd teha ja esitasid talle

teatavat informatsiooni kartelli kohta. Komisjon saatis 25. oktoobril 1999 ADM-ile, Fujisawale, Gluconale, Roquette'ile ja Jungbunzlauerile täiendavad informatsiooninõuded.

- 10 17. mail 2000 saatis komisjon talle esitatud informatsiooni põhjal vastuväiteteatise ADM-ile ja teistele ettevõtjatele, kes olid EÜ artikli 81 lõike 1 ja EMP lepingu artikli 53 lõike 1 rikkumisega seotud. ADM ja kõik teised asjaomased ettevõtjad esitasid komisjoni teatisele vastuseks oma kirjalikud märkused. Ükski nendest ei taotlenud enda ärakuulamist ega vaidlustanud komisjoni vastuväiteteatises kirjeldatud asjaolude sisulist õigsust.
- 11 Komisjon saatis 11. mail 2001 ADM-ile ja teistele asjaomastele ettevõtjatele täiendavad informatsiooninõuded.
- 12 2. oktoobril 2001 võttis komisjon vastu otsuse K(2001) 2931 (lõplik), mis on tehtud EÜ artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluses (juhtum COMP/E-1/36.756 — Naatriumglükonaat; edaspidi „otsus“). Otsus tehti ADM-ile kirja teel teatavaks 12. oktoobril 2001.
- 13 Otsus sisaldab eelkõige järgmisi sätteid:

„Artikkel 1

[Akzo], [ADM], [Avebe], [Fujisawa], [Jungbunzlauer] ja [Roquette] on rikkunud EÜ artikli 81 lõiget 1 ja alates 1. jaanuarist 1994 EMP lepingu artikli 53 lõiget 1, osaledes vältavas keelatud kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses naatriumglükonaadi sektoris.

Rikkumine kestis:

- [Akzo], [Avebe], [Fujisawa] ja [Roquette'i] puhul veebruarist 1987 kuni juunini 1995;
- [Jungbunzlaueri] puhul maist 1988 kuni juunini 1995;
- [ADM-i] puhul juunist 1991 kuni juunini 1995.

[...]

Artikkel 3

Artiklis 1 nimetatud rikkumiste eest on määratud järgmised trahvid:

a) [Akzo]	9 miljonit eurot,
b) [ADM]	10,13 miljonit eurot,
c) [Avebe]	3,6 miljonit eurot,
d) [Fujisawa]	3,6 miljonit eurot,
e) [Jungbunzlauer]	20,4 miljonit eurot,
f) [Roquette]	10,8 miljonit eurot

[...]”

- 14 Otsuses võttis komisjon trahvisumma määramisel aluseks suunised määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „suunised”) ja koostööteatise.
- 15 Esiteks määras komisjon rikkumise raskusastme ning kestuse põhjal kindlaks trahvi põhisumma.
- 16 Rikkumise raskusastme osas leidis komisjon kõigepealt, et asjaomased ettevõtjad on toime pannud väga raske rikkumise, arvestades selle laadi, tegelikku mõju naatriumglükonaadi turule EMP-s ja asjaomase geograafilise turu suurust (otsuse põhjendus 371).
- 17 Seejärel leidis komisjon, et on vaja võtta arvesse tegelikku majanduslikku suutlikkust konkurentsi kahjustada ja määrata niisugune trahvimäär, mis tagaks piisava hoiatava mõju. Seetõttu liigitas komisjon ettevõtjad kahte kategooriasse, tuginedes asjaomaste ettevõtjate naatriumglükonaadi müügi ülemaailmsele käibele aastal 1995 — rikkumise perioodi viimane aasta —, mille kohta ettevõtjad olid pärast komisjonilt informatsiooninõuete saamist andmed esitanud ja mille põhjal komisjon arvutas välja nende ettevõtjate vastavad turuosad. Esimesse kategooriasse liigitas ta ettevõtjad, kelle turuosad olid tema valduses oleva teabe kohaselt naatriumglükonaadi ülemaailmsel turul üle 20%, nimelt Fujisawa (35,54%), Jungbunzlauer (24,75%) ja Roquette (20,96%). Nendele ettevõtjatele määras komisjon trahvi lähtesummaks 10 miljonit eurot. Teise kategooriasse liigitas komisjon ettevõtjad, kelle turuosad olid tema valduses oleva teabe kohaselt naatriumglükonaadi ülemaailmsel turul alla 10%, nimelt Glucona (ligikaudu 9,5%) ja ADM (9,35%). Nendele ettevõtjatele määras komisjon trahvi lähtesummaks 5 miljonit eurot, st Akzole ja Avebele, kes ühiselt omasid osalust Gluconas, 2,5 miljonit eurot kummalegi (otsuse põhjendus 385).

- 18 Selleks et ühelt poolt tagada trahvi piisavalt hoiatav mõju ja teiselt poolt võtta arvesse asjaolu, et suurteil ettevõtjatel on õigus- ja majandusteadmised ning vastavad infrastruktuurid, mis võimaldavad neil paremini oma rikkumise olemust ja sellest konkurentsioiguse seisukohalt tulenevaid tagajärgi hinnata, korrigeeris komisjon lähtesummat. Selle tulemusena kohaldas komisjon asjaomaste ettevõtjate suurust ja kõiki ressursse arvestades ADM-ile ja Akzole määratud lähtesummadele koefitsienti 2,5 ja seega tõstis selle lähtesumma ADM-i puhul 12,5 miljoni euroni ja Akzo puhul 6,25 miljoni euroni (otsuse põhjendus 388).
- 19 Mis puudutab iga ettevõtja poolt toime pandud rikkumise kestust, suurendati selliselt määratletud lähtesummat 10% võrra aasta kohta, st Fujisawa, Akzo, Avebe ja Roquette'i lähtesummat suurendati 80%, Jungbunzlaueri lähtesummat 70% ja ADM-i lähtesummat 35% (otsuse põhjendused 389–392).
- 20 Seega kehtestas komisjon trahvide põhisummaks ADM-ile 16,88 miljonit eurot. Akzo, Avebe, Fujisawa, Jungbunzlaueri ja Roquette'i põhisummaks määrati vastavalt 11,25, 4,5, 18, 17 ja 18 miljonit eurot (otsuse 396. põhjendus).
- 21 Teiseks suurendati Jungbunzlauerile määratud trahvi põhisummat raskendavate asjaolude tõttu 50% võrra, kuna nimetatud ettevõtjal oli kartellis juhtiv roll (otsuse põhjendus 403).
- 22 Kolmandaks uuris komisjon teatud ettevõtjate, sh ADM-i esitatud argumente, mille kohaselt nende puhul tuli arvesse võtta kergendavaid asjaolusid, ja lükkas need argumendid tagasi (otsuse põhjendused 404–410).

- 23 Neljandaks nõustus komisjon vastavalt koostööteatise B osale selle trahvisumma, mis Fujisawale oleks määratud koostöö puudumisel, „väga suure vähendamisega” (80%). Peale selle leidis komisjon, et ADM ei täitnud oma trahvisumma „väga suureks vähendamiseks” koostööteatise C osas ette nähtud tingimusi. Lõpuks vähendas komisjon koostööteatise D osa alusel „märkimisväärselt” (40%) ADM-i ja Roquette’i trahvisummat ning 20% Akzo, Avebe ja Jungbunzlaueri trahvisummat (otsuse põhjendused 418, 423, 426 ja 427).

Menetlus ja poolte nõuded

- 24 Esimese Astme Kohtu kantseleisse 21. detsembril 2001 jõudnud hagiavaldusega esitas ADM käesoleva hagi.
- 25 Ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal otsustas Esimese Astme Kohus (kolmas koda) avada suulise menetluse ja Esimese Astme Kohtu kodukorra artiklis 64 ette nähtud menetlust korraldavate meetmete raames esitas pooltele kirjalikult küsimused, millele nad vastasid ettenähtud tähtajal.
- 26 Poolte kohtukõned kuulati ära 18. veebruari 2004. aasta kohtuistungil.
- 27 ADM palus 21. juuli 2006. aasta kirjas Esimese Astme Kohtul võtta arvesse uus väide, mis tugineb suunistele määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 23 lõike 2 punkti a kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (ELT C 210, lk 2, edaspidi „2006. aasta suunised”), kuna need suunised kujutavad endast Esimese Astme Kohtu

kodukorra artikli 48 lõike 2 tähenduses faktilist ja õiguslikku asjaolu, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus. Arvestades korra kohase õigusemõistmise põhimõtet, palus Esimese Astme Kohus komisjonil võtta seisukohta ADM-i taotluse kohta. Komisjon vastas 11. augusti 2006. aasta kirjas, et tema arvates ei tule ADM-i taotlust rahuldada.

28 ADM palub Esimese Astme Kohtul:

- tühistada otsuse artikkel 1 teda puudutavas osas või vähemalt osas, milles leitakse, et ta osales mingis rikkumises pärast 4. oktoobrit 1994;
- tühistada artikkel 3 teda puudutavas osas;
- teise võimalusena tühistada või vähendada oluliselt talle määratud trahvi summat;
- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

29 Komisjon palub Esimese Astme Kohtul:

- jätta hagi rahuldamata;
- mõista kohtukulud välja ADM-ilt.

Õiguslik käsitlus

- 30 ADM-i väited, mis kõik käsitlevad talle määratud trahvisumma kindlaksmääramist, puudutavad esiteks suuniste kohaldatavust käesolevas asjas, teiseks rikkumise raskusastet, kolmandaks rikkumise kestust, neljandaks kergendavate asjaolude olemasolu, viiendaks tema koostööd haldusmenetluse käigus ja kuuendaks kaitseõiguse järgimist.

A — *Suuniste kohaldatavus*

1. *Õiguskindluse ja karistuste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtete rikkumine*

a) Poolte argumendid

- 31 ADM väidab, et suunistes kehtestatud trahvide arvutamise meetod erineb radikaalselt komisjoni varasemast praktikast selles valdkonnas, mis seisnes, nagu komisjon otsuses (põhjendus 395) tunnistas, trahvisumma kindlaksmääramises lähtuvalt teatavast põhimäärast, mis kujutas endast teatavat protsenti müügist ühenduse asjaomasel turul. Seevastu kehtestatakse suunistes kindlaksmääratud trahv, näiteks 20 miljonit eurot väga raskete rikkumiste puhul, sõltumata asjaomase toote müügi kogusest.

- 32 ADM märgib, et käesolevas kohtuasjas käsitusel oleva ajavahemiku käigus (1991. aastast kuni 1994. aastani või 1991. aastast kuni 1995. aastani) määras komisjon selle väljakujunenud praktika alusel trahve, mille summa oli üldiselt 2–9% asjaomase toote käibest ühenduse turul. Seevastu viis suunistele järgnenud uus poliitika selliste trahvideni, mille summa oli 43–153 korda kõrgem sellest summast, mis oleks määratud varasema praktika alusel.
- 33 ADM tunnistab, et komisjonil on kaalutusõigus trahve tõsta, kui konkurentsipoliitika tingib suurema hoiatava mõjuga trahvide määramise. Siiski ületab komisjon selle kaalutusõiguse piire sellise trahvi määramisega, mille summa on 43–153 korda kõrgem varasema praktika alusel kehtestatud trahvidest. Vastupidi komisjoni väidetele kinnitab seda ka Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-16/99: *Lögstör Rör vs. komisjon* (EKL 2002, lk II-1633, punkt 237). Ta rõhutab ühest küljest, et selles kohtuotsuses tunnistas Esimese Astme Kohus komisjoni võimalust tõsta trahvide taset määruses nr 17 märgitud piires tingimusel, et see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks. Komisjon ei esitanud aga ei oma otsustes ega avaldustes õigustusi või tõendeid selle kohta, et selle poliitika elluviimine tingib sellise trahvi määramise, mis on 43–153 korda kõrgem varasema praktika uurimise käigus ilmnunud trahvidest. Teisest küljest märgib ta, et viidatud kohtuotsuse aluseks olnud juhtumis ning kõigis teistes kaugküttetorude kartellikokkulepet puudutavates asjades, välja arvatud äriühingut ABB puudutavas asjas, määras komisjon trahvid, mis olid võrreldaval tasemel komisjoni varasema praktika kohaldamise ajal määratud trahvidega. Ta väidab, et nimetatud kartellikokkuleppes osalenud ettevõtjatele määrati trahvid, mis kujutasid endast 3–14% asjaomasest müügist, ning isegi ABB-le määratud trahv oli vaid 44% tema käibest asjaomasest sektoris.
- 34 ADM leiab, et puudutatud ettevõtjad peavad saama tegutseda ootuspärastes tingimustes. Nagu on selgitatud ka suunistes (1. lõik), peab komisjon trahvisummade

kindlaksmääramisel järgima ühtset ja mittediskrimineerivat poliitikat. ADM leiab, et õiguskindluse puudumine trahvide kindlaksmääramisel on vastuolus trahvi hoiatava laadi elluviimise ideega. Et trahvi individuaalne hoiatav mõju oleks tõhus, on hädavajalik, et ettevõtjad eelnevalt teaksid kohaldatavaid karistusi. Ta märgib, et üldine amnestia või tõhus leebuspoliitika nõuavad seda, et koostööst keeldumise korral oleksid kohaldatavad karistused selgelt eelnevalt määratletud. Ühtlasi ei ole mõistlik säilitada pidevat ebakindlust konkurentsieeskirjade rikkumise korral määrata võidavate trahvide taseme kohta, eeskätt nende rikkumiste uurimiseks kuluva aja tõttu. Seetõttu nõuab õiguskindluse põhimõte, et komisjoni lähenemist määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 järgsete trahvide arvutamisel peab olema piisava kindlusastmega ette nähtav.

35 ADM lisab, et Ameerika Ühendriikide Sentencing Commission'i suuniste käsiraamatust (punkt 1B1.11(b)(1), edaspidi „Ühendriikide suunisted”) ja föderaalse apellatsioonikohtu kohtupraktikast (kohtuotsus *Unites States vs. Kimler*, 167 F. 3d 889 (5th Circ. 1999)) ilmneb, et Ameerika Ühendriikide konstitutsiooni *ex post facto* reegel keelab trahvide alaste suuniste kohaldamise tagasiulatava jõuga, kui selle tagajärjel määratakse raskem karistus, kui rikkumise toimepanemise hetkel oli ette nähtud.

36 Seetõttu leiab ADM, et suunistes kehtestatud uue poliitika kohaldamine tagasiulatavalt sellisele rikkumisele, mis nagu käesolevas asjas toimus enne nende suuniste avaldamist, ja selle tagajärjel ADM-ile oluliselt kõrgema trahvi määramine, võrreldes varasema praktika trahvide tasemega, ja seda kõike ilma, et see eemaldumine varasemast praktikast oleks vajalik konkurentsioiguse valdkonna poliitika järgimise tagamiseks, rikub õiguskindluse põhimõtet ja on ebaseaduslik.

37 Komisjon palub väide tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

- 38 Esimese Astme Kohus meenutab esiteks, et 4. novembril 1950 Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 7 põhiõigusena kinnitatud karistusseaduste tagasiulatuva jõu puudumise põhimõte kujutab endast ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mida tuleb konkurentsiniormide rikkumise eest trahvide määramisel järgida ja mis nõuab, et kohaldatud karistused ei või olla raskemad teo toimepanemise ajal ettenähtutest (Euroopa Kohtu 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P: Dansk Rørindustri vs. komisjon, EKL 2005, lk I-5425, punkt 202; Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-23/99: LR AF 1998 vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1705, punktid 218–221, ja 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2597, punkt 39).
- 39 Seejärel leiab Esimese Astme Kohus, et selliste suuniste vastuvõtmine, millega muudetakse komisjoni üldist konkurentsipoliitikat trahvide valdkonnas, võib põhimõtteliselt kuuluda tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte kohaldamisalasse.
- 40 Esiteks võivad need suunised tekitada õiguslikke tagajärgi. Nimetatud õiguslikud tagajärjed ei teki suuniste enda normatiivsusest, vaid nende vastuvõtmisest ja avaldamisest komisjoni poolt. Suuniste vastuvõtmine ja avaldamine piirab komisjoni kaalutusõigust ja komisjon ei saa nimetatud normidest kõrvale kalduda ilma, et teda olenevalt olukorrast karistataks selliste õiguse üldpõhimõtete rikkumise eest nagu võrdne kohtlemine, õiguspärase ootuse kaitse ja õiguskindlus (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punktid 209–212).

- 41 Teiseks kuuluvad suunised kui konkurentsipoliitika vahend nii nagu rikkumist ette nägeva normi uus kohtulik tõlgenduski tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtte kohaldamisalasse, nagu tuleneb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 7 lõiget 1 puudutavast Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast (vt eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. novembri 1995. aasta otsus kohtuasjas *S.W. ja C.R. vs. Ühendkuningriik, A-seeria*, nr 335-B ja 335-C, § 34–36 ja 32–34; 15. novembri 1996. aasta otsus kohtuasjas *Cantoni vs. Prantsusmaa*, Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid 1996-V, § 29–32, ja 22. juuni 2000. aasta otsus kohtuasjas *Coëme jt vs. Belgia*, Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid 2000-VII, § 145), mille kohaselt on rikkumist ette nägeva normi uue tõlgenduse tagasiulatuv kohaldamine viimati mainitud sättega vastuolus. Mainitud kohtupraktika kohaselt on sellise juhtumiga tegu siis, kui kohtuliku tõlgenduse tulemus ei ole rikkumise toimepanemise hetkel mõistlikult ootuspärane, pidades silmas eelkõige sellel ajal kohtupraktikas levinud asjaomase sätte tõlgendust. Samas tuleb täpsustada, et samast praktikast tuleneb ka, et ootuspärasuse mõiste ulatus sõltub suurel määral asjaomase teksti sisust, hõlmatavast ainevaldkonnast ning normi adressaatide arvust ja nende isikutest. Seega ei ole seaduse ootuspärasusega vastuolus see, kui asjaomane isik peab pöörduma õigusnõuandja poole, et juhtumi asjaoludel piisava mõistlikkusega hinnata kindla teo tagajärgi. Vastavalt eespool viidatud kohtuotsusele *Cantoni vs. Prantsusmaa* (§ 35) on see nii eelkõige kutseala esindajatega, kes on harjunud oma kutsetegevuses suuremat hoolsust üles näitama. Neilt võib ka oodata suuremat hoolt sellise tegevusega kaasnevate riskide hindamisel (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, punktid 215–223).
- 42 Eelnevat arvesse võttes tuleb kindlaks teha, kas suunistega sisse viidud muudatus oli asjaomaste rikkumiste toimepanemise ajal mõistlikult ootuspärane.
- 43 Sellega seoses tuleb sedastada, et suuniste peamine uuendus seisneb selles, et arvutamise lähtekohaks võetakse nimetatud suunistes sätestatud vahemiku põhjal arvutatav põhisumma, kusjuures see vahemik väljendab erinevaid rikkumise

raskusastmeid, kuid ei oma sellisena mingit seost asjaomase käibega. See meetod tugineb seega sisuliselt trahvide tariifide määramisele, olgu see siis kui tahes suhteline ja paindlik (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 225).

- 44 Järgmiseks tuleb meenutada asjaolu, et komisjon minevikus kohaldas teatava suurusega trahve teatavat tüüpi rikkumistele, ei saa veel võtta võimalust seda taset tõsta määruses nr 17 märgitud piirides, kui see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks, vaid vastupidi — ühenduse konkurentsionormide tõhus kohaldamine eeldab seda, et komisjon saaks igal hetkel kohandada trahvide taset vastavalt selle poliitika vajadustele (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud Euroopa Kohtu otsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 227, 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, EKL 1983, lk 1825, punkt 109, ja 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-196/99 P: *Aristrain vs. komisjon*, EKL 2003, lk I-11005, punkt 81; Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-12/89: *Solvay vs. komisjon*, EKL 1992, lk II-907, punkt 309, ja 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-304/94: *Europa Carton vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-869, punkt 89; eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 56).
- 45 Sellest tuleneb, et trahviga lõppeda võiva haldusmenetlusega seotud ettevõtjatel ei saa tekkida õiguspärasest ootusest, et komisjon ei ületa varasema praktika käigus määratud trahvide määrasid või et kasutatakse sama trahvide arvutamise meetodit (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, punkt 228).
- 46 Järelikult peavad nimetatud ettevõtjad arvestama võimalusega, et komisjon võib igal hetkel otsustada tõsta trahvisummasid, võrreldes minevikus kohaldatuga. See on nii mitte üksnes siis, kui komisjon tõstab trahvisummade taset üksikutes otsustes trahve määrates, vaid ka siis, kui trahvisummasid tõstetakse arutatavale asjale selliseid

üldise ulatusega käitumisreegleid nagu suunised kohaldades (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, punktid 229 ja 230).

47 Seega, ilma et see mõjutaks allpool punktides 99 jj esitatud asjaolusid, on ADM eksinud, väites sisuliselt, et trahvide taseme tõstmine komisjoni poolt kartellikokkuleppe kontekstis on konkurentsipoliitika elluviimise tagamise eesmärgiga ilmselgelt ebaproportsionaalne.

48 Ka ADM-i poolt esile toodud asjaolu — eeldusel, et see on leidnud tõendamist —, et uue poliitika kohaldamine tõi kaasa trahvid, mille summad olid 43–153 korda suuremad trahvisummadest, mis olid määratud varasema praktika põhjal, ei tähenda tagasiulatava jõu puudumise põhimõtte rikkumist. Võttes eelkõige arvesse käesoleva kohtuotsuse punktis 41 viidatud kohtupraktikat, siis pidi ADM-ile olema mõistlikult ettenähtav, et komisjon võib konkurentsipoliitika elluviimise raames trahvide üldist taset igal ajal muuta. Seega pidi ADM asjaomaste rikkumiste toimepanemise ajal olema võimeline sellist tõusu — eeldusel, et see on leidnud tõendamist — mõistlikult ette nägema.

49 Lõpuks, mis puudutab ADM-i seisukohta, et trahvide hoitava mõju tagamiseks on hädavajalik, et ettevõtjad teaksid ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumiste eest kohaldatavate trahvide taset ette, siis piisab, kui rõhutada, et trahvide hoiatav laad ei eelda mingil juhul seda, et ettevõtjad teaksid antud konkurentsivastase tegevuse eest kohaldatava trahvi täpset taset ette.

50 Seetõttu tuleb väide õiguskindluse ja karistuste tagasiulatava jõu puudumise põhimõtete rikkumise kohta tagasi lükata.

2. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

a) Poolte argumendid

51 ADM väidab, et suuniste kohaldamine rikub võrdse kohtlemise põhimõtet, kuna selle tagajärjel koheldakse konkurentsioiguse rikkumise toime pannud ettevõtjaid erinevalt mitte rikkumise kuupäeva alusel, vaid komisjoni otsuse vastuvõtmise kuupäeva alusel, mille komisjon on meelevaldselt kindlaks määranud. Näitena märgib ADM, et komisjoni 14. mai 1997. aasta otsuses 97/624/EÜ EÜ artikli [82] kohaldamise menetluse kohta (IV/34.621, 35.059/F-3 — Irish Sugar plc) (EÜT L 258, lk 1) ja komisjoni 29. märtsi 1994. aasta otsuses 94/210/EÜ EÜ artiklite [81] ja [82] kohaldamise menetluse kohta (IV/33.941 — HOV-SVZ/MCN) (EÜT L 104, lk 34) käsitletud ettevõtjatele määrati trahv, mis oli vastavalt 6,8% ja 5% asjaomasel turul toimunud müügist, kuigi kõnealused rikkumised toimusid samal ajal naatriumglükonaadi kartelliga.

52 Komisjon palub see väide tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

53 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt suunistes esitatud meetodi kasutamine trahvisumma arvutamiseks ei tähenda nende ettevõtjate diskrimineerivat kohtlemist,

kes panid samas ajavahemikus toime ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumisi, kuid kes tulenevalt rikkumise avastamise kuupäevast või neid puudutavast haldusmenetlusest endast mõisteti süüdi enne suuniste vastuvõtmist ja avaldamist (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, punktid 69–73; Esimese Astme Kohtu 12. juuli 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-202/98, T-204/98 ja T-207/98: Tate & Lyle jt vs. komisjon, EKL 2001, lk II-2035, punktid 118 ja 119).

- 54 Seetõttu tuleb võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist käsitlev väide eelmises punktis viidatud kohtuotsustes esitatud põhjustel tagasi lükata.

B — Rikkumise raskusaste

1. Sissejuhatus

- 55 ADM märgib, et komisjon ei hinnanud trahvisumma arvutamisel rikkumise raskusastet õigesti. Selle kohta esitatud väited puudutavad esiteks asjaomase toote müügist tekkinud käibe arvestamata jätmist või ebapiisavat arvestamist, teiseks naatriumglükonaadi turu piiratud ulatuse arvestamata jätmist või ebapiisavat arvestamist, kolmandaks trahvi hoiatava mõju vajaduse kahekordset arvesse võtmist, neljandaks suurenduskoefitsiendi kohaldamist lähtesumma suhtes ja viiendaks kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule.

- 56 Enne, kui otsustada antud kontekstis esitatud erinevate väidete põhjendatuse üle, tuleb anda lühiülevaade meetodist, mida komisjon antud asjas rikkumise raskusastme hindamisel ja arvesse võtmisel järgis, nagu see nähtub otsuse põhjendustest.
- 57 Otsusest nähtub, et komisjon leidis rikkumise raskusastme hindamiseks kõigepealt, et asjaomased pooled panid toime väga raske rikkumise, võttes arvesse selle laadi, tegelikku mõju naatriumglükonaadi turule ja asjaomase geograafilise turu ulatust, mis mõjutas tervet EMP-d (otsuse põhjendused 334–371).
- 58 Seejärel leidis komisjon, et asjaomaste poolte suhtes tuleb rakendada „erinevat kohtlemist, et võtta arvesse rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada konkurentsile olulist kahju ja [...] määrata trahvi tase nii, et see tagaks selle piisava hoiatava mõju”. Selle raames märkis komisjon, et ta võttis arvesse iga ettevõtja kaalu ja seega tema õigusvastase tegevuse tegelikku mõju konkurentsile (otsuse põhjendused 378 ja 379).
- 59 Nende elementide hindamiseks pidas komisjon õigeks tugineda asjaomaste poolte käibelevale, mis tekkis naatriumglükonaadi ülemaailmsest müügist rikkumise perioodi viimasel aastal ehk 1995. aastal. Sellest lähtuvalt leidis komisjon, et „kuna [naatriumglükonaadi] [...] turg on ülemaailmne, siis need arvandmed and[sid] kõige parema arusaama osalevate ettevõtjate suutlikkusest põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele ühisturul ja/või EMP-s” (otsuse põhjendus 381). Komisjon lisas, et tema arvates kinnitas seda meetodit asjaolu, et tegemist oli ülemaailmse kartellikokkuleppega, mille eesmärk oli eelkõige jagada turge maailma tasandil ning kaotada teatud EMP turu osadelt konkurents. Lisaks leidis komisjon, et kartellikokkuleppe iga osalise kogukäive andis aimu tema panusest terve kartelli

tõhusasse toimimisse või vastupidi selle ebastabiilsusesse, mis oleks tekkinud siis, kui nimetatud osaline ei oleks kartellikokkuleppes osalenud (otsuse põhjendus 381).

60 Selle põhjal otsustas komisjon määratleda kaks ettevõtjate kategooriat, esimeses kategoorias „kolm peamist naatriumglükonaadi tootjat, kelle osad maailmaturul olid enam kui 20%”, ja teises kategoorias ettevõtjad, „kelle turuosad olid maailma naatriumglükonaadi turul oluliselt väiksemad (vähem kui 10%)” (otsuse põhjendus 382). Nii määras komisjon 10 miljonit eurot lähtesummaks esimese kategooria ettevõtjatele Fujisawa, Jungbunzlauer ja Roquette, kelle turuosad olid vastavalt 36, 25 ja 21% ja 5 miljonit eurot lähtesummaks teise kategooria ettevõtjatele Glucona ja ADM, kelle kummagi turuosad olid ligi 9%. Kuna Glucona oli Akzo ja Avebe ühisomandis, määras komisjon kummalegi neile äriühingule põhisummaks 2,5 miljonit eurot (otsuse põhjendus 385).

61 Lõpuks, et tagada esiteks trahvile piisavalt hoiatav mõju ja võtta teiseks arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsioigusest, kohandas komisjon seda lähtesummat. Võttes arvesse asjaomaste ettevõtjate suuruse ja koguvahendid, rakendas komisjon ADM-i ja Akzo lähtesummadele koefitsienti 2,5, mis tõstis rikkumise raskusastme alusel kindlaks määratud trahvisumma ADM-i puhul 12,5 miljonit euronit ja Akzo puhul 6,25 miljoni euronit (otsuse põhjendus 388).

2. *Asjaomase toote müügist tekkinud käibe arvestamata jätmine või ebapiisav arvestamine*

a) Poolte argumendid

- 62 ADM heidab komisjonile ette seda, et trahvi põhisumma arvutamisel ei arvestanud ta asjaomase toote müügist tekkinud käivet või arvestas seda ebapiisavalt.
- 63 Ühest küljest väidab ADM, et Esimese Astme Kohtu praktikast ilmneb, et asjaomase toote müügist tekkinud käive on oluline element trahvide arvutamisel (Esimese Astme Kohtu 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas T-77/92: Parker Pen vs. komisjon, EKL 1994, lk II-549, punktid 92–95; 8. oktoobri 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-24/93–T-26/93 ja T-28/93: Compagnie maritime belge transports jt vs. komisjon, EKL 1996, lk II-1201, punkt 233; 21. oktoobri 1997. aasta otsus kohtuasjas T-229/94: Deutsche Bahn vs. komisjon, EKL 1997, lk II-1689, punkt 127 ja 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-327/94: SCA Holding vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1373, punkt 176).
- 64 ADM on seisukohal, et EMP-s asjaomase toote müügist tekkinud käive on sobiv alus, et hinnata konkurentsikahjustusi asjaomasel ühenduse kaubaturul ning kartellikokkuleppes osalejate suhtelist tähtsust kõnealuste toodete osas. Seda järeldust kinnitab Esimese Astme Kohtu praktika (eespool punktis 44 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus Europa Carton vs. komisjon, punkt 126 ja 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-309/94: KNP BT vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1007, punkt 108, mida Euroopa Kohus on kinnitanud apellatsioonimenetluses 16. novembri 2000. aasta otsusega kohtuasjas C-248/98: KNP BT vs. komisjon, EKL 2000, lk I-9641).

- 65 Lisaks sellele märgib ADM, et Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-9/99: HFB jt vs. komisjon (EKL 2002, lk II-1487, punkt 442) kinnitab, et ettevõtja kogusuuruse eaproportsionaalne arvestamine trahvi määramisel on õigusvastane.
- 66 Samamoodi väidab ADM, et oma varasemate aastate otsuste tegemise praktikas sarnastes juhtumites (komisjoni 13. juuli 1994. aasta otsus 94/601/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (IV/C/33.833 — Papp) (EÜT L 243, lk 1); komisjoni 30. novembri 1994. aasta otsus 94/815/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (IV/33.126 ja 33.322 — Tsement) (EÜT L 343, lk 1); komisjoni 23. aprilli 1986. aasta otsus 86/398/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (IV/31.149 — Polüpropüleen) (EÜT L 230, lk 1); komisjoni 2. augusti 1989. aasta otsus 89/515/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (IV/31.553 — Ömblustega terasvõrk) (EÜT L 260, lk 1), ja komisjoni 16. veebruari 1994. aasta otsus 94/215/ESTÜ ESTÜ asutamislepingu artikli 65 kohaldamise menetluse kohta, mis puudutab Euroopa prussitootjate kokkuleppeid ja kooskõlastatud tegevust (EÜT L 116, lk 1)) tugines komisjoni asjaomase toote müügiühenduse turul, nagu ta seda ka otsuses muu hulgas on tunnistanud (otsuse põhjendus 395). Ta märgib, et tuginedes nendes otsustes sellele arvutamise kriteeriumile, määras komisjon trahvid, mille summa jäi 2 ja 9% vahele käibest, mis tekkis asjaomase toote müügist asjaomaste poolte poolt. ADM rõhutab, et kui komisjon oleks ka käesolevas asjas seda arvutamise kriteeriumit järginud, oleks ta määranud ADM-ile trahvi, mille summa oleks jäänud 66 000 ja 236 000 euro vahele. Seevastu, sellest arvutamise kriteeriumist mitte juhindudes määras komisjon käesolevas asjas trahvid, mille summa on 43 kuni 153 korda suurem kui trahvidel, mis oleks määratud sellel alusel.
- 67 ADM leiab, et komisjoni lähenemisiivi tulemusel karistatakse väikese kaubandusliku väärtusega nišitoodet samal viisil kui kartellikokkulepet sellise toote kohta, millel on kõrge ja majanduslikult märkimisväärne kaubanduslik väärtus. Ta leiab, et komisjon ei võtnud üheski trahvi arvutamise etapis piisavalt arvesse naatriumglükonaadi müügist saadud väikest käivet.

- 68 ADM lisab, et isegi kui arvestada käivet, mille ta sai naatriumglükonaadi müügist EMP-s terve kartellikokkuleppe kestuse vältel ja mitte üksnes ühe aasta jooksul, on komisjoni määratud trahv endiselt ilmselgelt ebaproportsionaalne. Tegelikult oli käive, mille ta sai naatriumglükonaadi müügist EMP-s 1991. aasta juunist kuni 1995. aasta juunini (komisjoni väidetud kartellikokkuleppe kestus), üksnes 7,83 miljonit eurot ja seega kujutab trahv sellest summast 216%. 1991. aasta juunist kuni 1994. aasta oktoobrini (terve periood, mille vältel ADM leiab, et ta kartellikokkuleppes osales) oli käive, mille ta sai naatriumglükonaadist EMP-s, ligi 5,96 miljonit eurot ning määratud trahv kujutab sellest summast 283%. Sõltumata sellest, kui pikk oli täpselt osalemisperiood kartellikokkuleppes, mis arvesse tuleb, ületab trahv enam kui 200% kogumüügist terve perioodi vältel, kui ADM kartellikokkuleppes osales. Tegelikult tuleneks Ühendriikide ametiasutuste järgitud meetodi, millele komisjon viitab, kohaldamisest 32 aastat kestnud kartellikokkuleppele trahv, mis vastaks 644%-le iga-aastasest müügist.
- 69 Seetõttu leiab ADM, et komisjon ei eiranud mitte ainult kohtupraktikast tulenevaid põhimõtteid, vaid rikkus ka proportsionaalsuse põhimõtet.
- 70 Teiseks leiab ADM, et suunised sätestavad, et „on vaja arvesse võtta rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele, eeskätt tarbijatele” ja et lisaks sellele näevad need kartellide puhul ette võimaliku kaalutegurite kasutamise, et võtta arvesse „rikkumise tegelikku mõju igale konkureerivale ettevõtjale”.
- 71 ADM leiab, et konkurentsi või muude turuosaliste majanduslikku mõjutamist saab hinnata üksnes seoses asjaomase toote müügisummaga. Ainult neid müüginumbreid arvesse võttes on võimalik hinnata tarbijatele või konkurentidele tekitatava potentsiaalse kahju ulatust konkurentsivastase kasu või muu õigusvastase kasu valguses.

72 Seega leiab ADM, et jättes asjaomase toote müügist tuleneva käibe arvestamata, ei kohaldanud komisjon oma enda suuniseid õigesti.

73 Lõpuks märgib ADM, et jättes esitamata konkreetset põhjendused, miks ta otsustas ADM poolt asjaomasel kaubaturul EMP-s teostatud müüki mitte arvestada, rikkus komisjon põhjendamiskohustust.

74 Komisjon palub esitatud väited tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

75 ADM toob välja esiteks proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise ja teiseks suuniste rikkumise ning kolmandaks põhjendamiskohustuse rikkumise.

Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

76 Nii nagu see nähtub väljakujunenud kohtupraktikast, tuleb rikkumiste raskusaste tuvastada mitmete elementide põhjal, näiteks eelkõige juhtumile iseloomulikud

asjaolud ja kontekst, ning ilma, et esineks siduvat või ammendavat loetelu kriteeriumidest, mida peab tingimata arvestama (Euroopa Kohtu 25. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt vs. komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 54; Euroopa Kohtu 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punkt 33; eespool punktis 65 viidatud kohtuotsus HFB jt vs. komisjon, punkt 443).

77 Samamoodi tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et rikkumise raskusastme hindamise kriteeriumideks võivad vastavalt olukorrale olla rikkumise esemeks oleva kauba hulk ja väärtus ning samuti ettevõtja suurus ja majanduslik võimsus ja seega mõju, mida ettevõtja võis asjaomasel turul rakendada. Esiteks järeldeb sellest, et trahvisumma kindlaksmääramise eesmärgil on lubatud arvestada sama hästi nii ettevõtja kogukäivet, mis viitab — kas või ligikaudselt ja mittetäiuslikult — tema suurusele ja majanduslikule võimsusele, kui ka kõnealuste ettevõtjate turuosa asjaomasel turul, mis annab aimu rikkumise ulatusest. Teiseks tuleneb sellest, et ei ühele ega teisele nendest numbritest ei tohi omistada tähtsust, mis oleks teiste hindamiskriteeriumidega võrreldes ebaproportsionaalne, ja järelikult ei saa sobiva trahvi kindlaksmääramine toimuda üksnes kogukäibe põhjal arvutades (vt selle kohta eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punktid 120 ja 121; eespool punktis 63 viidatud kohtuotsus *Parker Pen vs. komisjon*, punkt 94; eespool punktis 63 viidatud kohtuotsus *SCA Holding vs. komisjon*, punkt 176; eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 188, ja eespool punktis 65 viidatud kohtuotsus *HFB jt vs. komisjon*, punkt 444)

78 Sellest tuleneb, et kuigi ei saa eitada, nii nagu seda väidab ADM, et asjaomase toote käive võib olla sobiv alus hindamaks konkurentsikahjustusi asjaomasel kaubaturul ühenduses ning kartellikokkuleppe poolte suhtelist tähtsust seoses kõnealuste toodetega, on siiski tõsi, et see kriteerium ei ole ainus, mille põhjal komisjon rikkumise raskusastet määrama peab.

- 79 Järelikult, vastupidi ADM-i väidetule, tähendaks see pigem omistada sellele asjasolule ebaproportsionaalset tähtsust, kui et piirata selle kohaldamist üksnes määratud trahvi ja asjaomase toote käibe vahelise seose hinnangule, et selle proportsionaalsust hinnata, nagu ADM näib välja pakkuvat.
- 80 Igal juhul ei piisa trahvi ebaproportsionaalse laadi tõendamiseks ainsast ADM-i viidatud asjaolust, et määratud trahv ületab tema käibe, mis tal tekkis EMP-s selle toote müügist kartellikokkuleppega seotud ajavahemikus, või koguni ületab selle käibe oluliselt. Tegelikult tuleb trahvi taseme proportsionaalsust hinnata kõikide kriteeriumide alusel, mida komisjon rikkumise raskusastme hindamisel arvesse peab võtma, st rikkumise enda laad, selle tegelik mõju asjaomasele turule ja geograafilise turu ulatus. Otsuse põhjendatust osade nende kriteeriumide suhtes uuritakse ADM-i argumente järgides allpool.
- 81 Seetõttu tuleb tagasi lükata väide, mis käsitleb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumist, kuna määratud trahv ületab ADM-i käibe, mis tekkis asjaomase toote müügist EMP-s kartellikokkuleppe perioodil.

Suuniste rikkumine

- 82 Nagu Esimese Astme Kohtul on juba olnud võimalus sedastada, ei sätesta suunised, kas trahvide summa tuleb arvutada kogukäibe alusel või käibe alusel, mis ettevõtjatel tekkis asjaomasel turul. Samas ei ole nendega ka vastuolus see, kui viidatud käibeid trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse võetakse, et kinni pidada ühenduse õiguse üldpõhimõtetest ja kui asjaolud seda nõuavad (vt selle kohta eespool punktis 38

viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punkt 283, mida on apellatsioonimenetluses kinnitatud eespool punktis 38 viidatud kohtuotsusega Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punkt 258, ja eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, punkt 187).

- 83 Järelikult ei näe suunised ette, et asjaomaste ettevõtjate käibed — olgu siis kas kogukäive või asjaomase toote müügist tekkinud käive — kujutavad endast trahvide arvutamise lähtepunkti, ega veel vähem seda, et need on ainukesed asjakohased kriteeriumid, mille põhjal rikkumise raskusastet määrata.
- 84 Seevastu võib komisjon seda teiste hulgas olulise kriteeriumina arvesse võtta. Selline on olukord eelkõige siis, kui komisjon vastavalt suuniste punkti 1 A kolmandale kuni kuuendale lõigule kohandab summat, et tagada trahvide piisavalt hoiatav tase. Selle raames võtab komisjon arvesse rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele ja vajadust tagada trahvi piisavalt hoiatav mõju (punkti 1 A neljas lõik) ning kasutab kindlaksmääratud summade suhtes kaalutegureid, et võtta arvesse konkreetse juhtumi kaalu ja seega iga ettevõtja rikkuva tegevuse tegelikku mõju konkurentsile, eeskätt juhul, kui samalaadseid rikkumisi toimepaneivate ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt (punkti 1 A kuues lõik).
- 85 Eeskätt väitis komisjon oma avaldustes, et ta peab puudutatud ettevõtjate erineva kohtlemise raames iga ettevõtja ebaseadusliku käitumise tegeliku mõju hindamisel konkurentsile arvesse võtma kõnealuse toote müügist tekkinud käivet.

- 86 Nagu ilmneb otsuse põhjendustest 378–382 ja vastupidi ADM-i väidetele võttis komisjon selles kontekstis nõuetekohaselt arvesse asjaomaste poolte käivet asjaomase toote müügist. Nagu juba märgiti eespool punktides 58 ja 60, tugines komisjon puudutatud ettevõtjate erinevaks kohtlemiseks nende ettevõtjate käivetele, mis tekkis naatriumglükonaadi ülemaailmsest müügist rikkumise perioodi viimasel aastal ehk aastal 1995.
- 87 Käesolevas asjas on tegemist ülemaailmse kartelliga, mis koondab ettevõtjaid, kes omavad asjaomasel kaubaturul maailma tasandil väga suurt osa. Lisaks sellele hõlmab kartell hindade kindlaksmääramist ja turu jagamist müügikvootide määramise teel. Sellisel juhul võib komisjon asjaomaste poolte erineva kohtlemise raames õiguspäraselt tugineda selle kartellikokkuleppe poolte käibele naatriumglükonaadi müügist maailmaturul. Kuna erineva kohtlemise eesmärk on hinnata rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada oma rikkuva tegevusega konkurentsile kahju ja seega võtta arvesse nende konkreetset osatähtsust kartellis, siis ei ületanud komisjon oma ulatuslikku kaalutlusruumi, kui leidis, et kartelli-kokkuleppe poolte vastav maailmaturu osa on sobiv suunav lähtepunkt.
- 88 Järelikult tuleb suuniste rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Põhjendamiskohustuse rikkumine

- 89 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad EÜ artikliga 253 nõutavatest põhjendustest selgelt ja ühemõtteliselt nähtuma süüstava akti vastuvõtnud institutsiooni kaalutlused, nii et isikutele, keda akt puudutab, oleks teada akti põhjendused ja pädev kohus saaks teostada kontrolli. Põhjendamisnõude hindamisel

tuleb lähtuda konkreetse juhtumi asjaoludest, eelkõige akti sisust, esitatud põhjenduste laadist ja akti adressaatide ning teiste otseselt ja isiklikult puudutatud asjaomaste isikute huvist saada selgitusi. Ei ole nõutav, et põhjendustes oleksid ära toodud kõik asjakohased faktid ja õiguslikud küsimused, kuna seda, kas akti põhjendused vastavad EÜ artikli 253 nõuetele, tuleb hinnata, lähtudes mitte üksnes sõnastusest, vaid ka kontekstist ja kõnealust küsimust reguleerivate õigusnormide kogumist (Euroopa Kohtu 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon vs. Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 63, ja 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-301/96: Saksamaa vs. komisjon, EKL 2003, lk I-9919, punkt 87).

- 90 Mitmele ettevõtjale ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise eest trahve määrava otsuse osas tuleb põhjendamiskohustuse ulatus kindlaks määrata iseäranis sellist asjaolu silmas pidades, et rikkumiste raskusaste tuleb tuvastada mitmete kriteeriumide põhjal, näiteks eelkõige juhtumi iseäralikud asjaolud ja kontekst, ning ilma, et esineks siduvat või ammendavat loetelu kriteeriumidest, mida peab tingimata arvestama (eespool punktis 76 viidatud määrus SPO jt vs. komisjon, punkt 54).
- 91 Käesolevas asjas ei arvutanud komisjon trahvisummat asjaomase toote käibe põhjal EMP-s. Vastupidi ADM-i väitele ei olnud komisjon kohustatud ühele ettevõtjale määratava trahvi summat arvutama lähtuvalt selle ettevõtja asjaomase toote käibest EMP-s (vt eespool punktid 86 ja 87). Seega ei saa komisjonile ka ette heita asjaolu, et ta ei märkinud põhjendusi, miks ta määratava trahvi summa arvutamisel seda tegurit ei kasutanud.
- 92 Järelikult tuleb põhjendamiskohustuse rikkumisele tuginev väide samuti tagasi lükata.

3. Asjaomase kaubaturu piiratud suuruse arvestamata jätmine või ebapiisav arvestamine

a) Poolte argumendid

- 93 ADM leiab, et vastupidi sellele, mida komisjon otsuse põhjenduses 377 kinnitab, ei võtnud komisjon trahvisumma arvutamisel arvesse või vähemalt ei võtnud nõuetekohaselt arvesse asjaomase kaubaturu piiratust.
- 94 Esiteks märgib ADM, et komisjon kehtestas kõigi ettevõtjate lähtesummaks 40 miljonit eurot, millest 5 miljonit eurot ADM-ile üksi (otsuse põhjendus 385). 40 miljonit eurot kujutab endast enam kui 200% naatriumglükonaadi müügist EMP-s 1995. aastal. Ta väidab lisaks, et komisjoni kehtestatud lõplik trahv vastas enne koostöö alusel vähendamist 438%-le ja pärast seda vähendamist 294%-le naatriumglükonaadi müügist EMP-s 1995. aastal (otsuse põhjendused 396 ja 440).
- 95 Teiseks, võrreldes komisjoni poolt talle käesolevas asjas määratud trahvi nende trahvidega, mis määrati Tsinkfosfaadi juhtumis, komisjoni 11. detsembri 2001. aasta otsus 2003/437/EÜ, mis on tehtud EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluses (juhtum COMP/E-1/37.027 — Tsinkfosfaat) (EÜT 2003, L 153, lk 1), leiab ADM, et komisjon rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet. Ta märgib, et kuigi need kaks juhtumit on osaliselt samast ajajärgust ning võrreldavad mitte üksnes asjaomaste turgude suuruse, vaid ka rikkumise kestuse ja raskusastme osas, võttis komisjon arvesse tsinkfosfaadi turu piiratust Euroopas ja kehtestas selles teises juhtumis kogutrahviks 11,95 miljonit eurot (st 75% asjaomase toote ülemaailmsest müügist), võrreldes naatriumglükonaadi juhtumis määratud 40 miljoni euro suuruse kogutrahviga (mis kujutab endast enam kui 200% asjaomase toote müügist EMP-s). Lisaks märgib ADM, et Tsinkfosfaadi juhtumis määrati lähtesummaks 3 miljonit eurot sellistele ettevõtjatele, kelle turuosa oli enam kui 20%, ning 0,75 miljonit eurot sellele ettevõtjale, kelle turuosa oli oluliselt väiksem. Ta meenutab, et naatriumglükonaadi juhtumis kehtestas komisjon trahvi arvutamise

lähtesummaks 10 miljonit eurot nendele ettevõtjatele, kelle turuosa oli enam kui 20% ja 5 miljonit eurot nendele ettevõtjatele, kelle turuosad olid oluliselt väiksemad.

96 Kolmandaks märgib ADM, et otsuses on selles punktis samuti rikutud põhjendamiskohustust, kuna tema arvates esineb vastuolu ühest küljest otsuse põhjenduse 377 ja teisest küljest põhjenduste 394 ja 395 vahel. ADM märgib, et komisjon kinnitab põhjenduses 377, et ta võttis arvesse asjaomase toote pealt saadud käivet, samas aga põhjendustes 394 ja 395 lükkab komisjon tagasi ADM-i esitatud argumendid selle kohta, et seda käivet võetaks arvesse.

97 Komisjon palub esitatud väited tagasi lükata. Mis puudutab käesoleva asja võrdlust Tsinkfosfaadi juhtumiga, siis väidab komisjon, et esiteks vähendati selles teises juhtumis esialgselt arvutatud trahve poole võrra vastavalt määruse nr 17 artiklis 15 ette nähtud kogukäibe 10% ülempiirile ja teiseks ei võtnud komisjon arvesse ühtegi raskendavat asjaolu. Lisaks õigustab nende kahe juhtumi erinevat käsitlemist komisjoni kaalutlusruum käesolevas valdkonnas.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

98 ADM viitab esiteks proportsionaalsuse põhimõtte, teiseks võrdse kohtlemise põhimõtte ja kolmandaks põhjendamiskohustuse rikkumisele.

Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

- 99 Tuleb meenutada, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohaselt määratakse trahvisumma rikkumise raskusastme ja kestuse alusel. Lisaks määrab komisjon vastavalt suunistele lähtesumma rikkumise raskusastme põhjal, võttes arvesse rikkumise laadi, tegelikku mõju turule ja geograafilise turu suurust.
- 100 Seega ei kohusta see õiguslik raamistik kui selline komisjoni võtma arvesse kaubaturu piiratust.
- 101 Siiski on komisjon kohtupraktika kohaselt kohustatud rikkumise raskusastme hindamisel arvestama suure hulga selliste teguritega, mille laad ja tähtsus erinevad sõltuvalt asjaomase rikkumise liigist ja selle erilistest asjaoludest (eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 120). Ei saa välistada, et nende rikkumise raskusastmest tunnistust andvate tegurite hulgas võib olenevalt olukorrast esineda ka asjaomase kaubaturu suurus.
- 102 Seega, kuigi turu suurus võib olla üks teguritest, mida peab rikkumise raskusastme hindamisel arvesse võtma, erineb selle tähtsus sõltuvalt asjaomase rikkumise erilistest asjaoludest.
- 103 Käesolevas asjas puudutab rikkumine eeskätt kartellikokkulepet hindade kohta, mis oma laadilt on väga raske. Lisaks varustavad kartellikokkuleppe osalised koos enam kui 90% maailmaturust ja 95% Euroopa turust (otsuse põhjendus 9). Lõpuks näib, et

naatriumglükonaat on mitmes väga erinevas lõpptootes kasutatav tooraine, mis seega mõjutab mitut turgu (otsuse põhjendused 6 ja 8). Selles kontekstis on turu piiratusel, kui see osutub tõendatuks, väike tähtsus, võrreldes kõigi teiste asjaoludega, mis annavad tunnistust rikkumise raskusastme kohta.

- 104 Igal juhul tuleb arvesse võtta, et komisjoni arvates tuli rikkumist lugeda suuniste tähenduses väga raskeks ning suuniste järgi võib komisjon selliste rikkumiste puhul ette näha „võimaliku” lähtesummana vähemalt 20 miljonit eurot. Siiski ilmneb käesolevas asjas otsuse põhjendusest 385, et komisjon võttis esimese kategooria ettevõtjate lähtesummaks üksnes 10 miljonit eurot ja teise kategooria ettevõtjate lähtesummaks 5 miljonit eurot, mis kujutab endast üksnes poolt või koguni veerandit sellest summast, mida ta suuniste kohaselt võis väga raskete rikkumiste puhul ette näha.
- 105 See lähtesumma kindlaksmääramine kinnitab, et komisjon võttis arvesse eeskätt asjaomase kaubaturu piiratust, nagu ta seda märkis otsuse põhjenduses 377.
- 106 Järelikult tuleb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

- 107 Tuleb meenutada, et kooskõlas väljakujunenud kohtupraktikaga on võrdse kohtlemise põhimõtet rikutud vaid siis, kui võrreldavaid olukordi koheldakse

erinevalt või erinevaid olukordi ühetaoliselt, välja arvatud kui selline kohtlemine on objektiivselt õigustatud (Euroopa Kohtu 13. detsembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 106/83: Sermide, EKL 1984, lk 4209, punkt 28 ja Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-311/94: BPB de Eendracht vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1129, punkt 309).

- 108 Ühtlasi tuleb meenutada, et komisjoni otsuste tegemise praktika ei ole kasutatav trahvide õigusliku alusena konkurentsi alal, sest õiguslik alus on määratletud määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2, mida täiendavad suunised (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punktid 209–213 ja viidatud kohtupraktika).
- 109 Lisaks kuulub trahvisummade arvutamine komisjoni avara kaalutusõiguse alla, nii et ettevõtjatel ei saa tekkida õiguspärast ootust, et komisjon teatud summad kindlaks määraks (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon, punktid 171 ja 172 ja viidatud kohtupraktika).
- 110 Lõpuks tuleb meenutada, et ainuüksi asjaolu, et komisjon oma varasemas otsuste tegemise praktikas pidas teatud käitumise eest sobivaks teatud summas trahvi, ei tähenda, et ta peaks hilisemas otsuses sama hinnangu andma (vt eeskätt analoogiline Esimese Astme Kohtu 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1711, punkt 357; 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-347/94: Mayr-Melnhof vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1751, punkt 368, ja eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punktid 234 ja 337).
- 111 Seega tuleb käesolevas asjas sedastada, et ADM-i lihtne viide Tsinkfosfaadi otsusele on iseendas ainetu, kuna komisjonil ei olnud kohustust käesolevat juhtumit samal viisil hinnata.

- 112 Mis puudutab võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist käesolevas asjas, siis tuleb rõhutada, et komisjoni teised otsused trahvide valdkonnas on üksnes juhendlikud, seda enam, kuna nende teiste otsuste asjaolusid puudutavad andmed, näiteks turud, tooted, riigid, ettevõtjad ja kõnealused perioodid ei ole identsed vaidlustatud otsuse omadega (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 13. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas T-67/01: JCB Service vs. komisjon, EKL 2004, lk II-49, punkt 187).
- 113 Käesolevas asjas tuleb *prima facie* sedastada, et otsuse esemeks oleva kartellikokkuleppe asjaolud erinevad Tsinkfosfaadi otsuse asjaoludest. Kartellikokkuleppe tsinkfosfaadi turul ulatus üksnes EMP territooriumile, samas oli aga naatriumglükonaadi kartellikokkuleppe ülemaailmne. Lisaks, vastupidi käesolevale juhtumile ühendas tsinkfosfaadi turul tegutsenud kartell üksnes piiratud suurusega ettevõtjaid. Nii oli Tsinkfosfaadi otsusest puudutatud ettevõtjate ülemaailmne käive 2000. aastal 7,09 ja 278,8 miljoni euro vahel, samas aga oli käesolevast otsusest puudutatud ettevõtjate maailmakäive 2000. aastal 314 miljoni ja 14,003 miljardi euro vahel, sh oli ADM-i käive 13,936 miljardit eurot.
- 114 Igal juhul, isegi kui kõik sobiva trahvisumma arvutamiseks asjakohased asjaolud Tsinkfosfaadi otsuses oleksid võrreldavad käesoleva juhtumi omadega, leiab Esimese Astme Kohus oma täieliku pädevuse alusel, et komisjoni kehtestatud põhisumma ADM-i rikkumise eest käesolevas asjas on sobiv, arvestades komisjoni poolt otsuses esile toodud asjaolusid ja osale nendest asjaoludest käesolevas kohtuotsuses antud hinnangut.
- 115 Seetõttu ei saa ADM kehtivalt tugineda komisjoni otsusele Tsinkfosfaadi juhtumis, et tõendada võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist käesolevas asjas.

Põhjendamiskohustuse rikkumine

- 116 Mis puudutab ADM-i viidatud vastuolu ühelt poolt otsuse põhjenduse 377 ja teiselt poolt otsuse põhjenduste 394 ja 395 vahel, tuleb märkida, et komisjon märkis otsuse põhjenduses 377, et ta võttis lähetesummade kindlaksmääramisel arvesse naatriumglükonaadi turu piiratust. Vastupidi ADM-i väidetele ei läinud komisjon selle asjaoluga vastuollu, kui ta otsuse põhjenduses 395 lükkas tagasi ADM-i argumendid, mis käsitlesid sisuliselt seda, et komisjon oleks pidanud trahvi kindlaks määrama lähtuvalt ettevõtjate käibest asjaomasel turul. Esiteks ei tähenda asjaolu, et teatud osalistel, sh ADM, oli asjaomasel turul väike käive, tingimata seda, et see turg oleks olnud piiratud. Teiseks, nagu juba märgiti eespool punktis 104, võttes lähtesummaks üksnes 10 miljonit eurot, kuigi tegu oli laadilt väga raske rikkumisega, võttis komisjon arvesse turu piiratust. Seega ei ole otsuse nendes punktides vastuolu.
- 117 Seetõttu tuleb ka põhjendamiskohustuse rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

4. *Trahvi hoiatava mõju kahekordne arvestamine*

a) Poolte argumendid

- 118 ADM leiab, et komisjon võttis trahvi hoiatavat laadi trahvisumma arvutamiseks kaks korda arvesse, esiteks kartellikokkuleppe osaliste rolli määratlemiseks lähtesumma arvutamise käigus (otsuse põhjendused 378, 382 ja 385) ja teiseks 250% võrra

suurendades, et võtta arvesse tema suurust ja koguvahendeid (otsuse põhjendused 386–388). Igal juhul, kui komisjoni poolt Esimese Astme Kohtule esitatud argumendid olid ka õiged, on otsuse selles punktis rikutud põhjendamiskohustust.

- ¹¹⁹ Komisjon vaidleb vastu sellele, et ta on trahvi hoiatavad laadi kahekordselt arvestanud. Ta leiab vastupidi, et ta on läbinud kaks erinevat ja järjestikust etappi, mis tuginevad erinevatele kriteeriumidele, et määrata kindlaks trahv piisavalt hoiataval tasemel (otsuse põhjendused 378 ja 380). Lisaks leiab komisjon, et ta on otsust selles punktis piisavalt põhjendanud.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

- ¹²⁰ ADM viitab seega esiteks suuniste ja teiseks põhjendamiskohustuse rikkumisele.

Suuniste rikkumine

- ¹²¹ Nagu ADM õigustatult märgib, viitas komisjon vajadusele kehtestada trahvid hoiataval tasemel, kui ta kohaldas kartellikokkuleppes osalejatele erinevat kohtlemist nende turuosast lähtuvalt, asetades seega ADM-i nende ettevõtjate kategooriasse, kelle turuosa oli väiksem kui 10% (otsuse põhjendused 378, 382 ja 385). Samuti viitas komisjon sellele asjaolule, kui ta kohaldas kartellikokkuleppe teatud osalistele koefitsienti 2,5, et võtta arvesse nende suurust ja koguvahendeid (otsuse põhjendused 386–388).

- 122 Siiski määratles komisjon esiteks trahvi lähtesumma kehtestamiseks lähtuvalt rikkumise raskusastmest rikkumise kui sellise, võttes arvesse objektiivseid asjaolusid, nagu rikkumise laad, selle mõju turule ja selle turu geograafiline ulatus. Teiseks võttis komisjon arvesse subjektiivseid asjaolusid, nagu ettevõtja suurus ja tema koguvahendid. Eeskätt oma analüüsi selle teise poole raames soovis komisjon tagada trahvi hoiatavat taset.
- 123 Nagu komisjon õigustatult väidab, isegi kui tema analüüsi teises osas viitas ta sellele eesmärgile kaks korda, teostas ta tegelikult vaid ühe arvutuse, mille ta jagas kahte osasse ja mille eesmärk oli kehtestada kartellikokkuleppe igale osalisele trahv sellisel tasemel, et nende eripära arvestades oleks hoiatamise eesmärk saavutatud kõiki rikkumise raskusastme objektiivseid ja subjektiivseid asjaolusid silmas pidades.
- 124 Seega, vastupidi ADM-i väidetele ei võtnud komisjon trahvi hoiatavat elementi „kaks korda arvesse”.
- 125 Seetõttu tuleb suuniste rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Põhjendamiskohustuse rikkumine

- 126 Tuleb sedastada, et ADM ei esitanud ühtegi konkreetset argumenti oma väite toetuseks ja piirdus komisjonile etteheidete tegemisega, et viimane ei esitanud põhjendusi selle kohta, miks ta oli trahvi hoiatavat elementi kaks korda arvesse võtnud.

127 Igal juhul on eespool punktides 121–125 juba sedastatud, et komisjon ei võtnud trahvi hoiatavat elementi kaks korda arvesse. Seetõttu ei ole vaja esitada eraldi põhjendusi selles küsimuses.

128 Seetõttu tuleb tagasi lükata ka põhjendamiskohustuse rikkumisele tuginev väide.

5. Koefitsiendi kohaldamine lähtesummale

a) Poolte argumendid

129 ADM leiab, et koefitsiendi 2,5 kohaldamine lähtesumma suhtes kujutab endast ilmselgelt ebaproportsionaalset meetet, mis põhineb muu hulgas ekslikul põhjendusel ja rikub võrdse kohtlemise põhimõtet.

130 Esiteks väidab ADM, et võttes arvesse seda, et ettevõtjad on ratsionaalsed majandusüksused, on selleks, et trahvil oleks tegelik hoiatav laad, üksnes vajalik, et trahvi tase oleks määratud selliselt, et selle summa ületaks rikkumisest saadud kasu. Ta leiab, et kui ettevõtjad mõistavad, et karistusega seonduv kahju muudab kartellikokkuleppe kasu olematuks, on trahvil juba hoiatav mõju. Sellist lähenemist kinnitab eespool punktis 44 viidatud Euroopa Kohtu otsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon* (punkt 108). See vastab ka suuniste ettekirjutusele (punkti 1 A neljas lõik) hinnata hoiatavat mõju seoses asjaomases kartellikokkuleppes osalejate suutlikkusega põhjustada kahju tarbijatele ja seega nõudele, et kohase hoiatava mõju kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta õigusvastasest kartellikokkuleppes saadud kogu kasu. Selline lähenemine on ka muude ühenduse eeskirjade ühine nimetaja.

- 131 Isegi kui nõustuda, et võimalike tulude taset mitteületav trahv on ebapiisav, seisneks trahvile piisava hoiatava mõju tagamise mõistlik alus selles, kui hinnata kartellikokkuleppes saadud tulu lähtuvalt puudutatud toote müügi protsendist, suurendades seda, et arvesse võtta eksimuse määra. Sellist mõistlikku lähenemist kasutatakse Ühendriikides. Euroopa Kohus (eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 108) ja Esimese Astme Kohus (eespool punktis 65 viidatud kohtuotsus *HFB jt vs. komisjon*, punkt 456) on oma kohtupraktikas tunnustanud seose olemasolu trahvi hoiatava mõju ning kartellist saada võidava tulu vahel.
- 132 ADM ei ole vastu sellele, et kogukäivet võib trahvi arvutamisel arvesse võtta. Samas aga toob sellele määramatu tähtsuse omistamine kaasa ebaproportsionaalse trahvi. Komisjon kaitseb kohaldatud suurendamist üksnes võrdlusega, tuginedes ADM-i käibe. Ükski mõistlik selgitus ei õigusta seda, et trahvi suurendamine hoiatava mõju eesmärgil keskendus tema kogukäibe. Komisjoni valitud lähenemisviis ei selgita mingil moel, miks oli vaja muuta olematuks kasu, mida ADM sai toodete müügist, mis ei omanud kõnealuse rikkumisega mingit seost, eesmärgiga hoiatada asjaomaseid pooli tegevuse jätkamise eest naatriumglükonaati puudutavas kartellikokkuleppes.
- 133 Teiseks väidab ADM oma repliigis teise võimalusena, et isegi kui Esimese Astme Kohus peaks leidma, et vastupidi eespool esitatud nõuetele oli trahvi hoiatav suurendamine õigustatud ADM-i suurust ja koguvahendeid silmas pidades, ei oleks komisjon siiski tema arvates tohtinud trahvi hoiatava laadi suurendamisele 7,5 miljoni euro võrra lisada veel trahvi suurendamist 35% võrra, et võtta arvesse rikkumise kestust. Sellist suurendamist saab loogiliselt õigustada vaid siis, kui trahvi hoiatava laadiga suurendamine tugineb tulule, mida kartellist võidi saada. Mida pikem on tema sõnul kartelli kestus, seda suurem on sellest saada võidav tulu ja seega on sobilik trahvi suurendamine, et arvesse võtta kartellikokkuleppe kestust. Trahvi korrektne arvutamise meetod oleks olnud üksnes põhisummale 5 miljonit eurot suurendamise kohaldamine. Komisjon näis ka ise seda tulemust taotlevat, kuna otsuse põhjenduses 392 märkis ta, et „raskusastme alusel kindlaks määratud

lähtesummat (põhjendus 385) [suurendati] seega 35% võrra”. Siiski viidatakse otsuse põhjenduses 385 üksnes esialgsele lähtepunktile 5 miljonit eurot.

134 Kolmandaks leiab ADM, et komisjon rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet, võttes trahvi lähtesumma suurendamisel arvesse, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsioigusest (otsuse põhjendus 386).

135 Tema sõnul on kõik rikkumisega seotud ettevõtjad rahvusvahelised kontsernid, kelle maailmakäibed on üle 300 miljoni euro ja kellel on seega juurdepääs sisemistele ning välistele õigusteadmistele, mis võimaldavad neil kindlaks määrata ebaseadusliku kartellikokkuleppe sõlmimise riske ning hinnata rikkumise tagajärgi.

136 Lisaks on otsus selles küsimuses ebapiisavalt põhjendatud.

137 Komisjon leiab, et argument trahvi täiendava suurendamise kohta 35% võrra, et võtta arvesse rikkumise kestust, on uus argument, mis tuleb vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata kooskõlas Esimese Astme Kohtu kodukorra artikli 48 lõikega 2. Lisaks palub komisjon tagasi lükata kõik teised esitatud väited.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

138 ADM viitab seega esiteks proportsionaalsuse põhimõtte, teiseks võrdse kohtlemise põhimõtte ja kolmandaks põhjendamiskohustuse rikkumisele.

Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

139 Selle väite raames esitab ADM kaks erinevat etteheidet.

140 Esiteks väidab ADM sisuliselt, et arvestades asjaolu, et ettevõtjad on ratsionaalsed majandusüksused, on trahvi tõhusa hoiatava laadi tagamiseks üksnes vaja, et see määratakse tasemele, mille arvutatud summa ületab rikkumisest saadud kasu. Sellega seoses tuleb meenutada, et hoiatamine on üks peamistest kaalutlustest, millest komisjon trahvisummade kindlaksmääramisel peab juhinduma (Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: *Chemiefarma vs. komisjon*, EKL 1970, lk 661, punkt 173, ja 14. juuli 1972. aasta otsus kohtuasjas 49/69: *BASF vs. komisjon*, EKL 1972, lk 713, punkt 38 ning eespool punktis 90 viidatud kohtupraktika).

141 Kui trahv tuleks kindlaks määrata selliselt, et see piirduks vaid kartellikokkuleppest saadud kasu olematuks muutmisega, ei oleks tal hoiatavat mõju. Mõistlik on eeldada, et ettevõtjad võtavad oma finantsarvutustes ja oma tegevuses arvesse mitte üksnes rikkumise eest määratavate trahvide taset, vaid ka kartellikokkuleppe avastamise ohu taset. Peale selle, kui vähendada trahvi ülesannet üksnes selleni, et see muudaks olematuks saadud tulu või kasu, ei võetaks EÜ artikli 81 lõiget 1 silmas pidades piisavalt arvesse asjaomase tegevuse rikkuvat laadi. Käsitledes trahvi üksnes hüvitisena tekitatud kahju eest, jäetaks lisaks hoiatavale mõjule, mis puudutab

ainult tulevikus toimuvat tegevust, tähelepanuta sellise meetme repressiivne iseloom tegelikult toime pandud rikkumise suhtes. Seega õigustavad nii trahvi hoiatav kui ka repressiivne laad seda, et komisjon võiks kehtestada trahvi, mis juhtumi asjaolusid silmas pidades võib koguni märkimisväärselt ületada asjaomase ettevõtja poolt saadud tulu.

¹⁴² Sellise ettevõtja puhul, kes nagu ADM-gi on esindatud mitmel turul ja kellel on iseäranis suur finantsiline suutlikkus, ei piisa trahvi hoiatava mõju tagamiseks sellest, kui arvestada asjaomasel turul tekkinud käivet. Mida suurem on ettevõtja ja mida rohkem on tal ülemaailmseid vahendeid, mis võimaldavad tal turul sõltumatult tegutseda, seda enam peab ta olema teadlik oma rolli olulisusest konkurentsi tõrgeteta toimimise osas turul. Järelikult tuleb trahvisumma kindlaksmääramisel selle hoiatava mõju tagamiseks arvestada rikkumises süüdi mõistetud ettevõtja majanduslikku võimsust puudutavaid faktilisi asjaolusid.

¹⁴³ Lisaks, nagu komisjon märkis, ilma et ADM sellele oleks vastu vaielnud, on ADM-i trahvisumma pärast koefitsiendi 2,5 kohaldamist üksnes väike osa ehk 0,0538% tema aastastest kogukäibest ja seda ei saa ka sellest seisukohast lugeda eaproportsionaalseks.

¹⁴⁴ Teiseks väidab ADM oma repliigis, et komisjon ei võinud mingil juhul 7,5 miljoni euro suurusele summale, mis juba sisaldas hoiatava mõju alusel suurendamist, lisada trahvi suurendamist 35% võrra, mis peab rikkumise kestust arvesse võtma. Sellega seoses tuleb esiteks meenutada, et kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel ei või menetluse käigus esitada uusi väiteid, kui need ei tugine faktilistele ja õiguslikele asjaoludele, mis on tulnud ilmsiks menetluse käigus. Seevastu tuleb vastuvõetavaks lugeda varem hagiavalduses otseselt või kaudselt esitatud väidet laiendav väide, mis on selle varem esitatuga tihedalt seotud. Sarnane lahendus kehtib ka väite toetuseks

esitatud argumendi suhtes (Esimese Astme Kohtu 21. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-231/99: *Joyson vs. komisjon*, EKL 2002, lk II-2085, punkt 156).

145 Käesolevas asjas viitas ADM oma hagiavalduses koefitsiendi 2,5 ülemäärasele laadile, leides sisuliselt, et see ületas selle, mis oli vajalik trahvi hoiatava taseme tagamiseks. Repliigis väidab ADM teise võimalusena seoses selle viimase argumendiga, et igal juhul oleks komisjon pidanud kohaldama trahvi 35% võrra suurendamist kartellikokkuleppe kestuse tõttu mitte sellele summale, mis saadi pärast koefitsiendi 2,5 kohaldamist, vaid sellele summale, mis määrati kindlaks enne selle koefitsiendi kohaldamist. Sellega esitab ADM argumendi, mis on tihedalt seotud hagiavalduses esitatud argumendiga, teostades seega lihtsalt varem esitatud väite laiendamise. Seetõttu tuleb seda argumenti sisuliselt uurida.

146 Mis puudutab ADM-i esitatud etteheite põhjendatust, siis kohaldas komisjon õigustatult rikkumise raskusastmel põhinevat koefitsienti põhisummale, mida oli juba koefitsiendi 2,5 võrra suurendatud. Sellega seoses, nagu kohus on juba leidnud (vt eespool punktid 140–143), on koefitsient 2,5 hoiatustegur, mis tagab esiteks trahvi piisavalt hoiatava laadi seoses puudutatud ettevõtja omadustega. Miski ei takistanud komisjonil suurendada seejärel saadud summat teise teguri võrra, mis võtab arvesse rikkuva tegevuse omadusi. Tegelikult, mida rohkem ettevõtjaid on valmis väga raskeid rikkumisi toime panema, seda enam on vajadus hoiatava mõju järele.

147 Mis puudutab otsuse põhjenduses 392 tehtud viidet põhjendusele 385, siis tunnistas komisjon Esimese Astme Kohtu ees, et tegu on veaga. Siiski ei mõjuta see viga otsuse seaduslikkust, kuna viisist, kuidas kestusega seonduv suurendamine arvutati, ning viitest rikkumise raskusastme alusel arvutatud lähtesummale — mis hõlmab

koefitsiendi 2,5 tõttu suurendamist —, ilmneb selgelt, et komisjon pidas tegelikult silmas rikkumise raskusastme põhjal kindlaks määratud põhisummat pärast seda kohandust. See ilmneb ka komisjoni analüüsi loogilisest järgnevusest, kui ta võttis otsuse põhjendustes 378–388 järk-järgult arvesse erinevate ettevõtjatega seotud konkreetseid asjaolusid. Seetõttu on ilmne, et põhjenduse 392 viide käsitles tegelikult mitte üksnes põhjendust 385, vaid põhjendusi 385–388. Selles kontekstis tuleb ka arvestada, et suunistes täpsustatakse sellega seoses, et rikkumise kestuse arvesse võtmisel peab viima „trahvisumma suurene[miseni]” (punkt 1 B, teine lõik).

148 Seetõttu heitis ADM komisjonile ekslikult ette, et see lisas suurendamisele hoiatamise eesmärgil trahvi täiendava 35%-lise suurendamise, mis pidi arvesse võtma rikkumise kestust.

149 Seetõttu tuleb proportsionaalsuse põhimõtte rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

150 ADM väidab, et rikkumisega seotud ettevõtjad kuulusid kõik rahvusvahelistesse kontsernidesse, kellel kõigil oli juurdepääs sisemistele ning välistele õigusteadmistele, mis võimaldas neil kindlaks määrata ebaseadusliku kartellikokkuleppe sõlmimise riske ning hinnata rikkumise tagajärgi.

- 151 Sellega seoses tuleb märkida, et komisjon pidas küll otsuses silmas kahte põhjust, miks kartellikokkuleppe teatud liikmete, nende hulgas ADM, trahvi lähtesummale kohaldada koefitsienti 2,5. Komisjon viitas esiteks vajadusele tagada trahvile piisavalt hoiatav mõju ja teiseks vajadusele võtta arvesse asjaolu, et suurtel ettevõtjatel on olemas õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis võimaldavad neil hõlpsamini kindlaks teha, et nende tegevus kujutab endast rikkumist, ja olla teadlikud rikkumise tagajärgedest, mis tulenevad konkurentsioigusest (otsuse põhjendus 386).
- 152 Siiski ilmneb otsuse põhjendusest 388, et komisjon otsustas ADM-ile koefitsienti 2,5 kohaldada põhiliselt selleks, et tagada trahvi hoiatav mõju. Nagu eespool punktides 139–143 juba märgiti, võttis komisjon õigustatult arvesse vajadust tagada trahvile piisavalt hoiatav mõju ning leidis, nagu otsuse põhjenduses 387 märgitakse, et asjaomase turu suhtelise tähtsuse alusel arvatud lähtesummat tuleb suurendada, et võtta arvesse puudutatud ettevõtjate suurust ja koguvahendeid. Arvestades, et ADM ja Akzo kummagi ülemaailmne käive aastal 2000 oli ligi 14 miljardit eurot, samas kui kartellikokkuleppe teiste osaliste käive oli üksnes 300 miljoni ja 3 miljardi vahel, siis ei saa vastu vaielda sellele, et komisjon võis õigustatult selle eesmärgi silmas pidamiseks eristada kartellikokkuleppe osaliste kahte kategooriat, lähtuvalt nende suurusest ja koguvahenditest, ning suurendada ADM-i ja Akzo trahvi põhisummat koefitsiendiga 2,5.
- 153 Mis puudutab asjaomaste ettevõtjate õigus- ja majandusteadmisi ning infrastruktuure, siis leiab Esimese Astme Kohus, et neid võib trahvi suurendamise eesmärgil arvesse võtta. Käesolevas asjas ei vaidle ADM vastu sellele, et tal on need õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid. Sellise ettevõtja puhul nagu ADM, kelle maailmakäive 2000. aastal oli ligi 14 miljardit eurot, võib lugeda, et tal on need teadmised ja infrastruktuurid olemas. Seetõttu luges komisjon õigustatult need teadmised ja infrastruktuurid olemasolevaks, et ADM-i trahvi põhisummat suurendada. Seda hinnangut ei saa kahtluse alla seada ADM-i argument, et teise

kategooria ettevõtjatel on samuti õigus- ja majandusteadmised ning infrastruktuurid, mis samuti õigustavad nende trahvi suurendamist. Isegi kui see asjaolu oleks tõendatud ja komisjon oleks eksinud, kui ta ei võtnud teise kategooria ettevõtjate suhtes seda asjaolu arvesse, ei saaks ADM mingil juhul sellele viidata, et temale määratud trahvi suurendamist vähendada.

154 Seetõttu tuleb võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumisele tuginev väide tagasi lükata.

Põhjendamiskohustuse rikkumine

155 Esitamata selle kohta argumente väidab ADM, et otsus on ebapiisavalt põhjendatud koefitsiendi 2,5 kohaldamise küsimuses. Sellega seoses tuleb märkida, et otsuse põhjenduses 386 esitas komisjon need kaks põhjust koefitsiendi kohaldamiseks, mis on juba märgitud eespool punktis 151. Seejärel selgitas komisjon otsuse põhjenduses 387, et sama otsuse põhjenduses 48 esitatud arvandmete tõttu tuleb kartellikokkuleppe liikmed kahte kategooriasse jagada. Lõpuks märkis komisjon otsuse põhjenduses 388, et ta pidas koefitsiendi 2,5 kohaldamist sobivaks, et tagada trahvi hoiatavat mõju.

156 Mis puudutab ADM-i suhtes kohaldatud koefitsiendi olulisust, võis komisjon tugineda üksnes ettevõtja suurusele, mida oli võimalik ligikaudselt tuletada ADM-i kogukäibest, ja rõhutada vajadust tagada trahvi hoiatavat mõju. Komisjon ei pea

vastavalt põhjendamiskohustusele esitama arvandmeid, mis puudutavad antud valiku aluseks olevat arvutusmeetodit (vt selle kohta Euroopa Kohtu 16. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-291/98 P: Sarrió vs. komisjon, EKL 2000, lk I-9991, punkt 80).

- ¹⁵⁷ Seega põhjendas komisjon otsust selles osas piisavalt ja põhjendamiskohustuse rikkumisele tuginev väide tuleb samuti tagasi lükata.

6. *Kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule puudutavate hindamisvigade olemasolu*

a) Sissejuhatus

- ¹⁵⁸ Esiteks peab meenutama, et rikkumiste raskusaste tuleb tuvastada mitmete kriteeriumide põhjal (vt eespool punkt 76). Selles kontekstis võib kartellikokkuleppe tegelikku mõju asjaomasele turule võtta arvesse kui ühte asjassepuutuvat kriteeriumi.

- ¹⁵⁹ Suunistes (punkti 1 A esimene lõik) märkis komisjon, et rikkumise raskusastme hindamisel võtab ta lisaks rikkumise enda laadile ja asjaomase geograafilise turu suurusele arvesse rikkumise „tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta”.

160 Käesolevas asjas tuleneb otsuse põhjendustest 334–388, et komisjon määras trahvisumma, mis määrati kindlaks rikkumise raskusastme alusel, võttes arvesse need kolm kriteeriumi. Eeskätt leidis komisjon selles kontekstis, et kartellikokkuleppel oli naatriumglükonaadi turule „tegelik mõju” (otsuse põhjendus 371).

161 ADM on selles osas seisukohal, et komisjon tegi kartellikokkuleppe tegeliku mõju hindamisel asjaomasele turule mitmeid hindamisvigu. ADM leiab, et need vead mõjutavad trahvisummade arvutamist.

b) Asjaolu, et komisjon valis eksliku lähenemisviisi tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli turule tegelik mõju

Poolte argumendid

162 ADM leiab, et komisjon ei esitanud tõendeid kartellikokkuleppe tegelikust mõjust naatriumglükonaadi turule ja seda eeskätt, kuna tema lähenemisviisis selle tõendamiseks esinesid vead.

163 ADM-i sõnul piirdus komisjon esiteks sedastamisega, et kartellikokkuleppe oli tegelikult ellu viidud, ja tuletas sellest asjaolust, et kartellikokkuleppel pidi ühtlasi olema tegelik mõju turule. ADM rõhutab, nagu ilmneb suuniste punkti 1 A esimesest lõigust ja nagu komisjon ise otsuse põhjenduses 341 tunnistas, et kartellikokkuleppe elluviimist ei saa segi ajada selle kokkuleppe tegeliku mõjuga asjaomasele turule.

- 164 Ühtlasi leiab ADM, et komisjon ei saanud õiguspäraselt tugineda kartellikokkuleppe suhteliselt pikale kestusele, et järeltada selle kokkuleppe tegelikku mõju asjaomasele turule. ADM-i sõnul ei ole komisjon nii toimides esitanud ühtegi tõendit tegeliku mõju olemasolust, vaid viitas ebaseaduslikult üksnes oletusele selle kohta.
- 165 Mis puudutab lõpuks naatriumglükonaadi hindade kujunemist, siis leiab ADM, et komisjon ei esitanud tõendeid, nagu ta oleks pidanud vastavalt suuniste punkti 1 A esimesele lõigule esitama, selle kohta, et rikkumise mõju sellele kujunemisele sai „mõõta”. Seevastu tugines komisjon ADM-i sõnul üksnes kontrolli käigus Roquette'i äriruumidest saadud graafikule ning komisjoni sellest graafikust tuletatud järelduste vastandamisel ADM-i põhistatud argumentidega märkis komisjon, et need „argumendid [...] ei tõenda[nud] veenvalt, et kartellikokkuleppe elluviimine ei [oleks] saanud mängida mingit rolli hinnakõikumistes” (otsuse põhjendus 359). Ühtlasi kritiseerib ADM asjaolu, et eitamata iseenesest nende argumentide kehtivust, piirdus komisjon üksnes täheldamisega, et naatriumglükonaadi hindade kujunemine, nagu see nimetatud graafikust ilmneb, „[ühtib] ka suurepäraselt olemasoleva kokkuleppega” (samas). ADM-i sõnul ei esitanud komisjon sel viisil tegutsedes tõendeid kartellikokkuleppe tegelikust mõjust turule, vaid kandis seevastu tõendamiskoormuse õigusvastast üle pooltele.
- 166 Komisjon on nõus, et kartellikokkuleppe elluviimise ja selle tegeliku mõju turule kriteeriumeid ei saa segi ajada ja et tema peab selle kohta tõendid esitama. Siiski ei ole komisjon enda sõnul tõendamiskoormust üle kandnud, vaid on hoopis õiguslikult piisavalt need tõendid esitanud.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 167 Pidades silmas ADM-i esitatud etteheiteid, mis puudutavad komisjoni valitud lähenemisviisi tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju naatriumglükoo-

naadi turule, tuleb enne ADM-i esitatud argumentide põhjendatuse üle otsustamist teha kokkuvõtte komisjoni analüüsist, nagu see nähtub otsuse põhjendustest 340–369.

— Komisjoni analüüsi kokkuvõtte

¹⁶⁸ Komisjon alustas otsuse põhjenduses 340 oma analüüsi järgmiselt:

„Komisjon leiab, et rikkumisel, mille panid toime ettevõtjad, kes käesolevas otsuses nimetatud ajavahemikul esindasid üle 90% maailma ja 95% Euroopa naatriumglükonaadi turust, oli EMP-s sellele turule tegelik mõju, kuna see rikkumine oli toime pandud hoolikalt. Kuna kartelli tegevuse eesmärk oli konkreetselt piirata müügikoguseid, kasutada kõrgemaid hindu kui need, mis muidu oleksid kehtinud, ja piirata müüki teatud klientidele, siis on see tegevus pidanud mõjutama tavapärasest turukäitumise skeemi ning on seega turgu mõjutanud.”

¹⁶⁹ Otsuse punktis 341 rõhutas komisjon, et „[k]õnealuste kokkulepete täitmist ja sellega turule avaldatava mõju küsimust on võimaluse piires eristatud”, aga on „siiski vältimatu, et teatud faktilised asjaolud, mida nende kahe punktiga seonduvate järelduste tegemisel kasutati, on kattuvad”

¹⁷⁰ Selle põhjal analüüsis komisjon esiteks kartellikokkuleppe täitmist (otsuse põhjendused 342–351). Tema arvates oli kartellikokkuleppe täitmine tõendatud

erinevate asjaoludega, mis seondusid müügikvootidega, mida komisjon pidas kartelli nurgakiviks. Peale selle tõi komisjon välja asjaolu, et „[k]artelli iseloomustas kestev soov määrata kindlaks siht- ja/või miinimumhinnad”, ja lisas, et tema arvates „[n]endel hindadel pidi olema mõju osaliste käitumisele, kuigi nad ei saavutanud neid hindu süstemaatiliselt” (otsuse põhjendus 348). Komisjon jõudis järeldusele, et „[kartellikokkulepe] tõhusas täitmisel ei saa kahelda” (otsuse põhjendus 350).

- 171 Teiseks hindas komisjon rikkumise mõju naatriumglükonaadi turule. Sellega seoses viitas ta kõigepealt asjaomase turu hindamisele otsuse põhjendustes 34–41. Viidates seejärel juba otsuse põhjendustes 235 ja 236 antud hinnangule, kinnitas komisjon Roquette'i ruumidest kaasa võetud tabelitele (edaspidi „graafikud”) tuginedes järgmist (otsuse põhjendus 354):

„Roquette'i ruumides läbi viidud kontrolli käigus leitud [graafikutest] nähtuv hindade muutumine näitab seda, et kartelliosaliste taotletav eesmärk oli vähemalt osaliselt saavutatud. Kaks [graafikut], mis illustreerivad hindade kujunemist prantsuse frankides Euroopa naatriumglükonaadi turul aastatel 1977–1995, näitavad langust aastal 1985. See muutus tulenes nähtavasti varasema kartelli lõppemisest ja sellele järgnenud tootmisvõimsuste kasutamise kasvust. 1986. aasta lõpus oli hindade tase 1985. aasta algusega võrreldes langenud peagu poole võrra. On väga tõenäoline, et nende kokkulepete rakendamine, millega loodi uus kartell alates 1986. aastast, aitas oluliselt kaasa suurele hindade tõusule (kahekordistumisele) ajavahemikul 1987–1989. Pärast 1989. aastal toimunud langust, mis oli väiksem kui aastal 1985, jäi hinnatase kuni 1995. aastani ligikaudu 60% võrra kõrgemale kui aastal 1987.”

172 Otsuse põhjendustes 235 ja 236, millele viitab otsuse põhjendus 354, märkis komisjon järgmist:

„(235) Kaks Roquette'i ruumidest kontrolli käigus kaasa võetud dokumenti on piisavalt selgesõnalised ja kujutavad endast tõendeid tulemuste kohta, mida kartell naatriumglükonaadi osas saavutas. Need dokumendid sisaldavad eelkõige [graafikut] „Euroopa” keskmise naatriumglükonaadi hinna kohta aastatel 1977–1995.

(236) [Üks graafikutest] näitab selgelt, et aastatel 1981 ja 1987, kui täideti vastavalt „esimest” ja „teist” kartellikokkulepet, tõusid hinnad väga kiiresti. Hinnad langesid järsult aastal 1985, mis langeb kokku „esimese” kartelli lõpuga, kui Roquette kartelist lahkus. Ajavahemikul 1987–1989 tõusis naatriumglükonaadi hind tugevasti — lausa kahekordselt. Seejärel, aastatel 1989–1995 jäi hind umbes 60% kõrgemaks, kui see oli olnud 1987. aasta mõnaperioodil. Tuleb märkida, et vastupidi ajavahemikule 1981–1986 suudeti naatriumglükonaadi hinda väga kõrgena hoida kuni aastani 1995.”

173 Seejärel võttis komisjon kokku, analüüsis ja lükkas tagasi osaliste erinevad argumendid, mis nad olid haldusmenetluses esitanud, et kummutada komisjoni järeldust Roquette'i ruumidest kaasa võetud graafikute kohta. Mis puudutab ADM-i argumente, mille kohaselt oleks samasugune hindade muutumine leidnud aset ka kartelli puudumisel, siis komisjon leidis järgmist (otsuse põhjendused 359, 365 ja 369):

„(359) [...] ADM-i esitatud argumendid ei tõenda veenvalt seda, et kartellikokkuleppe täitmine ei saanud mängida hindade kõikumisel mingit rolli. Kuigi on

tõsi, et ADM-i pakutud stsenaarium võib saada tõeks kartelli puudumisel, sobib see väga hästi ka olemasoleva salajase kokkuleppega. 80-ndate aastate keskel täheldatud võimsuse kasv võib üheaegselt olla nii esimese kartelli (1981–1985) lõppemise põhjus kui ka tagajärg. Mis puudutab hindade muutumist alates 1987. aastast, siis see on täielikult kooskõlas sellel ajavahemikul toimunud kartelli tegevuse taastumisega. Järelikult ei saa asjaolu, et naatriumglükonaadi hinnad tõusma hakkasid, selgitada ainuüksi konkurentsiga, vaid seda tuleb tõlgendada osaliste vahel „hindade alammäärade” kohta sõlmitud kokkuleppe, turuosade jagamise ning info- ja järelevalvesüsteemi valguses. Kõik need faktorid on hinnatõusule kaasa aidanud.

[...]

- (365) [Üks] Roquette'i juurest leitud [graafikutest] kinnitab seda, et ajavahemikul 1991–1995 ehk ajal, mil ADM kartellis osales, jäid hinnad stabiilseks või langesid vähesel määral. Miski ei viita sellele, et hinnad oleksid tugevasti langenud, ega veel vähem sellele, et need ei oleks olnud tasuvad. ADM-i lahkumine turult on tõenäoliselt seletatav tõsiste tehniliste probleemidega, mis tal tekkisid vahetult pärast kartelliga liitumist ja mis jäid kestma. ADM ei olnud enam kunagi võimeline oma müügikvoote täitma.

[...]

- (369) On mõeldamatu, et osalised oleksid otsustanud korduvalt igal pool üle maailma kohtuda, et jagada müügikvoote, määrata kindlaks hindu ja jagada kliente nii pika perioodi jooksul, võttes arvesse sellega kaasnevaid riske, kui kartelli mõju naatriumglükonaadi turule oleks nende meelest olnud olematu või piiratud.”

— Hinnang

- 174 Esiteks tuleb meenutada, et suuniste punkti 1 A esimese lõigu kohaselt võtab komisjon rikkumise raskusastme alusel trahvi arvutamisel arvesse rikkumise „tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta”.
- 175 Siinkohal tuleb analüüsida väljendi „kui seda [st tegelikku mõju] saab mõõta” täpset tähendust. Eeskätt on vaja välja selgitada, kas selle väljendi tähenduses võib komisjon trahvi arvutamisel arvesse võtta rikkumise tegelikku mõju üksnes siis, kui ta suudab selle mõju suurust hinnata ja ta on seda hinnanud.
- 176 Nagu komisjon õigesti väitis, eeldab kartellikokkuleppe poolt asjaomasele turule avaldatava mõju hindamine tingimata oletuste tegemist. Selle raames peab komisjon eelkõige uurima, milline oleks olnud asjaomase toote hind ilma kartellikokkuleppeta. Hindade tegeliku kujunemise põhjuste uurimisel on ohtlik spekuloida iga osa rolli üle. Arvesse tuleb võtta objektiivset asjaolu, et hinnakokkuleppega loobusid osalised nimelt oma vabadusest konkureerida hindadega. Sellise mõju hindamine, mis tuleneb muudest teguritest kui see kartellikokkuleppe poolte vabatahtlik loobumine, põhineb kahtlemata mõistlikul ja täpselt määramatul tõenäosusel.
- 177 Seega, võtmata kriteeriumilt, mida trahvisumma kindlaksmääramisel võib arvesse võtta, tema kasulikku mõju, ei saa komisjonile ette heita, et ta tugines kartellikokkuleppe tegelikule mõjule asjaomasele turule, vaatamata asjaolule, et ta ei saa selle mõju tegelikku suurust määrata või selles osas arvulist hinnangut esitada.

- 178 Järelikult tuleb kartellikokkuleppe mõju asjaomasele turule lugeda piisavalt tõendatuks, kui komisjon suudab esitada konkreetseid ja usaldusväärseid kaudseid tõendeid, mis viitavad mõistliku tõenäosusega sellele, et kartellikokkuleppel oli mõju turule.
- 179 Antud asjas nähtub komisjoni analüüsi kokkuvõttest (vt eespool punktid 168–173), et komisjon tugines kartellikokkuleppe „tegeliku mõju” turule olemasolu tuvastamisel kahele kaudsele tõendile. Esiteks tõstis ta esile, et kartellikokkuleppe pooled rakendasid kokkuleppeid hoolikalt (vt eelkõige eespool punktis 168 esitatud põhjendus 340), ja et see kestis pika perioodi vältel (eespool punktis 173 esitatud otsuse põhjendus 369). Teiseks leidis komisjon, et Roquette’i äriruumidest saadud graafik näitas kartellikokkuleppega kindlaksmääratud hindade ja kartellikokkuleppe poolte poolt tegelikult kohaldatud hindade vahel teatavat kokkulangevust (vt eespool punktis 171 esitatud otsuse põhjendus 354).
- 180 Vastupidi ADM-i väidetele ei piirdunud komisjon sellega, et tuletas ainuüksi kartellikokkuleppe tegelikust elluviimisest selle, et naatriumglükonaadi turule avaldati mõju. Nagu eespool viidatud otsuse väljavõtetest ilmneb, üritas komisjon nii palju kui võimalik uurida eraldi kartellikokkuleppe elluviimist ja selle tegelikku mõju turule, leides sisuliselt, et kartellikokkuleppe elluviimine on eelnev ja vajalik tingimus tõendamaks selle kartellikokkuleppe tegelikku mõju, olemata sellegipoolest piisavaks tingimuseks selle tõendamiseks (vt selle kohta otsuse põhjendus 341). Komisjon tunnistas otsuse põhjenduses 341 tõesti, et oli „siiski vältimatu, et teatud faktilised asjaolud, mida nende kahe punktiga seonduvate järelduste tegemisel kasutati, on kattuvad” — mistõttu komisjon ei kasutanud alati sobivaid väljendeid oma analüüsi igas osas, nagu märgib ka ADM. Siiski tähendab see, et ADM heitis komisjonile ekslikult ette, et ta ajas segi kartellikokkuleppe elluviimise ja tegeliku mõju. Olles eeltingimus kartellikokkuleppe tegelikule mõjule turul, kujutab kartellikokkuleppe elluviimine endast algset kaudset tõendit sellest, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju turule.

- 181 Lisaks ei saa komisjonile ette heita seda, et ta leidis, et sellises olukorras nagu käesolevas asjas, kui kartellikokkuleppe liikmete käes on enam kui 90% maailma ja 95% EMP naatriumglükonaadi turust ja need liikmed teevad olulisi pingutusi selle kartelli raames sõlmitud kokkulepete koostamiseks, täitmiseks ja järelevalveks, on selle kartellikokkuleppe elluviimine tugev kaudne tõend mõjude olemasolust turule, arvestades (vt eespool punkt 179), et komisjon ei piirdunud käesolevas asjas selle analüüsiga.
- 182 Veelgi enam, komisjon võis õigustatult leida, et selle kaudse tõendi kaal suureneb kartellikokkuleppe kestusega. Keerulise kartellikokkuleppe tõrgeteta toimimine, mis puudutab, nagu käesolevalgi juhul hinnakokkulepet, turgude jagamist ja teabevahetust, toob kaasa olulisi juhtimis- ja halduskulusid. Seetõttu võis komisjon mõistlikult leida, et asjaolu, et ettevõtjad lasid rikkumisel kesta ja tagasid selle tõhusa juhtimise pika aja jooksul, ja seda vaatamata sellise ebaseadusliku tegevusega paratamatult kaasnevale riskile, viitab sellele, et kartellikokkuleppe pooled said sellest kokkuleppes teatavat kasu ja järelikult et sellel kokkuleppel oli tegelik mõju asjaomasele turule, isegi kui see ei ole mõõdetav.
- 183 Mis puudutab Roquette'i äriruumidest saadud graafikuid, siis ilmneb komisjoni analüüsist (vt eespool punktid 171 ja 172), et väitmata, et need graafikud kujutavad endast ümberlükamatut tõendit kartellikokkuleppe tegelikust mõjust hindadele, ning üritamata isegi seda mõju hinnata, leidis komisjon, et on „väga tõenäoline”, et kokkulepete kohaldamine „aitas oluliselt kaasa” hindade kujunemisele.
- 184 Järgnevalt tulebki uurida, kas komisjon tegi ADM- väidetu kohaselt nende faktiliste asjaolude hindamisel vigu, millele ta oma järeldused rajas. Võttes siiski arvesse eespool punktis 178 sedastatut, heidab ADM komisjonile ekslikult ette seda, et ta kasutas ekslikku lähenemisviisi tõendamaks, et kartellikokkuleppe mõjutas naatriumglükonaadi hindade kujunemist. Seda kinnitust ei kõiguta asjaolu, et vastusena ADM-i argumentidele väitis komisjon sisuliselt, et ta ei saanud välistada, et see sama hindade kujunemine oleks võinud toimuda ka ilma kartellikokkuleppeta, aga et arvestades kartellikokkuleppe tõhusat elluviimist ning tegelike hindade ning

kokkulepitud hindade paralleelsust, siis ei olnud need argumendid usutavad. Nõudmata asjaomastelt ettevõtjatelt, nagu väidab ADM, et need esitaksid vastupidiseid tõendeid, mis eespool punktis 177 esitatud põhjustel oleks sisuliselt võimatu esitada, kaalus komisjon vastupidi hoolikalt oma järeldust pooldavaid ja selle vastu käivaid argumente.

185 Kõigest eelnevast tuleneb, et komisjon ei valinud ekslikku lähenemisviisi kartelli-kokkuleppe tegeliku mõju hindamiseks naatriumglükonaadi turule.

c) Naatriumglükonaadi hindade kujunemise hinnang

186 ADM leiab, et komisjoni poolt otsuses esitatud tõendid ei toeta järeldust, et on „väga tõenäoline, et kokkulepete sõlmimine, millega loodi uus kartell alates 1986. aastast, aitas oluliselt kaasa suurele hindade tõusule (kahekordsele) ajavahemikul 1987–1989” (otsuse põhjendus 354). Ta esitab selle kohta kaks erinevat argumentide kogumit.

Asjaolu, et komisjonil ei olnud piisavalt andmeid ning et ta ei arvestanud haldusmenetluse käigus esitatud teisi tegureid

— Poolte argumendid

187 ADM viitab asjaolule, et on ebatõenäoline, et kartellikokkuleppel oleks olnud muud mõjud peale nende, mis tulenevad turujõududest. Otsuse põhjendustest ilmneb, et

asjaomased ettevõtjad märkisid ise, et ajavahemikus 1986–1987 kokku lepitud hind ei katnud toorainete maksumust ja seda isegi 1989. aastal, kuna hind oli kõige kõrgemal tasemel. Sellises olukorras oleks hind igal juhul tõusnud ja seda ka ilma kartellikokkuleppeta.

188 ADM leiab ühtlasi, et komisjonil oli väga vähe andmeid ajavahemiku 1987–1989 kohta: tal ei olnud tõendeid hinna kohta, mis olevat kokku lepitud enne 9. augustit 1989. Lõpuks leiab ADM, et ajavahemiku 1986–1987 hinnad eeldavad turuvallutuslikku strateegiat, mis oli mõeldud, et sundida äriühingut FinnSugar, millelt ADM ostis 1989. aastal tehnoloogia naatriumglükonaadi tootmiseks (edaspidi „FinnSugar“), loobuma oma laienemiskavadest.

189 Komisjon vaidleb sellele hinnangule vastu, rõhutades, et kui teatud toote hind on laostav, ja kui pakkumine on nõudlusega võrreldes ülemäärane, saab hind tõusta üksnes siis, kui mõni turul olev ettevõtja laostub ja lahkub turult, ja et ükski ettevõtja ei saanud nimetatud olukorras ühekülgse otsusega hindu tõsta, kaotamata turuosa. Komisjon leiab seetõttu, et kuigi see hinnatõus oleks võinud ka ilma kartellikokkuleppe olemasoluta toimuda, oli kartellikokkulepe olemas ning pakub kõige usutavama selgituse tuvastatud hinnaliikumistele.

— Esimese Astme Kohtu hinnang

190 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et selleks, et kontrollida komisjoni antud poolt kartellikokkuleppe tegeliku mõju turule kohta antud hinnangu kontrollimiseks tuleb uurida eelkõige tema hinnangut sellele, kuidas kartellikokkulepe mõjutas hindasid (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, punkt 148, ja Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsused kohtuasjas T-308/94: Cascades vs. komisjon, EKL 1998, lk II-925, punkt 173 ja eespool punktis 110 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof vs. komisjon, punkt 225).

- 191 Peale selle meenutab kohtupraktika, et rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel tuleb eelkõige arvesse võtta süüks pandud tegevuse õiguslikku ja majanduslikku konteksti (Euroopa Kohtu 16. detsembri 1975. aasta otsus liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73: Suiker Unie jt *vs.* komisjon, EKL 1975, lk 1663, punkt 612, ja eespool punktis 76 viidatud kohtuotsus Ferriere Nord *vs.* komisjon, punkt 38) ja et komisjon peab, hinnates rikkumise tegelikku mõju turule, viitama konkurentsitingimustele, mis oleksid eksisteerinud ilma rikkumiseta (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt *vs.* komisjon, punktid 619 ja 620; eespool punktis 110 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, punkt 235, ja Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-141/94: Thyssen Stahl *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-347, punkt 645).
- 192 Esiteks tähendab see, et hinnakartellide puhul tuleb tuvastada, et kokkulepped võimaldasid asjaomastel pooltel ka tegelikkuses saavutada kõrgemat hinnataset kui see, mis oleks olnud valdav kartellikokkuleppe puudumisel. Teiseks tuleneb sellest, et komisjon peab hinnangu andmisel võtma arvesse asjaomase turu kõiki objektiivseid tingimusi, arvestades kehtivat majanduslikku ja võimalusel ka õiguslikku konteksti. Esimese Astme Kohtu otsustest karbipapikartelli asjades (vt eelkõige eespool punktis 110 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof *vs.* komisjon, punktid 234 ja 235) tuleneb, et vajaduse korral tuleb arvesse võtta „objektiivsete majanduslike tegurite” olemasolu, mis näitavad, et „vaba konkurentsi tingimustes” ei oleks hinnatase olnud identne sellega, mis ta tegelikult oli (vt samuti eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punktid 151 ja 152, ning eespool punktis 190 viidatud kohtuotsus Cascades *vs.* komisjon, punktid 183 ja 184).
- 193 Käesolevas asjas ei vaidlusta ADM komisjoni faktilisi sedastusi. Eeskätt ei vaidle ADM vastu komisjoni kirjeldusele hindade kujunemisest esiteks sündmuste kirjeldust kujutavas faktide osas (otsuse põhjendused 76–80) ja teiseks analüüsis kartellikokkuleppe mõjust turule (otsuse põhjendus 354), tuginedes Roquette’i juurest uurimisel leitud graafikutele.

194 Otsuse põhjendustest ilmnevad asjaomased faktid võib kokku võtta järgnevalt:

- eelmine kartell lõppes 1984. aasta kevadel (otsuse põhjendus 76);
- ligi kahe aasta jooksul (st kuni umbes 1986. aasta kevadeni) kehtisid naatriumglükonaadi turul vaba konkurentsi tingimused (otsuse põhjendus 77);
- esimesed algatused uue kartelli loomiseks tehti 1986. aasta mais (otsuse põhjendus 79);
- uus kartellikokkulepe sõlmiti 1987. aasta veebruaris ja kestis mitmete muudatustega kuni 1995. aastani (otsuse põhjendused 79 ja 80).

195 Seejärel võib hindade kujunemise, nagu see ilmneb otsuse põhjendusest 354, kokku võtta järgmiselt:

- naatriumglükonaadi hinnad langevad 1985. aastal ning on 1986. aastaks peaaegu poole väiksemad, võrreldes 1985. aasta algusega;
- ajavahemikus 1987–1989 naatriumglükonaadi hinnad kahekordistuvad;

- 1989. aastal langevad hinnad uuesti, ent mitte nii oluliselt nagu 1985. aastal, ja on stabiilsed kuni 1995. aastani, olles 1987. aasta tasemest ligi 60% kõrgemad.

¹⁹⁶ Esiteks tuleneb sellest, et hindamaks, kas kokkulepped võimaldasid asjaomastel pooltel ka tegelikkuses saavutada kõrgemat tehinguhindade taset kui see, mis oleks olnud valdav kartellikokkuleppe puudumisel, võrdles komisjon õigesti ühelt poolt ajavahemikus eelmise kartellikokkuleppe lõpust kuni uue kartellikokkuleppe sõlmimiseni 1987. aasta veebruaris (ajal, kui turul valitsesid vaba konkurentsi tingimused) ja teiselt poolt pärast 1987. aastat kehtinud naatriumglükonaadi hindasid, võttes arvesse kartellikokkuleppe tõhusaks kehtestamiseks vajaliku aja kulumise.

¹⁹⁷ Samuti, et võrrelda tegelikult kehtinud hindade olukorda selle olukorraga, mis oleks olnud valdav ilma kartellikokkuleppeta, rõhutas komisjon õigesti, et ajavahemikus 1989–1995 olid hinnad suhteliselt stabiilsed. Nagu komisjon otsuse põhjenduses 42 märkis, ilma et ADM sellele vastu oleks vaielnud, oli naatriumglükonaadi turul olulised kõikumised. Seetõttu võis komisjon kehtivalt järeldada, et ilma kartellikokkuleppeta ei oleks pooled võinud oodata sellist stabiilsust naatriumglükonaadi hinnas. ADM ei esitanud selle järelduse ümberlukkamiseks ühtegi argumenti.

¹⁹⁸ Mis puudutab teiseks hindade kahekordistumist ajavahemikus 1987–1989, siis tuleb sedastada, et kui naatriumglükonaadi hind oli 1987. aastal laastaval tasemel ning pakkumine oli ülemäärane nagu aastatel 1986 ja 1987, nagu väidab ADM, ei ole usutav, et hinnad oleksid võinud tõusta ilma välise tegurita. Kui pakkumine oli ülemäärane, oleks hinnad alanenud või jäänud madalaks kuni hetkeni, kui toode jälle haruldaseks muutub mõne ettevõtja kadumise tõttu turult näiteks pankroti või ülevõtmise tagajärjel. Käesolevas asjas tuvastas komisjon aga, et hinnad tõusid uue kartellikokkuleppe tõhusa elluviimisega.

- 199 Arvestades eelnevat, võis komisjon järeldada, et tal oli piisavalt konkreetseid ja usutavaid tõendeid, mis näitasid, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju turule, mida oli suuniste tähenduses võimalik „mõõta”, võrreldes omavahel oletuslikke hindasid, mis oleks mõistliku tõenäosusega ilma kartellikokkuleppeta esinenud, ja kartellikokkuleppe järel kohaldatud hindasid.
- 200 ADM-i esitatud argumendid ei võimalda seda järeldust kõigutada. Eeskätt ei ole asjakohane ADM-i viidatud asjaolu, et tema konkurentide ütluste kohaselt (kohtuistungis ettekande põhjendus 122) ei katnud see hind ka oma kõige kõrgemal tasemel isegi toorainete maksumust. Isegi kui see asjaolu oleks tõendatud, ei saa välistada, et kahjustamata konkurentsi tingimustes toimival turul ilma kartellikokkuleppeta kohaldatav hind oleks olnud samuti toorainete maksumusest madalamal, vaid oleks olenevalt olukorrast veelgi kaugemal (tooraine) maksumusest. Seega analüüsis komisjon õigesti ADM-i ja teiste osaliste poolt haldusmenetluse käigus esitatud erinevaid argumente (vt samuti eespool punkt 183).
- 201 Seega eksib ADM, kui ta heidab komisjonile ette, et viimasel ei olnud piisavalt andmeid ja ta ei võtnud arvesse teisi haldusmenetluse käigus esitatud tegureid.

Asjaolu, et ADM ei olnud kartellikokkuleppe pool naatriumglükonaadi hindade tõstmise ajal ajavahemikus 1987–1989

— Poolte argumendid

- 202 ADM väidab, et naatriumglükonaadi hindade tõstmine ajavahemikus 1987–1989 toimus enne tema liitumist kartellikokkuleppega ja et seega ei saa komisjon talle

määrata kõrgemat trahvi kartellikokkuleppe majandusliku mõju alusel selle ajavahemiku eest, kui ADM selles ei osalenud.

203 Komisjon vaidleb vastu nende argumentide põhjendatusele.

— Esimese Astme Kohtu hinnang

204 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei oma ettevõtja tegelik käitumine mingit tähtsust, hinnates kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule, sest ainsana tuleb arvesse võtta kartellikokkuleppe kui terviku mõjusid (Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-49/92 P: komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, EKL 1999, lk I-4125, punktid 150 ja 152 ja eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punktid 160 ja 167).

205 Nagu komisjon õigustatult märgib, siis kuigi ADM liitus kartellikokkuleppega alles pärast ajavahemikus 1987–1989 naatriumglükonaadi hinna kahekordistamist, sai ta siiski kogu osalemisperioodi vältel kasu kartellikokkuleppe saavutustest, mis eelnesid tema liitumisele, eeskätt hindade oluline tõus ja stabiliseerumine kõrgel tasemel. Lisaks tagas ta sellega hindade püsivuse.

206 Seetõttu võis komisjon kehtivalt võtta kartellikokkuleppe tervikuna arvesse, et määrata kindlaks kartellikokkuleppe tegelik mõju kõigi puudutatud osaliste suhtes. Kartellikokkuleppe tegeliku mõju kindlaksmääramisel ei oma tähtsust hetk, millal ADM kartelliga liitus.

207 Seetõttu tuleb tagasi lükata argument, et ADM ei olnud kartellikokkuleppe liige naatriumglükonaadi hindade tõstmise hetkel ajavahemikus 1987–1989.

d) Asjaomase turu määratlemine

Poolte argumendid

208 ADM leiab, et komisjon on asjaomase turu määratluses teinud vigu. Ta rõhutab, et asjaomase turu määratlus on vajalik, et mõõta kartellikokkuleppe mõju sellele turule, ja seega mõjutasid need vead trahvi arvutamist.

209 Esiteks märgib ADM, et kuigi komisjon tunnistas otsuses ise, et naatriumglükonaati võib sõltuvalt selle rakendusest asendada teiste ainetega, välistas ta siiski naatriumglükonaadi asendajad asjaomase turu määratlusest.

210 Sel viisil tegutsedes läks komisjon vastuollu oma enda väljakujunenud praktikaga, mille kohaselt osalised asendajad võivad kuuluda asjaomase turu alla. ADM leiab samuti, et komisjon ei kohaldanud õigesti komisjoni teatist asjaomase turu mõiste kohta ühenduse konkurentsioiguses (EÜT C 372, 9.12.1997, lk 5, ELT eriväljaanne 08/01, lk 155, edaspidi „turu mõiste teatis“).

211 ADM-i sõnul viitavad tõendid sellele, et kui naatriumglükonaadi ostjad oleksid asendavate kelaativate ainete kasuks otsustanud, oleks see ära nullinud väikese, kuid püsiva hinnatõusu, ja et seega oli turg tunduvalt laiem sellest, mida komisjon väitis. Tuginedes väljaandele „Chemical Economics Handbook” (B. Davenport jt, SRI International 2000, edaspidi „CEH 2000. aasta raport”), märgib ADM järgmist:

- hinna vaatenurgast mõõtes on järgmised ained kõige lähedasemad naatriumglükonaadi asendaja: glükoheptonaat, HEDTA (pulbrina), aminotri (hape), NTA-hape (kuiv), aminotri (sool NA5) ja EDTA-hape (kuiv);

- glükoheptonaat on tunduvalt lähedasem glükoonhappe asendaja kui naatriumglükonaadi asendaja;

- naatriumglükonaadi ja glükoheptonaadi hindade korrelatsioon on kõrgem kui 96%, mis tähendab, et need hinnad kujunevad virtuaalse kinnise skaala alusel;

- CEH 2000. aasta raportis viidatud kõigi kelaativate ainete korrelatsioon naatriumglükonaadiga on kõrgem kui 60%, mis annab alust arvata, et naatriumglükonaadi hinnad olid väga tundlikud teiste kelaativate ainete hinnamuutustele;

- glükoonhappe ja teiste kelaativate ainete vaheline korrelatsioon on kõrgem kui 60%, v.a kahe NTA asendusvormi puhul.

- 212 Viidates turu mõiste teatisele (punkt 39), mitmele komisjoni otsusele koondumiste kohta ning Euroopa Kohtu 17. detsembri 1998. aasta otsusele kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe vs. komisjon (EKL 1998, lk I-8417, punkt 100), väidab ADM, et kõrge korrelatsioon toodete hindade vahel on tõend selle kohta, et need kuuluvad samale kaubaturule konkurentsioiguse mõistes. CEH 2000. aasta raportist ilmneb, et kõigi kelaativate ainete vahel toimub hinnakonkurents ja et naatriumglükonaat ja glükoheptonaat on üldiselt paljudes rakendustes asendatavad.
- 213 ADM-i sõnul kinnitavad CEH 2000. aasta raporti järeldusi komisjoni poolt uurimise käigus küsitatud tarbijate ütlused, asjaomaste ettevõtjate vastused komisjonile ning nende ettevõtjate sisememorandumid.
- 214 Seetõttu tõendavad ADM-i sõnul nii komisjoni esitatud tõendid — millest ta tegi küll valed järeldused — kui ka CEH 2000. aasta raport, et asjaomane turg oleks tulnud määratleda laiemalt, hõlmates ka sellised tooted nagu glükonaadid ja glükoheptonaadid, glükoonhappe, glükoheptoonhappe, emalahused ja lignosulfoonaadid.
- 215 Otsuses esitatud komisjoni argumendid ei saa ADM-i sõnul seda järeldust kõigutada. Tegelikult ei ole asjakohane uurida, kas naatriumglükonaadi asendajad on ebatäiuslikud või osalised, kuna nagu ilmneb turu mõiste teatise punktist 17, on komisjonil kohustus kindlaks määrata, kas asendustoode suudab piisavalt suure koguse müüki enda peale võtta, et kukutada läbi väike, kuid püsiv hinnatõus, mitte aga uurida, kas asendustoode võtaks enda peale kogu asendatava toote müügi, mis toimuks täieliku asendatavuse korral. Lisaks on vale, et naatriumglükonaadi üldise ja kõigile võimalikele rakendustele kehtiva asendaja puudumine kinnitab oletust, et

naatriumglükonaadi turg on asjaomane kaubaturg konkurentsioiguse mõistes (otsuse põhjendus 37). Eeskätt väidab ADM, et komisjon ei tõendanud, millise konkreetse rakenduse tarvis ei ole naatriumglükonaadil asendajat.

- 216 ADM-i sõnul on samuti ekslikud komisjoni argumendid, mis põhinevad Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. aasta otsusel kohtuasjas 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. komisjon* (EKL 1979, lk 461). Esiteks märgib ADM, et nimetatud asjas kasutas Euroopa Kohus sama kasutusotstarbe seisukohast piisava asendatavuse kriteeriumi kõigi samal turul olevate toodete vahel. Nimelt see test on turu mõiste teatise aluseks olevates majandusteooriates ning on ühtlasi tema argumentide aluseks. Teiseks erinevad nimetatud kohtuasja aluseks olevad asjaolud käesoleva asja omadest. Kuigi tolles kohtuasjas ei olnud C- ja E-vitamiinidel asendajat nende toiduainetes kasutamisel, siis käesolevas asjas ei näidanud komisjon ühtegi rakendust, milles naatriumglükonaadil ei olnud asendajat. Kolmandaks leiab ADM, et on usutav, et kui üksnes väikesed kogused C- ja E-vitamiini müüdi tehniliseks otstarbeks, ei olnud asendustoodetel mõju C- ja E-vitamiinide hindade kindlaksmääramise strateegiale, mida nimetatud kohtuasja hageja oli välja töötanud. Tehnilise kasutusotstarbega asendustoodete müügi piiratud levik ei nullinud ära hinnatõusu mõju oodatud kasumi tõttu suuremal skaalal ja kõrgema hinnaga müügist toidurakendusteks, mille puhul ühtegi asendustoodet ei esinenud.

- 217 ADM leiab, et igal juhul on vaieldav komisjoni poolt otsuse põhjenduses 37 ning kostja vastuse punktis 78 klientide ütlustele omistatav tähtsus. Otsuse põhjenduses 37 määratletakse kliendid kui „valmistajad, kes toodavad erinevaid tooteid erinevatele tööstusharudele ja kasutavad seega vähemalt kahte naatriumglükonaadi omadust”. Ükski asjaolu ei kinnita aga seda väidet. CEH 2000. aasta raport viitab, et ettevõtjad, kes ostavad naatriumglükonaati teiste kaupade tootmiseks, on üldiselt

spetsiifiliselt tegevad erilistes tööstusharudes. Ükski küsitletud klientidest ei näi vastavat komisjoni määratlusele.

218 ADM märgib ühtlasi, et US Federal Trade Commission järeldas juhtumis Dow Chemical Company, et vaatamata nende rakendustele kujutasid kelaativad ained endast ühte kaubaturgu.

219 Teiseks märgib ADM, et otsuse põhjenduses 38 sedastas komisjon, et „suur osa klientidest, keda komisjon asendatavuse teemal küsitles, vastasid, et nad ei saanud naatriumglükonaati ühe teise tootega oma tööstusprotsessis asendada”. ADM-i sõnul on see järeldus ekslik. Komisjoni poolt tarbijatelt kogutud tõendid selle kohta on valikulised, ebamäärased ja küsimuse püstituse osas eksitavad.

220 Selle kohta väidab ADM esiteks, et kaheteistkümnest komisjoni küsimustele vastanud lõpptarbijast viis leidsid, et naatriumglükonaat on asendatav, samas kui üks neist täpsustas, et glükoonhape oli asendustoode. Neid vastuseid kinnitas ka turustaja, kes omal algatusel märkis, et esineb teatud hulk asendustooteid. ADM rõhutab, et küsimusele vastanud ostjad, kes kinnitasid naatriumglükonaadi asendatavust, kujutasid endast suuremat osa äriühingutest, kes tegutsevad pinnatöötlemise ning tööstuslike puhastusvahendite sektorites (Solvay, Chemische Werke Kluthe ja Henkel), võtsid enda alla 50% naatriumglükonaadi müügist ja hõlmasid kahte koguseliselt kõige suuremat tarbijat (Henkel ja British Gypsum).

221 Teiseks väidab ta, et ainult üks ülejäänud küsitletud ostjatest põhjendas oma vastust, samas kui turu mõiste teatises (punkt 40) rõhutas komisjon ise, et vastuseid selle küsimuse kohta võetakse arvesse üksnes siis, kui need on põhjendatud piisavate faktidega.

- 222 Kolmandaks leiab ADM, et komisjoni saadetud küsimustikus ei püsitatud komisjon õiget küsimust. Ta piirdus üksnes ostjatelt selle järele küsimisega, kas nad said naatriumglükonaati asendada, selle asemel et neilt küsida nende võimaliku reaktsiooni kohta väikesele, kuid püsivale hinnatõusule. Lisaks märgib ta, et negatiivsete vastuste seas oli vaid üks põhjendatud, ilma et oleks võimalik selgelt kindlaks teha, kas asendamist takistasid tehnilised pisiraskused või ei saanud ostjad teisele tootele üle minna ka naatriumglükonaadi püsiva hinnatõusu korral.
- 223 Kolmandaks märgib ADM, et otsuse põhjenduses 38 leidis komisjon, et „ainuüksi asjaolu, et naatriumglükonaadi tootjad sõlmisid kartellikokkuleppe, osalesid selles ja panustasid sellesse vahendeid pika aja jooksul, ja et nad otsustasid seda mitte laiendada emalahustele, näitab, et nende arvates kujutas naatriumglükonaat endast asjaomast kaubaturgu”.
- 224 ADM väidab, et vastupidi komisjoni väidetele võimaldavad tõendid järeldada, et pooled olid mures võimaluse pärast, et kliendid lähevad üle asendustoodetele, mida kartellikokkuleppe liikmed ei kontrolli, ja et nad olid asjatult üritanud laiendada kokkuleppeid emalahustele, ennetamaks igasugust pettust kartellikokkuleppes. Lisaks võib komisjoni viidatud asjaolul, st kartellikokkuleppes osalemisel olla mitu põhjust ning see ei kinnita iseenesest veel tehtud järeldust.
- 225 Komisjon palub kõik ADM-i argumendid tagasi lükata.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 226 Esiteks tuleb märkida, et komisjon uuris otsuse põhjendustes 34–41 asjaomast kaubaturgu ja määratles selle kui naatriumglükonaadi tahke ja vedela vormi ning

selle alustoote glükoonhappe turu. Vastusena ADM-i poolt haldusmenetluse käigus esitatud argumentidele tunnistas komisjon, et eksisteerib teatud hulk naatriumglükonaadi osalisi asendustooteid, sõltuvalt selle rakendusest, kuid leidis, et puuduvad tõendid selle kohta, et neil toodetel on naatriumglükonaadi hindadele tegelik piirav mõju. Komisjon leidis vastupidi, et mitmed asjaolud lükkavad ADM-i teesi ümber. Seega viitas ta sellele, et puudusid naatriumglükonaadi täielikud asendustooted ja kuna see toode oli keskkonnasäästlikum, siis eelistasid osad kasutajad seda võimalikele asendustoodetele. Lisaks leidis komisjon, et seda seisukohta kinnitasid esiteks kartellikokkuleppe osaliste klientide vastused ja teiseks kartellikokkuleppe enda olemasolu, mis piirdus üksnes naatriumglükonaadiga ja mis komisjoni arvates oli tõend sellest, et liikmed ise pidasid turuks üksnes naatriumglükonaadi turgu (otsuse põhjendus 37 ja 38).

227 Otsuse selles osas, mis käsitleb kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule, viitab komisjon eelmises punktis kokku võetud turuanalüüsile (otsuse põhjendus 353).

228 ADM väidab sisuliselt, et komisjon määratles asjaomase kaubaturu liiga piiratult, jättes sellest välja naatriumglükonaadi asendustooted.

229 Selles küsimuses tuleb esiteks rõhutada, et ADM ei esita argumenti asjaomase kaubaturu eksliku määratlemise kohta, et tõendada, et komisjon on rikkunud EÜ artikli 81 lõiget 1. Ta ei vaidle vastu, et ta rikkus seda sätet, osaledes naatriumglükonaadi turul tegutsenud kartellikokkuleppes. Käesolevas küsimuses on ADM-i ainus eesmärk tõendada, et komisjon on talle määranud liiga kõrge trahvi,

eeskätt kuna ADM-i arvates jäeldas komisjon, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju asjaomasele turule, ning võttis seda asjaolu trahvisumma kindlaksmääramisel arvesse.

230 Siiski saab selle argumentatsiooniga nõustuda üksnes siis, kui ADM tõendab, et kui komisjon oleks asjaomase kaubaturu erinevalt määratlenud, oleks ta pidanud jäeldama, et rikkumisel ei olnud tegelikku mõju naatriumglükonaadi ja selle asendustoodete turule (vt eespool punkt 178).

231 Ühest sellisest tõendist piisaks, et muutuks kehtetuks komisjoni hinnang rikkumise raskusastme põhjal määratud trahvisummale.

232 Nagu eespool punktides 196 ja 197 on sedastatud, võrdles komisjon käesolevas asjas rikkumise tegeliku mõju kindlakstegemiseks naatriumglükonaadi turule tegelikke hindasid nende hindadega, mis oleksid olnud valdavad ilma kartellikokkuleppeta, tuginedes selles küsimuses kahekordsele jäeldusele. Esiteks võrdles ta ühelt poolt hindasid kartellile eelneval ajavahemikul, kui konkurents oli vaba, ja teiselt poolt neid hindasid, mis esinesid pärast teatud aega, mis oli vajalik kartellikokkuleppe tegelikuks elluviimiseks 1989. aastal. Teiseks sedastas komisjon, et aastatel 1989–1995 olid hinnad suhteliselt stabiilsed, kuigi üldiselt toimusid sellel turul suured hinnakõikumised (otsuse põhjendus 354).

233 Et sellises olukorras oleks ADM-i argumendid asjaomase turu määratluse vigade kohta vastuvõetavad, peaks ta tõendama, et võrdlus ühelt poolt nende hindade, mis tegelikult eksisteerisid tema kaitstud määratlusele vastaval laiemal turul, ja teiselt

poolt nende hindade vahel, mis oleksid sellel laiemal turul eksisteerinud ilma kartellita, näitab, et kartellikokkuleppel ei olnud tegelikku mõju turule. Nagu eespool punktis 178 sedastati, ei oleks komisjon üksnes sellises olukorras saanud tugineda kartellikokkuleppe tegeliku mõju kriteeriumile, arvutades trahvi rikkumise raskusastme alusel.

234 Sellega seoses piirdub ADM kinnitamisega, et „komisjoni järeldused asjaomase kaubaturu kohta mängivad olulist rolli tema majandusliku mõju hinnangus”, et komisjoni väidetavad vead „muudavad seega komisjoni arvamust majandusliku mõju kohta ja muudavad kehtetuks tema teostatud trahvide arvutamise”, ja lõpuks, et kui komisjon oleks määratlenud turu, hõlmates sellesse ka naatriumglükonaadi asendajad, „oleks [ta] järeldanud, et poolte kõik katsed naatriumglükonaadi hindasid kontrollida olid ilma mõjuta”.

235 ADM kulutab tööpoolest suure osa oma avaldustest, et analüüsida želatiinide turgu ja arutleda konkurentsioiguses turu mõiste jaoks asjakohaseid majandusteooriaid.

236 Siiski ei ürita ADM kordagi lükata ümber otsuses esinevat komisjoni analüüsi naatriumglükonaadi turu kohta, esitamata kasvõi ühtegi kavandit võrdlusest ühelt poolt tegeliku hinnataseme, mis valitses kartellikokkuleppe ajavahemikus kelaativate ainete laiemal turul, ja teisest küljest selle hinnataseme vahel, mis oleks samal turul tõenäoliselt valitsenud ilma naatriumglükonaadi turuga piirdunud kartellikokkuleppeta.

- 237 Seega, ADM ei tõenda ega esita asjaolusid, mis tervikuna kujutaksid endast kooskõlalist kaudsete tõendite kogumit, mis mõistliku tõenäosusega näitaksid, et naatriumglükonaati puudutava kartellikokkuleppe mõju laiemale kelaativate ainete turule oleks olnud olematu või igatahes vähetähtis.
- 238 Seega, ilma et oleks vaja uurida, kas komisjon tegi vea, välistades otsuse tähenduses naatriumglükonaadi asendustooted asjaomaselt kaubaturult, nagu seda väidab ADM, tuleb asjaomase turu vigast määratlemist käsitlev argument tagasi lükata.
- 239 Kõike eelnevat silmas pidades tuleb järeldada, et ADM ei tõendanud, et komisjon pani toime kaalutusvigu kartellikokkuleppe tegeliku mõju hindamisel turule.

C — Kaalutusvead rikkumise kestuse hindamisel

- 240 ADM leiab, et komisjon tegi kaalutusvea, kui ta leidis, et rikkumine kestis kuni 1995. aasta juunini. ADM väidab esiteks, et ta lõpetas oma osaluse kartellikokkuleppes 4. oktoobri 1994. aasta kohtumisel Londonis, ja teiseks, et 3.-5. juunil 1995 Anaheimis (California) toimunud kohtumist ei saa lugeda rikkumise jätkamiseks. Seetõttu tuleb ADM arvates trahvi vähendada.

1. *ADM-i väidetav kartellis osalemise lõpetamine 4. oktoobri 1994. aasta Londoni kohtumisel*

a) Poolte argumendid

241 ADM leiab, et komisjon eksis, kui ta lükkas tagasi ADM-i esitatud argumendid ning järeldas otsuse põhjendustes 319–322, et ADM ei lõpetanud kartellis osalemist 4. oktoobri 1994. aasta Londoni kohtumisel, vaid et tema osalemine jätkus kuni 1995. aasta juunini.

242 Viidates kõigepealt Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsusele kohtuasjas T-141/89: *Tréfileurope vs. komisjon* (EKL 1995, lk II-791, punkt 85) ja eespool punktis 107 viidatud kohtuotsusele *BPB de Eendracht vs. komisjon* (punkt 203), väidab ADM, et ettevõtja lõpetab oma osaluse kartellikokkuleppes, kui ta ise avaldab avalikult erimeelsust selle kohta ja lahkub kokkuleppest. ADM olevat seda teinud 4. oktoobri 1994. aasta kohtumisel.

243 Ta märgib, et selle kohtumise käigus teavitasid tema esindajad teisi osalisi, et ta lahkub kontsernist, kui lahendamata küsimusi koguste osas ei lahendata. Mingit kokkulepet ei saavutatud ja tema esindajad lahkusid, nagu ilmneb komisjoni dokumendist 6. ADM rõhutab, et komisjon toetas seda 4. oktoobri 1994. aasta kohtumise kokkuvõtet (otsuse põhjendus 228). Need faktid vastavad nii komisjoni enda järeldustele, mille kohaselt kohtumised olid enne seda kohtumist järk-järgult pingelisemaks muutunud, kui ka Jungbunzlaueri poolt komisjonile esitatud tõenditele selle kohtumise kohta.

244 Lisaks märgib ADM, et kinnitades oma lahkumist kartellikokkuleppest, lõpetas ta kartellile oma müügiarvude edastamise, mida komisjon tunnistas otsuse põhjendu-

ses 228. Vastupidi otsuse põhjenduses 321 komisjoni poolt kaitstud tõlgendusele ei olnud tegu lihtsalt kartellisese läbirääkimisstrateegiaga, mis oleks näidanud tema kindlat kavatsust rikkuvat tegevust jätkata. Ta rõhutab, et tegu on objektiivse käitumisega, mida teised pooled selgelt mõistsid ja mis näitas, et ta lõpetas kartelli kuulumise.

245 Komisjon palub need argumendid tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

246 Esmalt tuleb meenutada, et ADM-i enda viidatud kohtupraktika kohaselt (vt eespool punkt 242) saab järeldada, et ta on lõplikult loobunud kartelli kuulumisest, üksnes siis, kui ADM oleks avaldanud avalikult erimeelsust nende kohtumiste sisu suhtes.

247 ADM-i enda kirjeldatud faktidest, mis muuseas otsusega ühtivad (vt eeskätt põhjendused 228 ja 321), ilmneb, et 4. oktoobri 1994. aasta kohtumisel Londonis ei avaldanud ADM avalikult erimeelsust kartellikokkuleppe eesmärkide ja nende eesmärkide rakendusmeetmete suhtes, eeskätt naatriumglükonaadi müügikoguste jagamine selle liikmete vahel. Nendest tuleneb vastupidi, et ADM üritas asjatult lahendada kartellikokkuleppe poolte vahel lahvatanud konflikti ja jõuda müügikogustes kompromissile. Selline suhtumine näitab pigem kartellikokkuleppe rakendamispõhimõttega nõustumist. Järelikult võis komisjon otsuse põhjenduses 321 kehtivalt lugeda ADM-i käitumise sellel kohtumisel strateegiaks, mille eesmärk oli saada teistelt kartellikokkuleppe liikmetelt järeleandmisi, mitte aga lõpetada kartelli kuulumist.

- 248 Lisaks ei ilmne ühestki ADM-i viidatud dokumendist, et teised kartelli liikmed oleksid tema käitumisest selle kohtumise ajal aru saanud kui kartellikokkuleppe sisu suhtes erimeelsuse avalikust avaldamisest.
- 249 Esiteks ei ole Jungbunzlaueri 21. mai 1999. aasta kirjas komisjonile mingit kirjeldust ADM-i käitumisest 4. oktoobri 1994. aasta kohtumisel Londonis. Selles märgitakse üksnes, et „[k]ui Roquette teatas 4. oktoobril 1994 Londonis, et ta ei kavatsenud täita ühtegi [kartelli raames sõlmitud] kokkulepet, siis need kokkulepped lõppesid”.
- 250 Teiseks ei esitanud Fujisawa 12. mai 1998. aasta kiri komisjonile mingit kirjeldust selle kohtumise kohta, millest ta üldse osagi ei võtnud, nagu ilmneb otsuse põhjendusest 224. Vastupidi, Fujisawa märgib selles kirjas, et kartellikokkulepe lõppes alles 1995. aastal.
- 251 Kolmandaks ei ole ka seda kohtumist kirjeldavas Jungbunzlaueri 30. aprilli 1999. aasta kirjas komisjonile andmeid selle kohta, et selle kohtumise ajal oleks ADM teatanud oma soovist lahkuda kartelist. Jungbunzlauer märkis vastupidi selles kirjas, et ADM oli nõudnud müügikoguste ümberarvutamist, kuid tema ettepanekut ei võetud arvesse.
- 252 Mis puudutab teisenä seda, et ADM väidab, et selle kohtumise järel lõpetas ta kartellikokkuleppe liikmetele oma müügiarvude edastamise, siis tuleb märkida, et nagu ilmneb otsuse põhjendustest 81–90, oli kartellikokkuleppe keeruline mehhanism, millega jagati turud, kehtestati hinnad ja vahetati andmeid klientide kohta. Ainuüksi asjaolu, et ADM lõpetas selle kohtumise järel teistele kartellikokkuleppe liikmetele oma müügiarvude edastamise, isegi kui see on tõsi, ei tähenda siiski, et kartellikokkuleppe oleks lõppenud või ADM sellest lahkunud.

253 Seega ei ole ADM tõendanud, et komisjon tegi kaalutlusvea, kui ta leidis, et ADM ei lõpetanud kartellis osalemist 4. oktoobri 1994. aasta kohtumise käigus.

2. 3.–5. juunil 1995 toimunud kohtumise laad

a) Poolte argumendid

254 ADM leiab, et vastupidi komisjoni väidetele (põhjenduse 232 ja 322), ei saa 3.–5. juuni 1995. aasta kohtumist lugeda rikkumise jätkamiseks. Tegelikult langes see kohtumine esiteks kokku ühe tööstusliku kohtumisega. Teiseks üritasid osalised selle kohtumise ajal anonüümselt ümber jaotada esialgseid müügikoguseid (otsuse põhjenduse 232). Pakutud anonüümne andmete vahetamine koguste kohta ei kujutanud endast ebaseaduslikku andmete vahetamist. Tegelikult tähendas see süsteem, et pooled liidavad müügikogused nii, et ühelegi osalisele ei avaldata mingit konkreetset infot teatava ettevõtja kohta. Sellega ei kaasnenu ettevõtja-spetsiifilise müügi järelevalvet, hinnakokkuleppeid ega müügi jagamist, mida komisjon oli lugenud naatriumglükonaadi kartelli peamiseks elementideks. Igal juhul oli läbi kukkunud osaliste poolt ette nähtud süsteem saavutamaks eesmärki määrata kindlaks turu terve suurus.

255 Roquette'i käest saadud dokumendis, millele komisjon viitab otsuse põhjendustes 233 ja 322, sisalduvad kaudsed tõendid, mille kohaselt oli see kohtumine käsitletud „kompensatsioon” ning „ülemaailmse tootmise eesmärki” või „hindasid”, on ebamäärased ja mitmetähenduslikud. Lisaks ei ole tegu tunnistaja ütlusega, vaid Ühendriikide prokurööri koostatud kokkuleppe kokkuvõttega, mis oli aluseks

vestlustel Roquette'i tunnistajatega. Teadmata allikatel põhineva kohtuliku avaldusena on sellel dokumendil vaid väike tõenduslik väärtus, võrreldes asjaga seotud pealtnägijate ütlustega.

256 Mis puudutab Glucona 1. mai 1995. aasta faksi hotellile, kus pidi 1995. aasta juuni kohtumine toimuma, siis märgib ADM, et selle dokumendi kohaselt käsitles broneering 6. juunit 1995, samas kui kohtumine toimus 3.–5. juunil 1995. Lisaks rõhutab ta, et see broneering võis puudutada erinevat kohtumist ja et isegi kui see käsitleks kartelli, siis tõendaks see kõige enam seda, et Glucona arvas suutvat veenda teisi osalisi kartellikokkulepet reformima.

257 Komisjon palub need argumendid tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

258 Esiteks tuleb märkida, et ADM ei vaidle vastu sellele, nagu komisjon täheldas otsuse põhjenduses 232, et selle kohtumise käigus, kus osalesid kõik kartellikokkuleppe liikmed, vaidlesid osalised naatriumglükonaadi 1994. aasta müügikoguste üle. Eeskätt märkis komisjon, ilma et ADM sellele vastu oleks vaielnud, et ADM-i sõnul olevat Jungbunzlauer palunud temal „edastada ADM-i 1994. aasta naatriumglükonaadi kogumüügi arvud” (otsuse põhjendus 232).

259 Tuleb märkida, et selline tegutsemisviis langeb peamises osas kokku kartellikokkuleppe sisese pideva praktikaga, mille eesmärk oli tagada määratud müügikoguste järgimine ja mis seisnes selles, nagu ilmneb otsuse põhjendustest 92 ja 93, et enne iga kohtumist edastasid kartelli liikmed oma müügiarvud Jungbunzlauerile, kes need kokku kogus ning kohtumiste käigus laiali jagas.

260 Teiseks kinnitab ADM sündmuste kirjeldust, mis on esitatud otsuse põhjenduses 232 ja mille kohaselt pakuti selle kohtumise käigus välja uus müügikoguste andmete vahetamise süsteem. See süsteem pidi võimaldama anonüümselt, st ilma et ükski liikmetest teaks teise andmeid, kindlaks määrata naatriumglükonaadi turu kogusuuruse järgmisel viisil:

„[E]ttevõtja A kirjutab meelevaldselt mingi arvu, mis vastab osale tema kogumahust; ettevõtja B näitab seejärel ettevõtjale C ettevõtja A ja ettevõtja B arvude summat; ettevõtja C lisab oma kogumahu sellele summale; ettevõtja A lisab lõpuks selle, mis on järele jäänud tema kogumahust ja edastab selle lõppsumma grupile” (otsuse põhjendus 233).

261 ADM ei saa kehtivalt väita, et selline süsteem ei riku EÜ artiklit 81, eeskätt kuna see ei hõlma kokkulepet hindade kindlaksmääramise, müügikoguste jagamise ja ettevõtja-spetsiifilise müügi järelevalve mehhanismi kohta.

262 Ilma et oleks vajalik hinnata, kas üksikult võetuna kujutab see käitumine endast konkurentsieeskirjade rikkumist, tuleb sedastada, et komisjon võis õigustatult leida, et see oli kartellikokkuleppe liikmete uus katse „taastada korda turul” ja säilitada oma konkurentsivastane praktika, mis oli eelnevatel aastatel ellu viidud ja mille eesmärk oli tagada kontroll turu üle ühise tegevusega, mis võib olenevalt olukorrast

toimuda erinevates vormides ja erinevate meetodite abil. Komisjon võis mõistlikult tõlgendada asjaolu, et kartellikokkuleppe liikmed üritasid kehtestada „anonüümset” andmete vahetamise süsteemi, mida kirjeldatakse eespool punktis 260, kui ettevõtjate käitumise loomulik jätk kartelli raames, mida iseloomustas, nagu märgitakse eeskätt otsuse põhjenduses 93, „kasvav vastastikuse kahtlustamise õhkkond”, kuid mille eesmärk oli siiski turu jagamine. Selle vaatenurga alt võis komisjon kehtivalt järeldada, et uue andmete vahetamise süsteemi kehtestamisega näitasid kartellikokkuleppe liikmed, et nad „olid endiselt [kindlameelsed], et leida lahendus, mis võimaldaks neil konkurentsivastast tegevust jätkata” (otsuse põhjendus 322) ja „säilitada ühise tegevuse kaudu kontroll turu üle” (otsuse põhjendus 232).

263 Kolmandaks võib Roquette’i lühikest märkust selle kohtumise käigus, millele komisjon otsuse põhjendustes 233 ja 322 viitas („6.95 Anaheim: Arutelu: kompensatsioon; maailmatoodangu sihtmärk 44 000 mt; hind”), lugeda komisjoni kaitstavat teesi kinnitavaks, isegi kui eraldiseisvalt ja kontekstiväliselt annab see märkus üksnes ebatäpse arusaama 3., 4. ja 5. juuni 1995. aasta kohtumisel toimunud arutelude sisust. Lisaks, vastupidi ADM-i väitele, võib see dokument kehtivalt kinnitada komisjoni teesi, kuna Roquette esitas selle komisjonile omal algatusel.

264 Neljandaks ei kõiguta komisjoni kaitstavat seisukohta ka kartellikokkuleppe liikmete erinevad avaldused, millele ADM viitas. Tähtsust ei oma Roquette’i 22. juuli 1999. aasta kirjale lisatud tema töötaja avaldus, mille kohaselt see kohtumine „ei lahendanud midagi ning sellest ei olnud mingit kasu”, mis kattub Jungbunzlaueri 30. aprilli 1999. aasta kirjas märgituga, sest see kinnitab, et nimetatud kohtumine ei

muutnud ühe ja jätkuva rikkumise toimimist (otsuse põhjenduse 254). Nii ei tõenda see kiri seda, et kartellikokkuleppe liikmetel ei olnud soovi jätkata rikkumist.

²⁶⁵ Selles kontekstis tuleb meenutada, et kokkuleppele või kooskõlastatud tegevusele EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise eesmärgil on ülemäärane võtta arvesse kokkuleppe tegelikke mõjusid, kui ilmneb, et selle kokkuleppe eesmärk oli takistada, piirata või rikkuda konkurentsi ühisturul (Euroopa Kohtu 13. juuli 1966. aasta otsus liidetud kohtuasjades 56/64 ja 58/64: Consten ja Grundig *vs.* komisjon, EKL 1966, lk 429, 496; eespool punktis 204 viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Anic Partecipazioni, punkt 99 ja 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-199/92 P: Hüls *vs.* komisjon, EKL 1999, lk I-4287, punkt 178; Esimese Astme Kohtu 23. veebruari 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-39/92 ja T-40/92: CB ja Europay *vs.* komisjon, EKL 1994, lk II-49, punkt 87).

²⁶⁶ Viiendaks ei oma tähtsust asjaolu, et see kohtumine toimus üldise tööstusliku kohtumise raames, kuna see ei välista seda, et asjaomased ettevõtjad oleksid üldist kohtumist ära kasutanud, et kartellikokkuleppe asjus kokku saada.

²⁶⁷ Seega võis komisjon kehtivalt sedastada, et ADM osales kartellikokkuleppes kuni 1995. aasta juunini.

²⁶⁸ Kõike eelnevat silmas pidades tuleb järeldada, et ADM ei ole tõendanud, et komisjon tegi rikkumise kestuse hindamisel kaalutlusvigu.

D — *Kergendavad asjaolud*

269 Seoses komisjoni hinnanguga kergendavate asjaolude kohta viitab ADM kaalutusvigadele, mis käsitlesid esiteks kartellikokkuleppes osalemise lõpetamist enne uurimist, teiseks trahvi hoiatava mõju tagamise vajaduse puudumist ja kolmandaks ADM-i poolt toimumisjuhendi vastuvõtmist.

1. *Kartellikokkuleppes osalemise lõpetamine*

a) Poolte argumendid

270 ADM väidab, et suuniste punkti 3 kolmandas taandes tunnistatakse, et „rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub (eriti kui ta teostab kontrolli)” on üks kergendav asjaolu. Ta leiab, et käesolevas asjas oleks tulnud kergendavat asjaolu arvesse võtta, kuna ta lõpetas oma rikkumise kohe, kui Ühendriikide konkurentsiamet sekkus. Lisaks väidab ta, et käesoleva juhtumi asjaolud on peaaegu samased aminohapete juhtumi omadega (komisjon 7. juuni 2000. aasta otsus 2001/418/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 menetluse kohta (juhtum COMP/36.545/F3 — Aminohapped) (EÜT 2001, L 152, lk 24), edaspidi „aminohapete juhtum”), milles komisjon vähendas trahvi 10% võrra. Lisaks viitab ADM Esimese Astme Kohtu 20 märtsi 2002. aasta otsusele kohtuasjas T-31/99: Asea Brown Boveri vs. komisjon (EKL 2002, lk II-1881, lk 238), milles Esimese Astme Kohus leidis, et trahvi tuleb vähendada ettevõtjate puhul, kes tegid komisjoniga koostööd, et kartellikokkulepet lõpetada. Lõpuks esineb juhtumeid, vastupidi komisjoni väitele, kus kartellikokkulepe jätkus pärast pädevate ametiasutuste sekkumist.

271 Komisjon leiab, et ADM ei saa käesolevas asjas kehtivalt viidata suuniste punkti 3 kolmandale taandele. Komisjoni sõnul on tegelikult salajaste kartellikokkulepete puhul mõeldamatu, et need jätkuvad pärast avastamist. Seega on sobimatu kohaldada kergendavat asjaolu selle alusel, et rikkumine lõpetati kohe, kui komisjon sekkus.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

272 Suuniste punkt 3 pealkirjaga „Kergendavad asjaolud” näeb ette trahvi põhisumma vähendamise, kui ilmnevad kergendavad asjaolud, näiteks rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub (eriti kui ta teostab kontrolli).

273 Komisjon tunnistas otsuses, et ADM ning teised kartellikokkuleppe liikmed lõpetasid rikkumise kohe, kui Ühendriikide ametiasutused sekkusid 27. juunil 1995 (otsuse põhjendus 234).

274 Sellega seoses tuleb siiski kõigepealt meenutada, et EÜ artikkel 3 näeb konkurentsivõimelise ühisturu loomise eesmärgil ette, et ühenduse tegevus hõlmab süsteemi, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata. Selle süsteemi elluviimise peamine vahend on EÜ artikli 81 lõige 1, millega keelatakse kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires.

- 275 Seejärel tuleb meenutada, et komisjon peab järgima üldist poliitikat, mis peab konkurentsi valdkonnas asutamislepinguga kehtestatud põhimõtteid rakendama ja juhendama ettevõtjate käitumist selles küsimuses, kui ka uurima ning karistama üksikuid rikkumisi. Selleks on komisjonil pädevus kehtestada trahve neile ettevõtjatele, kes tahtlikult või hooletusest panevad toime EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumise (vt selle kohta eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 105).
- 276 Sellest tuleneb, et komisjon peab trahvisumma määramiseks rikkumise raskusastme hindamisel arvesse võtma mitte üksnes konkreetse juhtumi asjaolusid, vaid ka rikkumise konteksti, ja tagama, et tema tegevusel oleks hoiatav laad (vt selle kohta eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 106). Tegelikult võimaldab ainult nende asjaolude arvessevõtmine tagada komisjoni tegevusele täieliku tõhususe, et säilitada kahjustamata konkurentsi ühisturul.
- 277 Suuniste punkti 3 kolmandas taandes sisalduva sätte puhtalt tekstiline analüüs võib jätta mulje, et ainuüksi rikkujapoolne rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub, kujutab endast üldist ja reservatsioonideta kergendavat asjaolu. Nimetatud sätte selline tõlgendamine vähendaks tõhusa konkurentsi säilitamist võimaldavate sätete kasulikkude mõju, kuna ta nõrgendaks nii võimalikku karistust EÜ artikli 81 rikkumise eest kui ka sellise karistuse hoiatavat mõju.
- 278 Erinevalt teistest kergendavatest asjaoludest ei ole see asjaolu omane rikkuja subjektiivsele eripärale ega ka konkreetse juhtumi asjaoludele, kuna see tuleneb peamiselt komisjoni välisest sekkumisest. Nii ei saa komisjoni sekkumise tagajärjel rikkumise lihtsalt lõpetamist samastada rikkuja enda iseseisva algatusega, vaid see on üksnes sellele sekkumisele vastav sobiv ja normaalne reaktsioon. Lisaks hindab see asjaolu üksnes seda, et rikkuja on tulnud tagasi seadusliku tegevuse juurde ning see

ei tee veel komisjoni uurimise läbiviimist hõlpsamaks. Lõpuks ei saa selle asjaolu väidetavat kergendavat laadi õigustada üksnes rikkumise lõpetamise õhutamise, ja seda eriti arvestades eelnevaid sedastusi. Sellega seoses tuleb märkida, et pärast komisjoni esimest sekkumist rikkumise jätkamise käsitlemine raskendava asjaoluna (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-28/99: Sigma Technologie vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1845, punktid 102 jj) kujutab endast juba õigustatult rikkumise lõpetamise õhutamist, mis erinevalt kõnealusest kergendavast asjaolust ei vähenda karistust ega selle karistuse hoiatavat mõju.

279 Asjaolu, mille kohaselt rikkumine lõpetatakse kohe, kui komisjon sekkub, tunnustamine kergendava asjaoluna kahjustab seega õigustamatult EÜ artikli 81 lõike 1 kasulikku mõju, vähendades nii karistust kui ka selle karistuse hoiatavat mõju. Seega ei saanud komisjon võtta endale kohustust käsitleda kergendava asjaoluna rikkumise lihtsat lõpetamist kohe, kui ta on sekkunud. Seetõttu tuleb suuniste punkti 3 kolmandas taandes esinevat sätet tõlgendada kitsalt, et see ei oleks vastuolus EÜ artikli 81 lõike 1 kasuliku mõjuga.

280 Seega tuleb seda sätet tõlgendada nii, et üksnes konkreetse juhtumi asjaolud, milles toimub rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub, võivad õigustada selle viimati nimetatud asjaolu arvestamist kergendava asjaoluna (vt selle kohta eespool punktis 270 viidatud kohtuotsus ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon, punkt 213).

281 Käesolevas asjas tuleb meenutada, et kõnealune rikkumine puudutab salajast kartellikokkulepet, mille esemeks on hindade kindlaksmääramine ja turgude jagamine. Seda tüüpi kokkulepe on EÜ artikli 81 lõike 1 punktides a ja c otseselt

keelatud ja kujutab endast eriti rasket rikkumist. Seega pidid pooled teadma oma käitumise ebaseaduslikku laadi. Kartellikokkuleppe salajane laad kinnitab asjaolu, et pooled olid teadlikud oma tegevuse ebaseaduslikkusest. Seetõttu leiab Esimese Astme Kohus, et ei ole mingit kahtlust, et pooled panid rikkumise toime tahtlikult.

282 Esimese Astme Kohus on juba otseselt sedastanud, et tahtlikult toime pandud rikkumise lõpetamist ei saa lugeda kergendavaks asjaoluks, kui selle lõpetamise tingis komisjoni sekkumine (Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsused kohtuasjades T-156/94: *Aristrain vs. komisjon*, EKL 1999, lk II-645, punkt 138, ja T-157/94: *Ensidesa vs. komisjon*, EKL 1999, lk II-707, punkt 498).

283 Eelnevat arvestades leiab Esimese Astme Kohus, et käesolevas asjas ei saa lugeda kergendavaks asjaoluks seda, et ADM lõpetas rikkumise kohe, kui konkurentsiasutus sekkus.

284 Seda järeldust ei mõjuta asjaolu, et käesolevas asjas lõpetas ADM kõnealuse konkurentsivastase tegevuse pärast Ühendriikide konkurentsiasutuste sekkumist, mitte aga pärast komisjoni sekkumist (otsuse põhjendus 234). See, et ADM lõpetas igasuguse rikkumise pärast Ühendriikide konkurentsiasutuste esimest sekkumist, ei muuda seda lõpetamist rohkem kaalutletuks kui siis, kui ADM oleks rikkumise lõpetanud kohe, kui sekkus komisjon.

285 ADM toob oma argumentide toetuseks esile ka eespool punktis 270 viidatud kohtuotsuse *ABB Asea Brown Boveri vs. komisjon* (punkt 238), kuna Esimese Astme Kohus leidis selles otsuses, et trahvi tuleb vähendada nendel ettevõtjatel, kes tegid eelnevalt komisjoniga koostööd, et kartellikokkulepet lõpetada. Sellega seoses piisab rõhutamisest, et see kohtuotsus ei võimalda järeldada, et igas olukorras tuleb kergendavaks asjaoluks lugeda seda, kui hageja on rikkumise lõpetanud kohe, kui konkurentsiamet sekkub. Lisaks esitatakse ADM-i poolt viidatud kohtuotsuse lõigus

põhimõte, mille kohaselt tuleb seda asjaolu arvesse võtta siis, kui süüdistatud ettevõtja käitumine võimaldas komisjonil rikkumist kergemini tuvastada ja olenevalt olukorrast see ka lõpetada. See asjaolu tähendab süüdistatud ettevõtja initsiatiivi, mis läheb kaugemale lihtsast rikkumise lõpetamisest kohe, kui komisjon on sekkunud. Järelikult ei võimalda see kohtupraktika eespool esitatud analüüsi kahtluse alla seada.

286 Mis puudutab aminohapete juhtumit (vt eespool punkt 270), millele ADM viitab, et tõendada võrdse kohtlemise ja proportsionaalsuse põhimõtete rikkumist, siis leiab Esimese Astme Kohus esiteks, et halduspraktika ei saa tuleneda vaid ühest juhtumist. Nagu eespool punktis 110 on meenutatud, siis ainuüksi asjaolu, et komisjon hindas oma varasemas otsuste tegemise praktikas teatud käitumist teataval viisil, ei tähenda, et ta oleks kohustatud sama hinnangu andma hilisemat otsust vastu võttes. Lõpuks ja igal juhul leiab Esimese Astme Kohus, et see juhtum ei võimalda kahtluse alla seada eespool esitatud ühest peamisest ühenduse eesmärgist tulenevat analüüsi ega ka eespool punktis 282 viidatud kohtuotsustest *Aristrain vs. komisjon* ja *Ensidesa vs. komisjon* tulenevat kohtupraktikat, kuna see esitab üksnes komisjoni hinnangu.

287 Seetõttu ei saa eespool esitatud põhjustel lugeda käesolevas asjas eksimuseks seda, et kergendava asjaoluna ei võetud arvesse rikkumise lõpetamist pärast Ühendriikide konkurentsiasutuste sekkumist.

2. *Trahvi hoiatava laadi tagamise vajaduse puudumine*

a) Poolte argumendid

288 ADM meenutab, et Ühendriikide kohtutes toimuvate lüsiini ja sidrunhapet käsitlevate erinevate menetluste raames maksis ta juba enam kui 250 miljonit

USA dollarit konkurentsieeskirjade rikkumise eest. Komisjon oleks pidanud seda kergendava asjaoluna arvesse võtma, nagu ta seda oma varasemas otsuste tegemise praktikas oli teinud (komisjoni 21. detsembri 1988. aasta otsus 89/190/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 kohaldamise menetluse kohta (juhtum IV/31.865 — PVC) (EÜT 1989, L 74, lk 1)).

289 Komisjon palub need argumendid tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

290 Kõigepealt tuleb meenutada, et *ne bis in idem* põhimõtte keelab ühte ja sama isikut karistada rohkem kui üks kord ühe ja sama õigusvastase teo eest, et kaitsta sama õigushüve. Selle põhimõtte kohaldamisel on kolm kumulatiivset tingimust: asjaolude samasus, õigusrikkuja samasus ja kaitstava õigushüve samasus (vt selle kohta Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punk 338).

291 Nii on Euroopa Kohus ja Esimese Astme Kohus korduvalt leidnud, et seda põhimõtet ei saa kohaldada olukorras, kus kahe süüdimõistmise aluseks olevad faktid tulenevad samast kokkulepete kogumist, ent erinevad üksteisest oma eseme ja territoriaalse asukoha poolest (Euroopa Kohtu 14. detsembri 1972. aasta otsus kohtuasjas 7/72: Boehringer vs. komisjon, EKL 1972, lk 1281, punktid 3 ja 4 ja 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Wilhelm jt, EKL 1969, lk 1, punkt 11; eespool punktis 242 viidatud kohtuotsus Trefileurope vs. komisjon, punkt 191 ja 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-149/89: Sotralentz vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1127, punkt 29).

- 292 Esiteks puudutavad käesolevas asjas ADM-i poolt viidatud makstud trahvid osaliselt teisi, st lüsiini ja sidrunhappe turgusid käsitlevad kartellikokkuleppeid. Teiseks ei ole naatriumglükonaadi kartellikokkuleppe osas territoriaalsuse põhimõtte alusel konflikti komisjoni ja kolmandate riikide pädevuse vahel kehtestada trahve ettevõtjatele, kes rikuvad EMP ja nende kolmandate riikide konkurentsieeskirju (vt selle kohta eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients *vs.* komisjon, punkt 90 ja Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 44/69: Bunchler *vs.* komisjon, EKL 1970, lk 733, punktid 52 ja 53 ning analoogiline Esimese Astme Kohtu 25. märtsi 1999. aasta otsus pädevusest koondumise valdkonnas seoses ebaseadusliku käitumise paralleelsete mõjudega kolmandates riikides kohtuasjas T-102/96: Gencor *vs.* komisjon, EKL 1999, lk II-753, punktid 95 ja 98). Komisjonil ei olnud seega kohustust võtta neid asjaolusid *ne bis in idem* põhimõtte alusel arvesse.
- 293 Mis puudutab ADM-i kinnitust, et komisjon on varem seda asjaolu trahvide kindlaksmääramisel kergendava asjaoluna arvesse võtnud, siis piisab meenutamisest, et kohtupraktika kohaselt ainuüksi asjaolu, et komisjon on oma varasemas otsuste tegemise praktikas teatud elemente kergendavate asjaoludena arvesse võtnud, ei too kaasa komisjoni kohustust mingis konkreetses juhtumis samal viisil toimida (vt selle kohta eespool punktis 110 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus Hercules Chemicals *vs.* komisjon, punkt 357 ja 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-352/94: Mo och Domsjö *vs.* komisjon, EKL 1998, lk II-1989, punktid 417 ja 419).
- 294 Igal juhul ja täiendavalt tuleb sedastada esiteks, et ADM viitab üksnes ühele otsusele, ja teiseks tõendas komisjon vastusena Esimese Astme Kohtu küsimusele, et tema edaspidi ühtses otsuste tegemise praktikas ei kohaldanud ta sellist kergendavat asjaolu olukordades, mis on käesoleva juhtumiga võrreldavad.
- 295 Järelikult eksis ADM, heites komisjonile ette, et viimane ei vähendanud ADM-i trahvi hoiatava mõju vajaduse väidetava puudumise alusel.

3. Toimimisjuhendi vastuvõtmine ADM-i poolt

a) Poolte argumendid

²⁹⁶ ADM väidab, et komisjon oleks pidanud trahvi arvutamisel arvesse võtma seda, et ADM oli oma ettevõtte sees kehtestanud range ja püsiva konkurentsieeskirjadega vastavusse viimise programmi, eeskätt võtnud vastu toimimisjuhendi, mis on suunatud kõigile tema töötajatele, ja loonud spetsialiseeritud osakonna.

²⁹⁷ Lisaks on konkurentsieeskirjadega vastavusse viimise programmi vastuvõtmine, uue juhtkonna ametisse seadmine ning rikkumisega seotud kõrgete ametnike vallandamine tõendid ettevõtja siirast kahetsusest. Lisaks rõhutab ADM, et kuni selle hetkeni ei olnud teda ühenduse konkurentsioiguse alusel kordagi süüdi mõistetud.

²⁹⁸ Komisjon palub need argumendid tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

²⁹⁹ Kohus on juba leidnud, et kuigi on oluline, et ettevõtja võtaks kasutusele meetmeid takistamaks ühenduse konkurentsioiguse edasiste rikkumiste toimepanemist tema töötajate poolt, ei muuda see asjaolu midagi tuvastatud rikkumise olemasolus. Seega ei ole komisjon kohustatud seda elementi kergendava asjaoluna arvesse võtma, eriti kuna käesolevas asjas on tegu EÜ artikli 81 lõike 1 punktide a ja b ilmse rikkumisega (eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Dansk Rørindustri jt vs. komisjon,

punkt 373 ja eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, punktid 280 ja 281).

- 300 Mis puudutab ADM-i väidet, et kuni selle hetkeni ei olnud teda ühenduse konkurentsioiguse alusel kordagi süüdi mõistetud, siis tuleb rõhutada, et kuigi suunistes nähakse vastupidise olukorra puhul ette, et komisjon võib raskendava asjaoluna arvesse võtta seda, et ettevõtja on juba toime pannud sama tüüpi rikkumise või rikkumised, ei tähenda see, et kui kõnealune rikkumine on asjaomase ettevõtja esimene seda tüüpi rikkumine, tuleks seda ettevõtjat kergendava asjaolu alusel soodsamalt kohelda.
- 301 Seetõttu heidab ADM komisjonile ekslikult ette seda, et tema trahvi toimumisjuhendi vastuvõtmise tõttu ei vähendatud.
- 302 Kõigist eelnevatest kaalutlustest tuleneb, et ADM ei ole tõendanud, et komisjon on teinud kaalutlusvigu kergendavate asjaolude hindamisel.

E — *ADM-i koostöö haldusmenetluses*

1. *Sissejuhatus*

- 303 Mis puudutab koostööd haldusmenetluses, siis esitab ADM kaks väidet, mis käsitlevad esiteks kaalutlusvigu ja teiseks võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.

304 Enne nende väidete põhjendatuse uurimist tuleb kokku võtta komisjoni hinnang ettevõtjate koostööle, mis on esitatud otsuse põhjendustes 411–427.

305 Kohaldades esiteks koostööteatise peatükki B (vt eespool punkt 6), vähendas komisjon „väga oluliselt” 80% võrra trahvisummat, mis Fujisawale oleks määratud koostöö puudumise korral. Selles kontekstis tunnistas komisjon, et nimelt Fujisawa oli see, kes teavitas komisjoni kartellist enne, kui viimane oli alustanud uurimist. Komisjon tunnistas samuti, et hetkel, kui Fujisawa edastas talle 12. mail 1998 faktilisi asjaolusid puudutava avalduse ja kartellikokkuleppega seotud dokumendid, ei olnud tal veel piisavalt andmeid nimetatud kartelli olemasolu tõendamiseks. Komisjon leidis eeskätt, et Fujisawa oli kartellikokkuleppe esimene liige, kes edastas määravaid tõendeid kartellikokkuleppe olemasolu tõendamiseks terve selle kestuse vältel, esitades komisjonile nimekirja kartelli kohtumistest ning kokkuvõtte peamiste osaliste toimingutest ning peamistest sündmustest ajavahemikus 1981–1995. Komisjoni sõnul võimaldas Fujisawa avaldus tal saada aimu kartellikokkuleppe aluseks olevatest põhimõtetest, st kartelli struktuur ja toimimine, sh peamised sõlmitud kokkulepped ja väljaarendatud rakendusmehhanismid (otsuse põhjendus 412–418).

306 Lükates seejärel tagasi ADM-i argumendid selle kohta, et ta täitis koostööteatise peatükis C ette nähtud tingimused trahvisumma „olulise vähendamise” kohta, leidis komisjon, et siis kui ADM hakkas temaga koostööd tegema, oli tal juba piisavalt Fujisawa edastatud andmeid, et tõendada kartellikokkuleppe olemasolu terve selle kestuse jooksul (otsuse põhjendused 419–423).

307 Lõpuks vähendas komisjon koostööteatise peatüki D alusel „arvestatavalt” ADM-i ja Roquette'i trahvisummat 40% võrra ning Akzo, Avebe ja Jungbunzlaueri trahvisummat 20% võrra. Selles kontekstis võttis komisjon eeskätt arvesse, et Roquette oli

kartellikokkuleppe ainus liige, kes edastas dokumente kartelli kohtumiste sisu ja järelduste kohta, ja et Roquette ja ADM kirjeldasid oma ütlustes kartelli mehhanismi ja osalejate rolli ning esitasid täpsustusi mõningate kohtumiste kohta. Komisjon märkis, et nii Fujisawa ütlused kui ka Roquette'i dokumendid ning Roquette'i ja ADM-i ütlused olid otsuse koostamisel peamine allikas (otsuse põhjendused 424–427).

2. ADM-i koostöö ekslik hindamine

a) Poolte argumendid

308 ADM leiab, et tema trahvisumma vähendamine koostööteatise peatüki D alusel 40% võrra on ebapiisav. Tema sõnul oli ta vastupidi otsuse põhjenduses 422 esinevatele komisjoni väidetele esimene, kes ajavahemikku 1991–1995 puudutava kokkuvõtte komisjonile saatmisega esitas määravad tõendid kartellikokkuleppe olemasolust pärast 1991. aastat. Seetõttu keeldus komisjon tema arvates ekslikult tema trahvi koostööteatise peatüki C alusel vähendamast.

309 Esimesena leiab ADM, et Fujisawa esitatud tõendid sama ajavahemiku kohta on piiratud.

310 Esiteks märgib ta, et Fujisawa esitas kaaskirja koos detailidega 1990. aastale eelneva perioodi kohta. Seevastu viitas Fujisawa ajavahemiku 1991–1995 osas üksnes kahele kohtumisele, andmata mingit konkreetset teavet hinnakokkulepete või koguste

kohta. Lisaks oli üks nendest kohtumistest 6. juuni 1995. aasta kohtumine, mis ADM-i sõnul toimus pärast rikkumise lõpetamist (vt eespool). Atlantas 1994. aasta juunis toimunud teise kohtumise kirjeldus oli väga ebamäärane.

- 311 Teiseks täheldab ADM, et Fujisawa esitas tabeli nimekirjaga kohtumistest, mille olid koostanud selle ettevõtja juhid, kes nendel kohtumistel osalesid. Siiski on ütlused ajavahemikus 1991–1995 toimunud asjaoludest minimaalsed või asjakohatud nende kohtumiste osas, sest nende juhtide osalus selles ajavahemikus oli väga põgus. Tegelikult loetletakse vastuväiteteatistes käsitletud kolmeteistkümnest sellel ajavahemikul toimunud kohtumisest üksnes viite. Lisaks ei ole kirjeldus nende kohtumiste laadist väga täpne: selle ajavahemiku osas ei mainita kokkulepitud hindasid, müügi jaotamist ega järelevalvemehhanisme ning teiste ettevõtjate kohtumistel osalenud esindajate nimesid mainitakse mõnikord vaid osaliselt.
- 312 Teisena leiab ADM, et teiste ettevõtjate ärruumides toimunud kontrollide käigus enne ADM-i koostöö algust saadud dokumentides on vähe tõendeid 1991. aasta suvele järgneva ajavahemiku kohta. Glucona ärruumides uuritud dokumendid mainisid kohtumisi, mis üldiselt langesid kokku Institute of Food Technology (IFT) või Food Ingredients Europe'i (FIE) esitluskohtumistega, mille puhul on tõenäoline, et kartelli liikmed neist osa võtsid, kuid mille sisu kohta üksikasju ei esitata. Lisaks ei esitanud Glucona ühtegi teist täpsustust nende kohtumise sisu kohta ja piirdus üksnes kinnitamisega, et vestlus puudutas „turgu ja müüki”.
- 313 Seevastu esitas ADM esiteks ühe oma endise töötaja tunnistuse, mis andis esmase tähtsuse informatsiooni kohtumiste, nende sisu ja kartelli mehhanismide kohta; teiseks esimesed andmed seitsmest kohtumisest, mida ei mainitud ei Fujisawa ega Glucona tunnistustes ega ka komisjoni teabetaotlustes; kolmandaks üksikasjad nende kohtumise laadist, mida ei märgitud Fujisawa ega Glucona tunnistustes, ja

selgituse teatud osalejate määratlemisest igas regioonis, nagu „hindade osas kõige paremal positsioonil olevad äriühingud”, kartelli poolt kindlaks määratud sihthinnad ning kartellikokkuleppe mõju ja sisu; ja neljandaks kohtumistel osalejate rollide kirjelduse.

314 Kolmandaks väidab ADM, et need tõendid võimaldasid komisjonil panna teised osalejad asjaolusid tunnistama ja koostööd tegema. Tema sõnul olid tegelikult 1998. aasta lõpus komisjoni tõendid väga piiratud — vaatamata Ühendriikide ametiasutuste esitatud andmetele, andmetaotlustele ja poolte äriruumides 1997. ja 1998. aastal teostatud üllatuskontrollidele oli üksnes Fujisawa pakkunud komisjonile oma koostööd (otsuse põhjendused 54–56). Lisaks olid Fujisawa esitatud tõendid ebapiisavad ning teiste osaliste (Avebe, Glucona, Jungbunzlauer ja Roquette) äriruumidest saadud dokumendid ei kinnitanud neid arvestatavalt.

315 Komisjon palub väite tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

316 Komisjon määratles oma koostööteatises, millistel tingimustel võib komisjoni poolt kartelli suhtes läbiviidava uurimise käigus temaga koostööd tegevaid ettevõtjaid neil muidu tasumisele kuuluvast trahvist vabastada või selle summat vähendada (koostööteatise peatüki A punkt 3).

317 Kuivõrd ADM leiab sisuliselt, et komisjon eksis, kui ta keeldus ADM-i trahvi vähendamast koostööteatise peatüki C alusel, siis tuleb kontrollida, kas komisjon jättis arvestamata nimetatud punkti kohaldamise tingimused.

318 Koostööteatise peatükis C pealkirjaga „Trahvisumma oluline vähendamine” on sätestatud:

„Trahvisummat vähendatakse 50–75% ettevõtja suhtes, kes, täites [peatüki B] [punktides] b–e sätestatud tingimused, teavitab salajasest kartelist pärast seda, kui komisjon on oma otsuse alusel alustanud kartellis osalevate ettevõtjate uurimist, mis aga ei ole andnud piisavat alust, et õigustada menetluse algatamist vastava otsuse tegemiseks.”

319 Peatükis C viidatud peatüki B punktides b–e peetakse silmas ettevõtjat, kes:

„b) esitab kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid esimesena;

c) on lõpetanud osaluse õigusvastases tegevuses hiljemalt kartellist teatamise hetkeks;

- d) esitab komisjonile kogu vajaliku teabe ning samuti kõik tema valduses olevad kartelli puudutavad dokumendid ja tõendid ning jätkab pidevat ja igakülgset koostööd kogu uurimise vältel;
- e) ei ole sundinud teisi ettevõtjaid kartellis osalema ega ole õigusvastases tegevuses omanud algatavat või määravat rolli.”

320 Tõendamaks käesolevas asjas, et komisjon oleks pidanud koostööteatise peatüki C alusel ADM-i „trahvisumma[t] oluli[selt] vähendam[a]”, väidab ADM sisuliselt, et Fujisawa esitatud tõendid 1991.–1995. aasta kohta on piiratud. Need argumendid ei tõenda aga, et komisjon rikkus koostööteatist, sedastades, et isegi 1991.-1995. aasta osas, kui ADM kartellis osales, ei olnud ta see, kes „esitab kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid esimesena” koostööteatise peatüki C tähenduses koostoimes peatüki B punktiga b.

321 Tegelikult ei näe koostööteatis ette, et selle tingimuse täitmiseks peab komisjoni kartellist teavitatud ettevõtja esitama komisjonile kõik määrava tähtsusega tõendid vastuväiteteatise koostamiseks või veel vähem rikkumist tuvastava otsuse vastuvõtmiseks. Seevastu on koostööteatise alusel see tingimus täidetud juba siis, kui salajasest kartellist teavitatud ettevõtja on „esimesena” esitanud „kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid”.

322 ADM ei vaidlusta ise tõsiselt seda, et Fujisawa esitatud tõendid, sh ajavahemiku 1991–1995 kohta olid määravad kartellikokkuleppe olemasolu tõendamiseks, vaid üksnes märgib, et need tõendid olid ebapiisavad.

- 323 Igal juhul tuleb sedastada, et nagu komisjon õigustatult otsuse põhjenduses 415 mainis, märkis Fujisawa oma 12. mai 1998. aasta kirjas, milles ta kartellist teatas, kõigepealt kartellikokkuleppe osalised. Seejärel esitas ta komisjonile nende vahel ajavahemikus 1991–1995 sõlmitud peamiste kokkulepete ja nende kartelli toimimise kokkulepete kohaldamismehhanismide kirjelduse. Lõpuks esitas ta komisjonile mitte küll täieliku nimekirja kartelli kohtumistest koos teatavate nende kohtumiste, sh ajavahemikul 1991–1995 toimunute sisu kirjeldusega. ADM-i viidatud asjaolu, et Fujisawa ei esitanud selle ajavahemiku kohta täpseid andmeid, ei võimalda veel järeldada, et selle ettevõtja esitatud andmed ei olnud määravad kartellikokkuleppe olemasolu tõendamiseks, kuivõrd tegu on ühe ja jätkuva rikkumisega (otsuse põhjendus 254), mille sisu ja mehhanisme pärast ADM-i liitumist kartelliga oluliselt ei muudetud (põhjendused 80 ja 257–260).
- 324 Seega võis komisjon kehtivalt sedastada, et nimelt Fujisawa esitas kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid esimesena.
- 325 Sellest tuleneb ühtlasi, et nõustuda ei saa ka ADM-i argumentidega, mis käsitlevad esiteks seda, et kartellikokkuleppe teiste liikmete juurest kontrollide käigus saadud dokumendid esitasid väga vähe tõendeid 1991. aastale järgneva ajavahemiku kohta, ja teiseks seda, et ADM-i esitatud tõendid võimaldasid komisjonil panna teised osalejad asjaolusid tunnistama ja koostööd tegema.
- 326 Arvestades koostööteatise peatükis C viidatud peatüki B punktide b–e tingimuste kumulatiivset laadi (vt eespool punktid 283–286) ja kuna need tingimused, eeskätt peatüki B punktis b sätestatu koostoimes koostööteatise peatükiga C ei olnud täidetud, ei ole vaja uurida, kas ADM täitis nendes sätetes ette nähtud muud tingimused.

327 Seetõttu tuleb tagasi lükata väide, mis käsitleb ADM-i koostöö ekslikku hindamist.

3. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

328 See väide on jaotatud kolme osasse. Esiteks märgib ADM, et tema koostöö uurimise ajal oli vähemalt võrdväärne komisjoni ühe varasema otsuse huvitatud poole omaga. Teiseks leiab ta, et komisjon ei saanud kehtivalt Fujisawa trahvi rohkem vähendada kui tema oma. Kolmandaks väidab ADM, et komisjon ei saanud kehtivalt Roquette'i trahvi sama palju vähendada kui tema oma.

329 Kõigepealt tuleb meenutada, et võrdse kohtlemise põhimõtet on rikutud vaid siis, kui võrreldavaid olukordi koheldakse erinevalt või erinevaid olukordi ühetaoliselt, välja arvatud kui selline kohtlemine on objektiivselt õigustatud (vt eespool punkt 107).

a) Asjaolu, et ADM-i koostöö uurimise ajal on vähemalt võrdväärne komisjoni ühe varasema otsuse huvitatud poole omaga

Poolte argumendid

330 ADM väidab, et tema koostöö uurimise ajal oli komisjoni uurimise sisulise abistamise osas vähemalt võrdväärne komisjoni otsuse 94/601 huvitatud poolte

omaga, kelle trahvi komisjon kahe kolmandiku võrra vähendas. Seetõttu oleks komisjon vähemalt pidanud tema trahvi vähendama koostööteatise peatükis D sätestatud maksimaalse 50% võrra.

331 Komisjon palub väite see osa tagasi lükata.

Esimese Astme Kohtu hinnang

332 Tuleb meenutada, et ainuüksi asjaolu, et komisjon oma varasemas otsuste tegemise praktikas on teatava käitumise korral võimaldanud teatavat trahvi vähendamist, ei tähenda veel, et tal on kohustus proportsionaalselt sama palju trahvi vähendada sarnase käitumise hindamisel hilisema haldusmenetluse käigus (vt eespool punktis 293 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus kohtuasjas *Mo och Domsjö vs. komisjon*, punkt 147 ja eespool punktis 33 viidatud kohtuotsus *Lögstör Rör vs. komisjon*, punktid 326 ja 352 ning selles viidatud kohtupraktika).

333 Lisaks ei esita ADM ühtegi täpset asjaolu, et tõendada, et nimetatud teises juhtumis olid asjaolud võrreldavad käesoleva asja omadega.

334 Seetõttu ei saa nõustuda käesoleva väite esimese osaga.

b) Asjaolu, et komisjon vähendas Fujisawa trahvi rohkem kui ADM-i oma

Poolte argumendid

- 335 ADM heidab komisjonile ette seda, et ta vähendas Fujisawa trahvi rohkem kui ADM-i oma. ADM märgib, et mõlemal juhul pakkusid ettevõtjad oma koostööd kohe pärast seda, kui komisjon seoses oma uurimisega nendega ühendust võttis. Ta mainib, et ainus erinevus oli selles, et Fujisawa sai selle võimaluse esimesena, kuna komisjon võttis temaga esimesena ühendust. Selles olukorras kinnitab ADM, et ta võttis kõik vajalikud sammud komisjoniga koostöö tegemiseks kohe, kui talle seda võimalust pakuti.
- 336 Esimese Astme Kohus leidis oma 13. detsembri 2001. aasta otsuses liidetud kohtuasjades T-45/98 ja T-47/98: Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni vs. komisjon (EKL 2001, lk II-3757, punktid 246–248, edaspidi „Kruppi kohtuotsus“), et ettevõtja koostöö ulatuse hindamine ei saa sõltuda täiesti juhuslikest teguritest, nagu järjestus, milles komisjon ettevõtjaid küsitles.
- 337 Komisjon palub väide tagasi lükata.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 338 ADM-i argumendid tuginevad peamiselt osas Esimese Astme Kohtu poolt Kruppi kohtuotsuse punktides 138–248 esitatud põhimõtetele. Sellega seoses tuleb meenutada, et nii selles kohtuotsuses kui ka tema 13. detsembri 2001. aasta otsuses

kohtuasjas T-48/98: Acerinox vs. komisjon (EKL 2001, lk II-3859, punktid 132–141) uuris Esimese Astme Kohus koostööteatise peatüki D kohaldamist komisjoni poolt. Ta leidis sisuliselt, et mitte sattuda vastuollu võrdse kohtlemise põhimõttega, tuleb koostööteatist kohaldada nii, et trahvide vähendamise osas peab komisjon kohtlema ühtviisi kõiki ettevõtjaid, kes edastavad komisjonile samas menetlusstaadiumis ja analoogses olukorras võrreldavaid andmeid neile etteheidetud asjaolude kohta. Esimese Astme Kohus lisas, et ettevõtjate erinevaks kohtlemiseks ei anna alust see, kui üks nendest ettevõtjatest tunnistab asjaolusid esimesena, vastates komisjoni poolt samas menetlusstaadiumis esitatud küsimustele.

339 Tuleb sedastada, et nendes teistes juhtumites, erinevalt käesolevast asjast, ei olnud vaidlust selles, et asjaomaste ettevõtjate koostöö ei kuulunud koostööteatise peatükkide B ja C alla. Nagu ilmneb Kruppi kohtuotsuse punktist 219, kohaldas komisjon kõigile vaidlustatud otsusega puudutatud ettevõtjatele selle koostööteatise peatükki D. Need teised juhtumid käsitlevad seega üksnes küsimust, kas komisjon rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet, kui ta koostööteatise peatüki D kohaldamiseks antud kaalutusõiguse piires kohtles hagejaid teise puudutatud ettevõtjaga võrreldes erinevalt.

340 Seevastu soovib ADM käesolevas asjas sisuliselt näidata, et Fujisawal paluti esimesena komisjoniga koostööd teha täiesti juhuslike põhjuste tõttu, ja et nimelt seetõttu vähendati tema trahvi koostööteatise peatüki B alusel, samas kui aga komisjon oleks otsustanud esimesena ADM-i poole pöörduda, oleks viimase trahvi suuremas ulatuses vähendatud vähemalt koostööteatise peatüki C alusel, kuna ta oleks võinud olla see, kes edastab esimesena need andmed, mida Fujisawa oli

esitanud. ADM ei viita eespool punktis 338 viidatud kohtuotsustele, et tõendada, et komisjon kohaldas talle koostööteatise peatükki D teiste kartellikokkuleppe osalistega võrreldes diskrimineerivalt (vt selle kohta järgnevad punktid 347–351).

- 341 Tuleb aga märkida, et erinevalt koostööteatise peatükkidest B ja C ei näe selle peatükk D ette asjaomaste ettevõtjate erinevat kohtlemist tulenevalt sellest, millises järjekorras need komisjoniga koostööd tegid. Seetõttu võttis komisjon kohtuasjade Krupp ja Acerinox vs. komisjon (vt eespool punkt 338) aluseks olnud juhtumites seda asjaolu arvesse ilma, et see oleks koostööteatise peatükis D otseselt ette nähtud.
- 342 Arvestades, et isegi, kui komisjonil peab olema avar kaalutusõigus menetluse korraldamisel, et tagada salajaste kartellikokkulepete valdkonnas asjaomaste ettevõtjate komisjoniga koostöö tegemise korra edukus, ei või komisjon siiski käituda meelevaldselt.
- 343 Selles küsimuses tuleb märkida, et käesolevas asjas ilmneb eeskätt toimikust ning otsuse põhjendustest 53–64, et pärast seda, kui Ühendriikide pädevad ametiasutused teavitasid komisjoni 1997. aastal sellest, et Akzo ja Avebe (Glucona) olid tunnistanud osalemist rahvusvahelises kartellikokkuleppes naatriumglükonaadi turul, saatis komisjon 27. novembri 1997 nendele osalistele informatsiooninõude seoses sisenemistakistuste olemasoluga naatriumglükonaadi importimisel Euroopasse. Eeskätt palus komisjon märkida maailma kõige olulisemate naatriumglükonaadi tootjate nimed, sellel turul olevate ettevõtjate turuosad maailmas ja Euroopas ning selle toote tootmisvõimsus maailmas. 28. jaanuari 1998. aasta vastuses märkisid Akzo ja Glucona korduvalt, et maailma ja Euroopa kõige olulisemad naatriumglükonaadi tootjad olid peale nende veel Roquette, Jungbunzlauer ja Fujisawa. Kuigi selle vastuses ühes osas mainiti ka ADM-i olemasolu kõnealusel turul, ei käsitletud see osa siiski kõige olulisemaid naatriumglükonaadi tootjaid.

344 Selles kontekstis saatis komisjon 18. veebruaril 1998 informatsiooninõuded samade küsimustega kui Akzole ja Avebele (Glucon) 27. novembril 1997 saadetud informatsiooninõudes. Nagu ilmneb otsuse põhjendusest 55 teatas Fujisawa vastusena nendele nõuetele komisjonile kartellikokkuleppest ja edastas talle andmeid selle kohta.

345 Ei saa välistada, et peale Ühendriikide ametiasutustes toimunud menetluse, mis puudutas kartellikokkuleppe kõiki liikmeid, oli komisjoni 18. veebruari 1998. aastast kiri Fujisawale täiendavaks märgiks sellest, et komisjon oli läbi viimas uurimist naatriumglükonaadi turul. Siiski ei anna eespool punktides 343 ja 344 kirjeldatud haldusmenetlus alust järeldada, et komisjon toimis meelevaldselt, ning ADM ei ole selle kohta ka andmeid esitanud.

346 Seetõttu ei saa ADM komisjonile ette heita, et teda koheldi Fujisawaga võrreldes diskrimineerivalt.

c) Asjaolu, et komisjon vähendas Roquette'i trahvi sama palju kui ADM-i oma

Poolte argumendid

347 ADM kritiseerib asjaolu, et komisjon vähendas tema trahvi sama palju kui Roquette'i oma. ADM-i sõnul ei olnud vastupidi komisjoni väidetele Roquette'i esitatud

tõendid sama väärtusega kui tema esitatud, kuna tema tegi koostööd varem, andis esmase tähtsusega tunnistusi ja tõi kaasa teiste kostjate, sh Roquette'i koostöö.

348 Komisjon palub väite selle osa tagasi lükata.

Esimese Astme Kohtu hinnang

349 Tuleb märkida, et kuigi Roquette'i ja ADM-i trahvi vähendati sama määra võrra, ei vasta see siiski täielikult samadele kaalutlustele. Kuigi ADM esitas tõendeid enne Roquette'i, on siiski tõsi, et ADM ei vaidle vastu sellele, nagu ilmneb otsuse põhjendusest 426, et erinevalt Roquette'ist ei esitanud tema dokumente kartelli kohtumiste sisu ja järelduste kohta.

350 Igal juhul, niivõrd kui võrd ADM üritab tõendada, et komisjon vähendas Roquette'i trahvi liiga palju, tuleb meenutada, et võrdse kohtlemise põhimõtte järgimine üksikaktis on piiratud selle põhimõttega, mille kohaselt ei saa keegi viidata enda toetuseks ja kellegi teise kahjuks õigusrikkumisele, mis pandi toime teise isiku kasuks (vt eespool punktis 190 viidatud kohtuotsus *Cascades vs. komisjon*, punkt 259 ja eespool punktis 63 viidatud kohtuotsus *SCA Holding vs. komisjon*, punkt 160).

351 Seetõttu tuleb väite see osa ja väide tervikuna tagasi lükata.

F — *Vead haldusmenetluses*

a) Poolte argumendid

352 Selle väite raames esitab ADM neli argumenti.

353 Esiteks märgib ADM, et tema kaitseõigust rikuti, sest ta ei saanud haldusmenetluse käigus esitada oma märkusi seoses sellega, et lähtesummale kohaldati koefitsienti 2,5, mida suunistes ei ole ette nähtud.

354 Teiseks heidab ADM komisjonile ette seda, et ta ei täpsustanud vastuväiteteatises, et asjaomane kaubaturg oli naatriumglükonaadi turg. Selle teatise punktides 3–9 selgitas komisjon üksnes, et naatriumglükonaat oli üks paljudest kelaativatest ainetest, mis kuulus spetsiifilisse kelaativate ainete perekonda ja millel oli teatud arv osalisi asendustooteid. Kuigi ta tõendas, et naatriumglükonaat oli „viitetoode”, täpsustas ta kohe, et „kõige lähedasemad asendustooted on naatriumglükohexonaat ja EDTA”. Kuivõrd komisjon tõendas asendustoodete olemasolu, oleks ta pidanud selgelt täpsustama oma järeldused kaubaturu kohta ja põhjused, miks tema arvates need asendustooted asjaomasele turule ei kuulunud, et võimaldada pooltel oma märkusi esitada.

355 Kolmandaks märgib ADM, et komisjon tugines otsuses (joonealune märkus nr 17) väljaandele „Chemical Economics Handbook” (SRI International 1991), mida osalistele ei avaldatud.

- 356 Neljandaks leiab ADM, et komisjon ei märkinud vastuväiteteatises, et kartellikokkuleppe rakendamine pidi tingimata sellele turule majanduslikku mõju omama.
- 357 Komisjon palub neli selle väite raames esitatud argumenti tagasi lükata.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

- 358 Tuleb meenutada, et ühenduse õiguse aluspõhimõtte kaitseõiguse järgimine, mida tuleb tagada igas olukorras, eeskätt igas menetluses, mille tagajärjel võidakse kehtestada karistusi, isegi kui tegu on haldusmenetlusega, nõuab, et asjaomased ettevõtjad ja ettevõtjate ühendused saaksid võimaluse selle menetluse jooksul teha teatavaks oma seisukoht komisjon väidetud asjaolude ja olukordade asetleidmise ja asjakohasuse kohta (eespool punktis 216 viidatud kohtuotsus Hoffmann-La Roche vs. komisjon, punkt 11 ja Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-11/89: Shell vs. komisjon, EKL 1992, lk II-757, punkt 39).
- 359 Samuti peab kohtupraktika kohaselt vastuväiteteatises olema piisavalt selgelt sõnastatud kas või kokkuvõtlik ülevaade etteheidetest, et huvitatud isikud saaksid teada, millist käitumist komisjon neile ette heidab. Üksnes selle tingimuse täitmisel vastab vastuväiteteatis temale ühenduse määrustega pandud ülesandele anda kogu vajalik teave ettevõtjatele ja ettevõtjate ühendustele, et need saaksid end tõhusalt kaitsta enne, kui komisjon võtab vastu lõpliku otsuse (Euroopa Kohtu 31. märtsi 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85–C-129/85: Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, EKL 1993, lk I-1307, punkt 42 ja Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-352/94: Mo och Domsjö vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1989, punkt 63).

- 360 Esimese ja neljanda argumendi raames heidab ADM komisjonile sisuliselt ette, et ta ei teavitanud ADM-i teatud asjaolude kohaldamisest, mis olid määravad trahvisumma kindlaksmääramisel, st koefitsient 2,5 (põhjendused 386–388), ega ka asjaolust, et rikkumisel oli tegelik mõju turule.
- 361 Sellega seoses tuleb meenutada, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale täidab komisjon oma kohustust pidada kinni ettevõtjate õigusest olla ära kuulatud niipea, kui komisjon märgib vastuväiteteatise otse, et ta kavatses uurida, kas asjaomastele ettevõtjatele tuleb trahve määrata, ja mainib peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis võivad trahvi kaasa tuua, nagu väidetava rikkumise raskusaste ja kestus ning asjaolu, et rikkumine pandi toime „tahtlikult või hooletusest”. Nii käitudes annab komisjon neile ettevõtjatele piisavalt asjaolusid enda kaitsmiseks mitte üksnes rikkumise tuvastamise, vaid ka neile trahvi määramise vastu (vt eespool punktis 44 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 21 ja eespool punktis 38 viidatud kohtuotsus *LR AF 1998 vs. komisjon*, punkt 199).
- 362 Sellest tuleneb, et trahvisumma kindlaksmääramise osas tagatakse asjaomaste ettevõtjate kaitseõigus komisjoni ees võimalusega esitada märkusi rikkumise kestuse, raskusastme ja konkurentsivastase laadi ootuspärasuse osas (Esimese Astme Kohtu 6. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas T-83/91: *Tetra Pak vs. komisjon*, EKL 1994, lk II-755, punkt 235 ja eespool punktis 65 viidatud kohtuotsus *HFB jt vs. komisjon*, punkt 312).
- 363 Käesoleva juhtumiga seoses tuleb sedastada, et komisjon märkis ADM-ile saadetud vastuväiteteatises selgelt, et ta kavatses määrata trahvi, mille ta kavatses kindlaks määrata eeskätt rikkumise raskusastme ja kestuse alusel. Lisaks viitas ta otseselt suunistele, märkides selle viitega selgelt, et ADM pidi ootama olukorra hinnangut suuniste alusel ja pidi end seega sellega seoses kaitsma, kui ta pidas seda vajalikuks.

- 364 Lisaks märkis komisjon vastuväiteteatise punktis 345, et ta kavatses kehtestada trahvid piisavalt hoiataval tasemel. Komisjon täpsustas vastuväiteteatise punktides 264 ja 346 sisuliselt, et rikkumise raskusastme osas kavatses ta arvesse võtta asjaolu, et tegu oli väga raske rikkumisega, mille esemeks oli piirata konkurentsi ja millel sõlmitud kokkulepete laadi arvestades oli tingimata tõsine mõju konkurent-
sile.
- 365 Asjaomaste ettevõtjate kaitseõiguse järgimine ei kohusta komisjoni märkima vastuväiteteatises täpsemalt seda, kuidas ta kavatses kõiki neid asjaolusid trahvi taseme kindlaksmääramisel arvestada.
- 366 Lõpuks tuleb sedastada, et kartellide liikmete jagamine gruppidesse kujutab endast praktikat, mille komisjon on suuniste alusel välja töötanud. Otsus võeti seega vastu ADM-ile hästi teada olevas raamistikus ja kuulub väljakujunenud otsuste tegemise praktikasse (vt selle kohta Euroopa Kohtu 30. septembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-57/00 P ja C-61/00 P: Freistaat Sachsen jt vs. komisjon, EKL 2003, lk I-9975, punkt 77).
- 367 Seetõttu ei ole esimene ja neljas argument põhjendatud
- 368 ADM väidab oma teise argumendiga, et komisjon ei täpsustanud vastuväiteteatises, et asjaomane kaubaturg oli naatriumglükonaadi turg.

- 369 Selles küsimuses tuleb sedastada, et vastuväiteteatise punktides 3–9 kirjeldab komisjon pealkirja „Toode” all naatriumglükonaadi omadusi. Kuigi on tõsi, nagu ADM märkis, et komisjon mainis seal mõningaid asendustooteid, ei tähenda see, vastupidi ADM-i väidetele, et komisjoni vastuvõetud formuleering jätkaks kahtlusi asjaolus, et vastuväiteteatise staadiumis leidis komisjon, et need asendustooted ei olnud asjaomase kaubaturu osa.
- 370 Esiteks märkis komisjon vastuväiteteatise punktis 9 eeskätt, et need tooted olid üksnes osalised asendustooted, ja et erinevalt nendest teistest toodetest oli naatriumglükonaat „viitetoode”, mille nõudlus ületas oluliselt teiste toodete nõudluse. Teiseks viitas komisjon asjaomast turgu analüüsid (vastuväiteteatise punktid 39–50) pidevalt naatriumglükonaadile, märkimata kordagi ära neid asendustooteid.
- 371 Seega ei ole teine argument põhjendatud.
- 372 Mis puudutab lõpuks seda, et ADM väidab oma kolmanda argumendi raames, et komisjon tugines otsuses (joonealune märkus nr 17) väljaandele „Chemical Economics Handbook” (SRI International 1991), mida osalistele ei olnud avaldatud, siis piisab märkimisest, et komisjon mainis vastuväiteteatise joonealuses märkuses nr 4, et ta tugines sellele väljaandele asjaomase toote kirjeldamisel. Nagu komisjon märkis, ilma et ADM selles küsimuses oleks talle vastu vaielnud, on tegu avalikkusele kättesaadava väljaandega, eriti ettevõtjate puhul, kes tegutsevad väljaandes käsitletud turul.
- 373 Järelikult tuleb kolmas argument ning järelikult terve kolmas väide tagasi lükata.

G — Uue väite arvesse võtmise taotlus

374 Pärast seda, kui komisjon võttis vastu ja tegi Internetis kättesaadavaks 2006. aasta suunised, palus ADM Esimese Astme Kohtul võtta arvesse nendele suunistele tuginev uus väide. ADM väidab, et 2006. aasta suunistest ilmneb, et komisjon ei võtnud piisavalt arvesse asjaolu, et ADM-i müük asjaomasel turul oli väike, ja et komisjon ei hinnanud õigesti trahvi hoiatavat mõju. Eeskätt leiab ADM, et tema trahvisumma oleks 2006. aasta suuniseid kohaldades ja enne koostööteatise kohaldamist olnud 16,88 miljoni euro asemel üksnes 3,8 miljonit eurot.

375 Komisjon vaidleb sellele ADM-i taotlusele vastu.

376 Kuna ADM esitas 2006. aasta suuniste arvesse võtmise taotluse pärast suulise menetluse lõppemist, tuleb esiteks kindlaks määrata, kas on tarvis suulist menetlust uuesti avada, et võtta arvesse ADM-i uut väidet, mis tugineb 2006. aasta suunistele. Sellega seoses meenutab Esimese Astme Kohus, et ta peab rahuldama suulise menetluse taasavamise taotluse, et võtta arvesse uusi faktilisi asjaolusid, üksnes siis, kui huvitatud pool tugineb faktilistele asjaoludele, mis võivad määravalt mõjutada vaidluse lahendust ja millele ta ei saanud enne suulise menetluse lõppemist viidata (Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-200/92 P: ICI vs. komisjon, EKL 1999, lk I-4399, punktid 60 ja 61 ja Esimese Astme Kohtu 25. juuni 2002. aasta otsus kohtuasjas T-311/00: British American Tobacco (Investments) vs. komisjon, EKL 2002, lk II-2781, punkt 53).

377 Niivõrd, kui võrd hageja tugineb käesolevas asjas 2006. aasta suunistele, et tõendada otsuse õigusvastasust, siis piisab meenutamisest, et kohtupraktika kohaselt tuleb ühenduse akti õiguspärasust hinnata lähtuvalt akti vastuvõtmise ajal olemas olnud faktilistest ja õiguslikest asjaoludest (Euroopa Kohtu 7. veebruari 1979. aasta otsus

liidetud kohtuasjades 15/76 ja 16/76: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 1979, lk 321, punktid 7 ja 8. ja Esimese Astme Kohtu 12. detsembri 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-177/94 ja T-377/94: Altmann jt vs. komisjon, EKL 1996, lk II-2041, punkt 119). Seetõttu välistatakse ühenduse akti õiguspärasuse hindamisel selle akti vastuvõtmisele järgnevate selliste asjaolude arvesse võtmine (vt selle kohta eespool punktis 63 viidatud kohtuotsus Deutsche Bahn vs. komisjon, punkt 102 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 378 Järelikult, kuna ADM-i viidatud uus asjaolu on ilmselgelt otsuse vastuvõtmisele järgnev, ei saa see asjaolu otsuse kehtivust mõjutada (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 16. septembri 1998. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-133/95 ja T-204/95: IECC vs. komisjon, EKL 1998, lk II-3645, punkt 37). 2006. aasta suuniste vastuvõtmine ei kujuta endast uut asjaolu, mis võib määravalt mõjutada otsuse seaduslikkust. Seega ei tule suulist menetlust sellel alusel taasavada.
- 379 Seda järeldust kinnitab ka 2006. aasta suuniste punktis 38 esitatud täpsustus, et neid kohaldatakse üksnes nendele juhtumitele, mille kohta on pärast suuniste avaldamiskuupäeva Euroopa Liidu Teatajas saadetud märgukiri. Seega välistatakse neis suunistes endis nende kohaldamine sellistele olukordadele nagu käesolevas juhtumis. Kuna suunised võeti vastu pärast otsuse vastuvõtmist ja *a fortiori* pärast otsusele eelnenud märgukirja saatmist, ei kuulu need suunised selle otsuse suhtes asjakohasesse õiguslikku ega faktilisse raamistikku.
- 380 Niivõrd kuivõrd hageja viitab 2006. aasta suunistele, et toetada oma väidet trahvi ebaproportsionaalsusest, mille raames on Esimese Astme Kohtul täielik pädevus, tuleb sedastada, et pelgalt asjaolu, et nendes suunistes, mida käesolevas asjas ei saa kohaldada, ette nähtud uus trahvide arvutamise meetod võib viia otsusega võrreldes väiksema trahvisumma määramiseni, ei tõenda veel selle trahvi ebaproportsionaalsust. Tegelikult väljendab see järeldus üksnes komisjoni kaalutusõigust määrata

määruse nr 17 nõudeid silmas pidades meetod, mida ta kavatses trahvide kindlaksmääramisel kohaldada ja teostada sel moel talle ülesandeks pandud konkurentsipoliitikat. Asjaolud, mida Esimese Astme Kohus peab arvesse võtma, et hinnata konkreetsel ajahetkel määratud trahvi proportsionaalsust, võivad seega olla faktilised ja õiguslikud asjaolud ning nimetatud ajal valdavad olnud konkurentsioiguse eesmärgid, mille komisjon kooskõlas EÜ asutamislepinguga kindlaks määras. Lisaks tuleb meenutada, et Euroopa Kohus lükkas eespool punktis 38 viidatud kohtuotsuse Dansk Rørindustri jt vs. komisjon punktides 234–295 tagasi hagejate väited ja argumendid, millega vaidlustati 1998. aasta suunistest tulenevat arvutamise meetodit, kuna seal võeti lähtepunktiks nimetatud suunistes määratletud põhisummad, mis ei sõltunud asjaomasest käibest. Lõpuks tuleb märkida, et Esimese Astme Kohus leidis eespool punktides 76–81, 99–106 ja 139–149, et käesolevas asjas ei rikkunud trahvisumma kindlaksmääramine suuniseid kohaldades proportsionaalsuse põhimõtet.

381 Neis tingimustes leiab Esimese Astme Kohus, et 2006. aasta suuniste vastuvõtmisel ei ole määravat mõju vaidluse lahendamisele. Seega ei ole tarvis suulist menetlust taasavada.

H — Kokkuvõte

382 Kuna otsuse seaduslikkuse vaidlustamiseks esitatud ühegi väitega ei saa nõustuda, ei ole Esimese Astme Kohtule antud täieliku pädevuse raames vaja vähendada trahvi summat. Seega tuleb hagi tervikuna rahuldamata jätta.

Kohtukulud

383 Kodukorra artikli 87 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna kohtuotsus on tehtud hageja kahjuks, mõistetakse kohtukulud vastavalt kostja nõudele välja hagejalt.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda)

otsustab:

- 1. Jätta hagi rahuldamata.**
- 2. Mõista kohtukulud välja Archer Daniels Midland Co.'lt.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 27. septembril 2006 Luxembourgis.

Kohtusekretär

Koja esimees

E. Coulon

J. Azizi

Sisukord

Menetluse aluseks olevad asjaolud	II - 3269
Menetlus ja poolte nõuded	II - 3276
Õiguslik käsitlus	II - 3278
A – Suuniste kohaldatavus	II - 3278
1. Õiguskindluse ja karistuste tagasiulatava jõu puudumise põhimõtete rikkumine	II - 3278
a) Poolte argumendid	II - 3278
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3281
2. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3285
a) Poolte argumendid	II - 3285
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3285
B – Rikkumise raskusaste	II - 3286
1. Sissejuhatus	II - 3286
2. Asjaomase toote müügist tekkinud käibe arvestamata jätmine või ebapiisav arvestamine	II - 3289
a) Poolte argumendid	II - 3289
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3292
Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine	II - 3292
Suuniste rikkumine	II - 3294
Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3296
3. Asjaomase kaubaturu piiratud suuruse arvestamata jätmine või ebapiisav arvestamine	II - 3298
a) Poolte argumendid	II - 3298

b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3299
Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine	II - 3300
Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3301
Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3304
4. Trahvi hoiatava mõju kahekordne arvestamine	II - 3304
a) Poolte argumendid	II - 3304
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3305
Suuniste rikkumine	II - 3305
Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3306
5. Koefitsiendi kohaldamine lähtesummale	II - 3307
a) Poolte argumendid	II - 3307
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3310
Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine	II - 3310
Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3313
Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3315
6. Kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule puudutavate hindamisvigade olemasolu	II - 3316
a) Sissejuhatus	II - 3316
b) Asjaolu, et komisjon valis eksliku lähenemisviisi tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli turule tegelik mõju	II - 3317
Poolte argumendid	II - 3317
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3318
— Komisjoni analüüsi kokkuvõte	II - 3319
— Hinnang	II - 3323
	II - 3385

c)	Naatriumglükonaadi hindade kujunemise hinnang	II - 3326
	Asjaolu, et komisjonil ei olnud piisavalt andmeid ning et ta ei arvestanud haldusmenetluse käigus esitatud teisi tegureid	II - 3326
	— Poolte argumendid	II - 3326
	— Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3327
	Asjaolu, et ADM ei olnud kartellikokkuleppe pool naatriumglükonaadi hindade tõstmise ajal ajavahemikus 1987–1989	II - 3331
	— Poolte argumendid	II - 3331
	— Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3332
d)	Asjaomase turu määratlemine	II - 3333
	Poolte argumendid	II - 3333
	Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3338
C	– Kaalutusvead rikkumise kestuse hindamisel	II - 3342
	1. ADM-i väidetav kartellis osalemise lõpetamine 4. oktoobri 1994. aasta Londoni kohtumisel	II - 3343
	a) Poolte argumendid	II - 3343
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3344
	2. 3.–5. juunil 1995 toimunud kohtumise laad	II - 3346
	a) Poolte argumendid	II - 3346
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3347
D	– Kergendavad asjaolud	II - 3351
	1. Kartellikokkuleppes osalemise lõpetamine	II - 3351
	a) Poolte argumendid	II - 3351
	b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3352

2. Trahvi hoiatava laadi tagamise vajaduse puudumine	II - 3356
a) Poolte argumendid	II - 3356
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3357
3. Toimimisjuhendi vastuvõtmine ADM-i poolt	II - 3359
a) Poolte argumendid	II - 3359
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3359
E – ADM-i koostöö haldusmenetluses	II - 3360
1. Sissejuhatus	II - 3360
2. ADM-i koostöö ekslik hindamine	II - 3362
a) Poolte argumendid	II - 3362
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3364
3. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3368
a) Asjaolu, et ADM-i koostöö uurimise ajal on vähemalt võrdväärne komisjoni ühe varasema otsuse huvitatud poole omaga	II - 3368
Poolte argumendid	II - 3368
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3369
b) Asjaolu, et komisjon vähendas Fujisawa trahvi rohkem kui ADM-i oma	II - 3370
Poolte argumendid	II - 3370
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3370
c) Asjaolu, et komisjon vähendas Roquette'i trahvi sama palju kui ADM-i oma	II - 3373
Poolte argumendid	II - 3373
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3374
	II - 3387

F – Vead haldusmenetluses	II - 3375
a) Poolte argumendid	II - 3375
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3376
G – Uue väite arvesse võtmise taotlus	II - 3380
H – Kokkuvõte	II - 3382
Kohtukulud	II - 3383